

**Uskonto turvapaikkaperusteena -
miten arvioidaan kristityksi kääntymisen aitous
Suomessa**

Sami Reinikka
Käytännöllisen teologian
pro gradu -tutkielma
maaliskuu 2019

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllinen teologia	
Tekijä – Författare Sami Reinikka			
Työn nimi – Arbetets titel Uskonto turvapaikkaperusteena - miten arvioidaan kristityksi kääntymisen aitous Suomessa			
Oppiaine – Läroämne Käytännöllinen teologia			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu	Aika – Datum Maaliskuu 2019	Sivumäärä – Sidoantal 96 sivua + 11 sivua liitteitä	
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Vuonna 2015 Eurooppaa koetelleen pakolaiskriisin myötä Suomeen saapui yli 32 000 turvapaikanhakijaa eli noin kuusinkertainen määrä normaaliin vuoteen verrattuna. Turvapaikkaa haettiin aluksi pääasiassa muilla perusteilla, mutta sittemmin uskonnollisen vainon perusteella tehtyjen hakemusten määrä on merkittävästi lisääntynyt. Suurin osa näistä on niin sanottuja uusintahakemuksia, joissa turvapaikkaa haetaan uudelleen aiemman muulla perusteella esitetyn hakemuksen tultua hylätyksi. Käytännössä useimmat uusintahakemukset ovat olleet uskontoperusteisia ja ne perustuvat muslimien täällä tapahtuneeseen kristityksi kääntymiseen.</p> <p>YK:n pakolaissopimus eli niin sanottu Geneven sopimus velvoittaa siihen, ettei turvapaikkaa hakenutta palauteta alueelle, jossa häntä uhkaa vaino etnisen alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Tässä tutkimuksessa selvitetään turvapaikkaharkintaa niissä tilanteissa, joissa suojelua on haettu kotimaasta lähtemisen jälkeen eli <i>sur place</i> tapahtuneen kristityksi kääntymisen vuoksi. Tutkimuksen kohteena on seitsemän Finlex -tietokannassa julkaistua KHO:n ja kaksi hallinto-oikeuden ratkaisua, jotka löytyvät Migrin julkaisemasta sisäasiainministeriölle kesällä 2018 annetusta selvityksestä.</p> <p>YK:n pakolaisjärjestö UNHCR on määrittänyt uskonnon kolmiportaisesti siten, että sen voi ymmärtää vakaumuksena, identiteettiin liittyvänä ja tapakulttuurina (religion as belief, religion as identity, religion as way of life). Usein uskontoon kuuluu piirteitä näistä kaikista osa-alueista ja näin on myös kristinuskossa. Jaottelu on yleinen kaikkia uskontoja koskeva eikä sitä ole laadittu erityisesti kristinuskoa ajatellen.</p> <p>EU:n alueella turvapaikka-asioiden ratkaisutoimintaan osallistuvat kolmentoista maan kansalliset tuomarit ovat julkaisseet vuonna 2015 mielipidekirjoituksen, jonka lähtökohtana on oletamus, että aidon kristityksi kääntymisen tärkeimpänä merkinä on sisäinen vakaumus. Tämä vastaa lähinnä UNCHR:n uskontomääritelmän religion as belief -osuutta. Tutkimuksessa läpikäytyjen oikeustapausten perusteella tällä painotuksella kristityksi kääntymisen luotettavuusarviointi Suomessakin tehdään.</p> <p>Luotettavuusarvioinnin voisi tehdä toisellakin tavalla. Siinä yksilön uskon merkkeinä eroteltaisiin toisistaan uskon sisäiset ja ulkoiset merkit. Sisäiset merkit vastaavat lähinnä UNCHR:n määrittelyn vakaumusta (religion as belief). Yhteistä niille on, ettei kukaan ulkopuolinen pysty niitä toteamaan, vaan ne tulevat muiden tietoon vain sitä kautta, mitä ihminen niistä itse kertoo. Ulkoiset merkit puolestaan ovat sellaisia, jotka ovat kaikkien havaittavissa kuten kristillisen kasteen ottaminen, seurakunnan jäsenyys, osallistuminen uskonnonharjoitukseen, tiettyjen uskonnon mukaisten tapojen tai pukeutumissääntöjen noudattaminen tai uskonnollisten juhlien viettäminen.</p> <p>Tässä niin sanotussa amerikkalaisessa arviointimallissa kääntyjän uskonnollisuutta tarkastellaan ”vainoajan silmin”, jolloin keskiössä ovat ne ulkoisesti havaittavat seikat, jotka laukaisevat vainon. Tarkastelun painotuksena ei siis ole sisäinen vakaumus, josta ei voi tehdä objektiivisia havaintoja, vaan merkittävämpiä ovat selvästi ulospäin näkyvät faktat. Kääntymistä voidaan pitää aitona, jos se ilmentää objektiivisesti havaittavia uskon ulkoisia merkkejä siinä määrin, että ne laukaisisivat uskonnollisen vainon tällaista henkilöä kohtaan. Lisäksi mahdolliset hakijan vakaumuksesta kertovat merkit olisivat saman suuntaisia.</p> <p>kääntymys, turvapaikkaoikeus, turvapaikanhakijat, uskonnollinen syrjintä, vakaumus, vainot</p>			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muita tietoja			

Sisällysluettelo

USKONTO TURVAPAikkAPERUSTEENA - MITEN ARVIOIDAAN KRISTITYKSI KÄÄNTYMISEN AITOUS SUOMESSA.....	1
1 JOHDANTO JA TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	1
1.1 Taustaa turvapaikkaa hakevista	1
1.2 Kääntyminen kristinuskoon turvapaikkaperusteena	2
1.3 Tutkimustehtävä.....	6
1.3.1 Tutkimusmenetelmä.....	7
1.3.2 Tutkimusaineisto	8
1.3.3 Aiempi tutkimus	8
1.3.4 Oma tausta.....	9
2 KÄSITTEIDEN, TURVAPAikkAPROSESSIN, -KRITEERIEIN JA TUTKITTAVIEN TAPAUSTEN ESITTELY	10
2.1 Keskeisten käsitteiden määrittely.....	10
2.2 Säädosperusta.....	18
2.3 Muut turvapaikkaratkaisuihin vaikuttavat seikat	20
2.4 Turvapaikkaprosessi Migrissä	21
2.5 Tutkimusaineiston tapaukset	23
3 LUOTETTAVUUS	35
3.1 Uskonnollisen kääntymisen käsittely kirjallisuudessa	36
3.2 Kääntymiskertomukset.....	39
3.3 Luotettavuusarviointia ohjaavat seikat ja tapausten arviointi.....	42
3.4 Kritiikki vakaumuskeskeisyyttä kohtaan.....	56
3.5 Toisenlainen tapa tehdä luotettavuusarviointi	57
4 VAKUUTTAVUUS.....	61
4.1 Pintapuolinen ja yleisluontoinen	62
4.2 Omakohtaisuus ja hengellinen pohdinta.....	67
4.3 Kokonaisarvio	69
4.4 Valitusvaiheessa kääntyneiden arviointi	72
5 TODISTUKSET.....	74
5.1 Suomen Ekumeenisen Neuvoston kannanotto	75
5.2 Todistusten merkitys tapauksissa.....	76
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	82
LÄHDE-, OIKEUSTAPAU- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	87
LÄHTEET.....	87
OIKEUSTAPAU- LUETTELO	91
KIRJALLISUUS	92
LYHENTEET JA LIITTEET	96
LYHENTEET	96
LIITTEET	96

Uskonto turvapaikkaperusteena - miten arvioidaan kristityksi kääntymisen aitous Suomessa

1 Johdanto ja tutkimustehtävä

1.1 Taustaa turvapaikkaa hakevista

Suomeen tulee normaalina vuonna yli 5 000 turvapaikanhakijaa eri puolilta maailmaa.¹ Euroopan Unionin alueelle saapuu vastaavasti vuositasolla yli 600 000 turvapaikanhakijaa. Huippuvuonna 2015 Suomi vastaanotti 32 477 turvapaikanhakijaa, kun koko EU:n alueelle tuli samaan aikaan yli 1,25 miljoonaa hakijaa. Toinen huippuvuosi EU:n alueella oli 2016, jolloin päästiin myös yli 1,2 miljoonan hakijan, mutta Suomeen tullut hakijamäärä oli jo normalisoitunut.²

Valtaosin hakijat saapuvat Afrikan tai Lähi-idän maista, joissa ihmisoikeustilanne ja taloudelliset olot ovat vaikeat. Useissa maissa, joista lähdetään pakolaiseksi, valtauskontona on islam. Osa pakenee vainoa, kun taas toiset mahdollisesti etsivät taloudellisesti parempaa elämää Euroopasta.

Turvapaikkajärjestelmä on rakennettu vainottujen suojaamiseksi, mutta siihen kohdistuu paineita myös taloudellista kurjuutta pakoon lähteneiden toimesta näiden hakiessa turvapaikkaa muunlaisen inhimillisen suojeluntarpeen, esimerkiksi nälänhädän perusteella. Haasteellista on erottaa hakijoista vainotut ja muun syyn vuoksi tulleet. Turvapaikanhaku ja maahanmuutto sekoittuvat keskustelussa toisiinsa. Kysymys ei ole samasta asiasta, vaikka nimenomaan humanitaarinen maahanmuutto onkin lähellä turvapaikan hakemista.

Aihe on ajankohtainen, vaikka pari vuotta turvapaikanhakijoiden määrät ovat pysytelleet aiempien ”normaalivuosien” tasolla. Painetta hakijamäärien kasvulle on kuitenkin olemassa koko ajan enemmän Afrikan, Syyrian, Irakin, Iranin, muun Arabian niemimaan ja Afganistanin taloudellisten tai poliittisten ongelmien, sotien tai ihmisoikeusloukkausten vuoksi.

YK:n väestöennusteen mukaan Afrikan väestö tulee tuplaantumaan nykyisestä 1,2 miljardista vuoteen 2050 mennessä ja sen jälkeen vielä kaksinkertaistumaan sitä seuraavan 50 vuoden aikana. Vuonna 2100 Afrikan väkiluku olisi siten jo kolmannes maailman väestöstä eli noin 4,2 miljardia ihmistä. Kun samaan aikaan ennustetaan ilmastonmuutoksen etenevän ja muuttavan Afrikan pinta-alasta yhä suuremman osan kuivemmaksi ja maanosan

¹ Migrin tilasto turvapaikkahakemuksista.

² Eurostat Asylum Statistics.

vesipulan pahenevan, on selvää, että paineita siirtolaisuuden kasvulle on runsaasti. Asiasta on Suomen sisäasiainministeriössäkin oltu huolissaan.³

Maahanmuutto ja sen hallitseminen ovat isoja kysymyksiä Euroopassa ja niiden ongelmat ovat osaltaan toimineet polttoaineena esimerkiksi populististen puolueiden kasvulle EU:n alueella. Suhtautuminen erityisesti islamilaisista maista tuleviin turvapaikanhakijoihin ja maahanmuuttajiin on tiukentunut WTC-iskujen ja Eurooppaa kohdanneiden terrori-iskujen jälkeen. Rajojen sulkeminen, vastakkainasettelun lietsonta tai vihapuhe eivät kuitenkaan auta ratkaisuihin, vaan sellaiset täytyy löytää muilla, rakentavilla tavoilla.

EU on pyrkinyt pakolaissopimukseen muun muassa Turkin kanssa sekä lisäksi tehostamaan ulkorajojen valvontaa Välimerellä rajoittaakseen pakolaisvirtoja EU:n alueelle, mutta nämä ovat kuitenkin vain väliaikaisia pakolaismäärien hillintäkeinoja. Ne eivät tule estämään tai pidättelemään pakoon lähteviä, jos Afrikan kasvavan väestön on lähdettävä liikkeelle elinolosuhteiden heikkenemisen seurauksena, tai jos tilanne esimerkiksi Syyrian sodan tai Afganistanin virallisen hallinnon romahtamisen vuoksi kriisiytyy. Kaiken lisäksi rikolliset toimijat käyttävät häikäilemättä hyväkseen ihmisten hätää ja pyrkivät ansaitsemaan pakolaisten salakuljetuksella Eurooppaan. Myös Suomi osana EU:ta on varautunut laajaan maahanmuuttoon ottamalla aiheen osaksi yhteiskunnan turvallisuusstrategiaa. Erityisesti hallitsematon laaja maahanmuutto, jollainen EU:ssa koettiin vuonna 2015, on uhka myös Suomessa.⁴ Siitä puhutaan meillä edelleen turvapaikkakriisinä.⁵

Turvaa siis haetaan Euroopasta erilaisilla perusteilla. Tässä tutkimuksessa pyrin selvittämään tätä ajankohtaista kysymystä siltä osin, kuin on kysymys kristinuskoon kääntymisen perusteella Suomessa tapahtuvasta turvapaikan hakemisesta. Keskityn tutkimuksessani erityisesti niihin tilanteisiin, joissa turvapaikkaa on hakenut aiemmalta uskonnoltaan muslimi, joka on luopunut islamista ja kääntynyt kristinuskoon.

1.2 Kääntyminen kristinuskoon turvapaikkaperusteena

Suomessa on vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen tehty paljon uusintahakemuksia, joissa turvapaikanhakua perustellaan kristinuskoon kääntymisellä. Se on tällä hetkellä seksuaalivähemmistöön kuulumisen lisäksi määrältään yleisin uusi hakemusperuste tilanteissa, joissa aiemmalla perusteella

³ Ilta-Sanomat 14.12.2018.

⁴ Valtioneuvoston periaatepäätös 2017, 20, 26, 48–49.

⁵ Helsingin Sanomat 7.3.2019.

tehty turvapaikkahakemus on tullut lopullisesti hylätyksi. Kristityksi kääntyminen koetaan meillä eniten viranomaisille päänvaivaa aiheuttavaksi kysymykseksi.⁶ Muualla maailmassa esimerkkejä kristinuskoon kääntymisestä hakemuserusteena on ollut enemmän jo 1990-luvulta alkaen.⁷ EU:n alueella kyseisen kaltaisia tapauksia on esiintynyt 2000-luvun alkuvuosilta alkaen. Tyypillisimmillään ne ovat koskeneet iranilaisia hakijoita, mutta yhä runsaammin niitä on nykyisin ilmennyt afgaanien ja irakilaiden hakijoiden keskuudessa.⁸ Joukossa on ollut myös islamista luopuneita ja ateismin valinnoita.⁹

Vaikka uskonnon vaihtaminen Suomessa onkin melko tuore ilmiö turvapaikan hakemisessa, ei uskonnollinen vaino hakuserusteena ole mitenkään ainutlaatuinen. Esimerkiksi Turun yliopiston, Åbo Akademin ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun yhteisesti tekemässä pilottitutkimuksessa vertailtiin Suomessa irakilaiden mieshakijoiden turvapaikkaperusteita. Selvisi, että uskontoa oli käytetty hakemuserusteena vuonna 2015 noin 50 prosentissa turvapaikkahakemuksista. Verrattaessa tätä vuoteen 2017 oli uskontoon vetoaminen vähentynyt hakemuserusteena noin 30 prosenttiin. Tilastojen perusteella kysymys ei kuitenkaan ole ollut pääasiassa uskonnon vaihtamisesta islamista kristinuskoon, vaan muunlaisesta uskonnon perusteella tapahtuneesta vainosta. Hakijoista nimittäin vuonna 2015 islamia edusti 85 prosenttia ja 2017 vastaavasti 75 prosenttia. Kristittyjä ei vuonna 2015 ollut lainkaan, kun vuonna 2017 heitä oli 4 prosenttia.¹⁰ Uskonto hyväksyttiin turvapaikkaperusteena vuonna 2015 yhteensä 90 prosentissa hakemuksista, kun taas vuonna 2017 tällä perusteella hyväksyttiin vain noin 20 prosenttia tapauksista. Tutkimuksessa pääteltiin turvapaikan myöntämispolitiikan tiukentuneen myös tältä osin.¹¹

Islamin piirissä ei usein sallita siitä luopumista tai kääntymistä toiseen uskontoon. Tämä voi useissa islamilaisissa maissa aiheuttaa luopuneen henkilön joutumisen vankilaan, kuoleman vaaraan tai muunlaisen vainon kohteeksi.¹² YK:n ihmisoikeusjulistuksen mukaiset ihmisoikeudet eivät sellaisenaan ole islamilaisessa maailmassa tunnustettuja, vaan ne on hyväksytty vain siltä osin, kuin ne ovat islamilaisen lain eli shari'an mukaisia. Esimerkiksi uskonnonvapaus, joka todetaan ihmisoikeuksien julistuksen 18. artiklassa, toteutuu monessa

⁶ Migri: Turvapaikkahakemuksista puolet uusintahakemuksia; Helsingin Sanomat 6.2.2019 ja 7.3.2019.

⁷ Maloukh vs. INS, U.S. Court of Appeals for the Tenth Circuit - 124 F.3d 217 (10th Cir. 1997)

⁸ Saastamoinen 2017.

⁹ BBC News 14.1.2004.

¹⁰ UTU 2018, 14 ja 17.

¹¹ UTU 2018, 18.

¹² Migri: Kristityt käännynäiset Iranissa 2015, 6.

islamilaisessa valtiossa vain siinä laajuudessa, kuin shari'a sen hyväksyy. Esimerkiksi uskontotutkija Robert Traerin mukaan islamissa ajatellaan, että uskonto on todellista kiinnittymistä islamin Jumalaan ja uskonnonvapaus on vapautta omaksua tämä totuus. Uskonnonvapaus ei toimi toiseen suuntaan eli sallii enää tästä totuudesta irrottautumista.

Muslims tend to use the word "religion" to mean "true devotion to God." Religious freedom, therefore, means for many Muslims the freedom to embrace what is true. It does not mean the freedom to turn away from the truth.¹³

Tilanne vainon osalta kuitenkin vaihtelee valtioittain sekä henkilön uskonnonharjoittamistapojen mukaan, eikä vainoa aina tai kaikissa osissa hakijan kotimaata tapahdu. On muistettava sekin, että vainoon eivät aina syyllisty lähtömaan viranomaiset, vaan siihen voivat olla syynä myös valtiosta erillään olevat toimijat, esimerkiksi eri alueita kontrolloivat kapinallisjärjestöt tai aseelliset ryhmät, kyläyhteisöt, naapurit ja jopa henkilön oma heimo tai sukulaiset. Viranomaisten tehottomuus tai haluttomuus omien kansalaistensa suojelemisessa puolestaan aiheuttaa pelkoa ja voi estää palaamisen.

Vaikka turvapaikanhakijat pääsisivätkin pakoon kotimaansa vainoa, niin täällä heitä voi kohdata toisenlainen kaltoinkohtelu entisten uskonveljien taholta. Suomessakin on löydetty merkkejä kiusaamisesta, painostuksesta ja uhkailusta kristinuskoon kääntyneitä entisiä muslimeja kohtaan. Tämä on meillä ilmiönä uusi, ja vastaanottokeskukset tai viranomaiset ovat olleet asian edessä vielä hyvin tietämättömiä ja epävarmoja toimimaan. Keskustelemme varsin huolestuneina siitä, miten meille tutummat uskonnolliset yhteisöt, kuten Jehovan todistajat kohtelevat oman yhteisönsä jättäneitä. Näiden osalta syystäkin kauhistellaan välien katkaisemista, mutta varsin vähällä huomiolla on kysymys uskonnonvapauden toteutumisesta Suomessa islamista luopuneiden henkilöiden osalta.¹⁴ Samalaisia ongelmia on koettu muuallakin Euroopassa.¹⁵

Kristityksi kääntyneiden entisten muslimien uskon aitouteen suhtaudutaan osittain epäillen. Osaltaan tähän on syynä se, että kääntyminen monesti tapahtuu aiemman turvapaikkahakemuksen tultua hylätyksi tai siinä on ollut auttamassa kristillinen yhteisö, joka kirjoittaa todistuksen kääntyneen uskonnollisesta vakaumuksesta. Hakijan uusi uskonnollinen peruste leimataan helposti

¹³ Traer, Robert: "Religion" and International law.

¹⁴ Turunen 2017, 11–14 ja 23–33.

¹⁵ ABC Internacional 18.7.2016.

opportunistiseksi perusteeksi, jonka ainoa tavoite on saada jäädä Suomeen. Opportunismilla tarkoitetaan tässä EU:n Määritelmädirektiivissä 2011/95/EU 4 artiklassa mainittua tilannetta, jossa tällaisena hakemuksena pidettäisiin hakijan itsensä luomaa perustetta, jonka motiivina on yksinomaan tai pääasiassa luoda edellytykset turvapaikan saamiseksi.¹⁶

Kirkollisten yhteisöjen harjoittama turvapaikanhakijoiden suojeleminen kirkkoturvan avulla, jolla estetään mahdollinen viranomaisten tekemä karkotus, saatetaan myös kokea ärsyttävänä. Se voi olla omiaan heikentämään viranomaisten luottamusta turvaa antavia toimijoita kohtaan, jos nämä samalla esimerkiksi kirjoittavat todistuksia turvapaikanhakijoista.

Epäluuloja muualta tulevia kohtaan lisää myös populistinen nationalismi, joka on aatteena nousussa - mahdollisesti pysyvämminkin - kaikkialla maailmassa.¹⁷ Kantaväestöön kuuluvat kokevat turvattomuutta ja pelkoa, joita valtaan pyrkivät poliitikot taitavasti lietsovat erilaisilla uhkakuvilla. Maahanmuuttajia kohtaan koettua pelkoa ovat omiaan lisäämään niin lähtömaihinsa palaamassa olevat jihadistit tai näiden perheenjäsenet, ulkomaalaisten uudessa kotimaassaan tekemät rikokset sekä vaikkapa väärinkäytökset, joita on ilmennyt turvapaikanhakijoille kirjoitettujen valheellisten todistusten myötä, jotta nämä voisivat saada helpommin turvapaikan.¹⁸

Turvapaikkaa koskeville uusintahakemuksille ei ole ollut aiemmin ylärajaa. Asiasta on keskusteltu runsaasti viimeisen parin vuoden aikana, ja muun muassa eduskunnassa aiheesta tehtiin kirjallinen kysymys. Vilkkaan keskustelun seurauksena sisäministeriö ryhtyi toimenpiteisiin uusintahakemusten rajoittamiseksi ja antoi eduskunnalle tätä koskevan lakiesityksen 5.12.2018. Ulkomaalaislakiin lisättiin uusintahakemuksia rajoittava säännös, jonka mukaan uusintahakemuksen tutkittavaksi ottaminen edellyttää sellaisia uusia seikkoja tai perusteita, jotka lisäävät merkittävästi todennäköisyyttä pitää hakijaa kansainvälistä suojelua tarvitsevana henkilönä. Lisäksi edellytetään, ettei hakija itsestään riippumattomista syistä ole voinut esittää näitä seikkoja aiemman hakemuksen tai sitä koskevan muutoksenhaun yhteydessä. Lain voimaantulopäivää ei vielä ole määrätty.¹⁹ Koska kääntyminen kristinuskoon voi

¹⁶ ”onko hakijan alkuperämaasta lähtemisen jälkeen toteuttamien toimien ainoana tai tärkeimpänä tarkoituksena ollut luoda edellytykset kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tekemiselle.”

¹⁷ Helsingin Sanomat, Vieraskynä 2.3.2019.

¹⁸ Sonntag 2018, 991.

¹⁹ Sisäministeri Kai Mykkäsen vastaus KKV 650/2017 vp; Sisäministeriön tiedote nro 113/2018; HE 273/ 2018 vp.

tapahtua myöhemminkin, ei uusi laki todennäköisesti tule estämään uusintahakemuksia tällä perusteella.

1.3 Tutkimustehtävä

Tutkimuksessa selvitän Suomen turvapaikkaprosessissa ratkaistuja kristinuskoon kääntyneiden hakijoiden tapauksia, joissa Maahanmuuttovirasto (Migri) tai valitusvaiheen tuomioistuimena hallinto-oikeus (HAO) tai korkein hallinto-oikeus (KHO) ovat ottaneet kantaa kääntymisen aitouteen.

Olen tehnyt tässä tutkimuksessa jaottelun uskon sisäisten ja ulkoisten ilmenemismuotojen välillä. Tämä poikkeaa jonkin verran UNCHR:n käyttämästä kolmiportaisesta jaottelusta, joka pohjautuu vakaumukseen, identiteettiin ja tapakulttuuriin.²⁰

Claims based on “religion” may involve one or more of the following elements:

- a) religion as belief (including non-belief);
- b) religion as identity;
- c) religion as a way of life.²¹

Syynä tähän on se, että olen katsonut tämän kaksiporaisen toimivammaksi ja käytännönläheisemmäksi uskonnollisuuden arvioinnin kriteeriksi nimenomaan sen vuoksi, että siinä painottuu ulkopuolisen tarkkailijan näkökulma. Kuten yllä UNCHR on todennut, uskonto voi sisältää yhden tai useamman elementin mainituista uskonnolle tyypillisistä ominaisuuksista. Mitään näistä ei sinänsä ole asetettu etusijalle toisiinsa nähden.

Sisäisiksi olen määrittänyt sellaisia turvapaikkapuhuttelussa tai tapausten yhteydessä muutoin esitetyssä selvityksessä ilmenneitä tunne- tai kognitiotason merkkejä, kuten suhtautuminen ja kiinnostus uskontoa kohtaan, muutos ajattelussa tai toiminnassa, tietämys kristinuskosta ja sen opeista. Ulkoisina ilmenemismuotoina ovat puolestaan sellaiset toisten ihmistenkin havaittavissa olevat seikat kuten uskonnonharjoitukseen liittyvät osallistumiset tilaisuuksiin tai opetukseen, rituaalit ja palvonta, seurakunnan jäsenyys sekä kaste. Molempia eli sisäisiä ja ulkoisia uskon ilmenemismuotoja on usein pyritty todistamaan uskonnollisten yhteisöjen antamalla todistuksilla. Todistuksille annettua merkitystä olen selvittänyt tutkimuksen lopussa.

²⁰ Olen käyttänyt belief -sanasta suomennosta vakaumus ja way of life -sanaparista termiä tapakulttuuri. Viimemainittua tapakulttuuri -sanaa on käytetty muun muassa tapauksen KHO 2009: 87 vähemmistön perustelussa.

²¹ UNCHR 2004, 3.

Uskonnollisuus ja sen ilmentäminen liittyy paljolti kulttuuristaan ja sen vuoksi suomalainen viranomainen saattaa etsiä kääntyneestä sellaisia uskonnollisia piirteitä, joita pidetään suomalaisessa, ehkä pidättyvässäkin kulttuurissa uskonnolliselle ihmiselle ominaisena. Turvapaikanhakijan kotimaan kulttuurissa uskonnon harjoittamisen hengellinen ilmenemismuoto taas saattaa olla tyystin toisenlainen ja hänen uskonnollisuutensa näyttäytyy sen vuoksi meikäläisestä kulttuurista poikkeavalla tavalla. Varsinkin islamin piirissä uskovaisen ihmisen usko ilmenee useammin ulkoisena uskonnon harjoittamisena esimerkiksi julkisina ja uskonnon vaatimina rukouksina yhteisön jäsenenä toisin kuin perinteisessä suomalaisessa luterilaisuudessa, missä itsenäiset hiljaiset rukoukset tai hiljentyminen muutoin voivat monesti olla tyypillisempiä vakaumuksen ilmentämismuotoja.²²

Keskeisinä tutkimuskysymyksinä ovat:

1. Miten hakija on ilmentänyt islamista luopumistaan ja uutta kristillistä uskoa ja miten tutkimusaineistossa olevien tapausten valossa viranomainen on uskonut kääntymisen aitouteen? Jos jaotellaan yksilön uskonnollisuuden merkit ulospäin näkyviin ja sisäisiin merkkeihin, niin minkälaisia uskon sisäisiä ja ulkoisia merkkejä tapauksista löytyy?
2. Onko viranomaisratkaisuihin painotettu uskon ilmentämisen osalta enemmän sen sisäisiä vai ulkoisia merkkejä eli mitä aidolta kääntymiseltä on edellytetty?
3. Onko hakemuksessa lisäksi vedottu uskonnollisen yhteisön antamiin todistuksiin ja miten viranomainen on suhtautunut niihin?
4. Voidaanko kristityksi kääntymisen aitous arvioida eri tavalla ja millaiseen lopputulokseen siten päästäisiin verrattuna Suomessa käytössä olevaan menetelmään?

1.3.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmetodina on käytetty sisältöanalyysia, joka on tehty perinteisellä kolmiportaisella menetelmällä. Tutkittavat tapaukset on ensin redusoitu sitten klusteroitu ja lopuksi abstrahoitu.²³

Aineiston kunkin tapauksen osalta tämä on tehty etsimällä ratkaisuihin uskonnollisuuden arvioinnin kannalta keskeiset alkuperäisilmaukset, joista on muodostettu pelkistetyt ilmaukset. Pelkistetyt ilmaukset liittyvät joko alaluokkina muodostettuihin yksilön tunteisiin viittaaviin seikkoihin tai selvempiin uskonnon

²² Syrjänen 1984, 161.

²³ Tuomi & Sarajärvi 2018, 110–117.

ulospäin näkyviin muotoihin kuten esimerkiksi uskonnon harjoitukseen. Alaluokista johdetut havainnot on sen jälkeen jaoteltu uskon sisäisiin ja ulkoisiin merkkeihin, joiden lopulta voi ajatella yhdistyvän pääluokaksi, joka kuvaa aitoa kristityksi kääntymistä. Sisältöanalyysit kustakin aineiston tapauksesta on esitetty liitteinä tämän tutkimuksen lopussa.

1.3.2 Tutkimusaineisto

Analyysin kohteena on turvapaikkaratkaisut seitsemän julkaistun KHO:n tapauksen ja kahden Helsingin hallinto-oikeuden ratkaisun osalta. Yksi tapauksista koski kolmihenkisen muslimiperheen kääntymistä Jehovan todistajiksi ja loput yksittäisten hakijoiden kristityksi kääntymisiä.

Aineiston tapaukset ovat KHO:n ratkaisut KHO 2009:87, KHO 2011:114, KHO 2016:81, KHO 2017:63, KHO 23.8.2018/ 3854, KHO 2018:118 ja KHO 2018:130 sekä Helsingin hallinto-oikeuden 3.4.2018 ja 18.4.2018 antamat tuomiot. KHO:n tapaukset löytyvät Finlexistä ja mainitut hallinto-oikeuden tapaukset sisältyvät Migrin 13.6.2018 antamaan selvitykseen sisäasianministeriölle turvapaikkapäätöksentekoon ja -menettelyyn liittyen.

Oikeustapaukset koskevat muutoksenhakuja hylkäävistä ratkaisuksista ja niistä julkisuuteen annetut tapausselostet ovat siis Finlex -tietokannassa. Turvapaikkapäätökset sinänsä eivät ole julkisuuslain mukaisia julkisia asiakirjoja. Myönteisistä päätöksistä ei luonnollisesti valitetakaan, joten sellaiset eivät päädy julkiseen Finlex -tietokantaan, eikä myönteisiä päätöksiä Migrissä myöskään nykyisin käytössä olevan ohjeen mukaan erityisesti perustella.²⁴

1.3.3 Aiempi tutkimus

Kristinuskoon kääntyneiden turvapaikanhakijoiden uskonnollisen vakaumuksen arviointia on tutkinut Suomessa aiemmin Vaula Meisalmi vuonna 2017 pro gradussaan Åbo Akademiassa. Meisalmi on työskennellyt Migrissä ja saanut virastolta tutkimusluvan pro graduaan varten. Hänen tutkimuksensa kohteena oli 25 Migrin turvapaikkapäätöstä vuosilta 2014 – 2016, joissa turvapaikkaa oli haettu uskonnollisen vainon eli käytännössä muslimien kristinuskoon kääntymisen vuoksi. Meisalmi selvitti sitä, oliko päätöksistä löydettävissä selkeitä kriteerejä, joita viranomaisen on painottanut uskonnollisen kääntymisen luotettavuusarvioinnissaan.²⁵

²⁴ Meisalmi 2017, 8.

²⁵ Meisalmi 2017, 5 ja 7–8.

Terese Björlin on Ruotsissa Lundin yliopistossa vuonna 2011 tehnyt kandidaattitutkielman uskonnosta turvapaikkaperusteena. Hän on tutkinut sosiologisen teorian valossa uskonnon merkitystä turvapaikkaa hakeneille kristityksi kääntyneille pakolaisille. Björlin on selvittänyt miten sekularisoituneen Ruotsin viranomaiset ovat nähneet kääntymisen ja mihin he ovat kiinnittäneet huomiota päätöksensä perusteluissa. Aineistona hänellä on ollut viisi oikeustapausta.²⁶

Ruotsissa on julkaistu maaliskuussa 2019 selvitys Afganistanista peräisin olevien kristityksi kääntyneiden turvapaikanhakijoiden uskontoperusteen arvioinnista viranomaisprosessissa. Selvityksen ovat tehneet Ruotsin suurimmat vapaakirkolliset organisaatiot yhteistyössä Skandinavian ihmisoikeusjuristien kanssa.²⁷ Tutkimuksen kohteena on ollut 619 turvapaikkatapausta, joista on tehty kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen selvitys. Lisäksi tapaukset on analysoitu juridisesti sen selvittämiseksi, miten hyvin viranomaisratkaisut noudattavat kansallista ja kansainvälistä säännöstöä, sekä toteutuvatko ihmisoikeudet.²⁸

1.3.4 Oma tausta

Kiinnostuin aiheesta sen ajankohtaisuuden, yhteiskunnallisen merkityksen ja poikkitieteellisyys vuoksi. Kristityksi kääntyneen turvapaikanhakijan uskontoperusteen aitouden arviointi on myös osoitus siitä, että yhteiskunnan sekularisointumiskehityksestä huolimatta uskonto ja sen merkitys eivät ole häviämässä mihinkään. Niiden osaaminen ja ymmärtäminen ovat erittäin tärkeässä asemassa myös tulevaisuudessa. On hyvin todennäköistä, että maahanmuuton lisääntymisen myötä näitä taitoja tullaan tarvitsemaan paljon aiempaa enemmän.

Olen aiemmalta koulutukseltani juristi ja olen työskennellyt työhistoriani aikana lyhyesti tuomioistuinlaitoksessa ja syyttäjälaitoksen palveluksessa, mutta pääasiassa kuitenkin yksityisellä sektorilla. Oikeustieteellisen koulutukseni johdosta aiheen käsittelyssä on taustalla juridinen näkökulma, mutta nykyisten teologian opintojen myötä olen halunnut ottaa enemmän uskontoon liittyvää ja poikkitieteellistä perspektiiviä aiheeseen.

En ole ollut mukana minkään uskonnollisen yhteisön, turvapaikanhakijoita auttavan tai poliittisen järjestön toiminnassa. En ole myöskään tehnyt työtä

²⁶ Björlin 2011, 7–8.

²⁷ Konvertituredningen 2019, 5–6. Mukana ovat olleet seuraavat tahot: Pingst – fria församlingar och samfundets integrationsråd, Ekumeniakyrkan, Evangeliska frikyrkan, Svenska Alliansmissionen, Sjundedags Adventistsamfundet.

²⁸ Konvertituredningen 2019, 3.

ihmisoikeuksien parissa tai toiminut muutoinkaan vapaaehtoistyössä. Luterilaiseen kirkkoon kuulumista lukuun ottamatta olen aiheen suhteen maallikko. Määrittelin oman suhtautumiseni aiheeseen kiinnostuneen kansalaisen suhtautumiseksi. Työn myötä kiinnostus on toki kasvanut ja tietokin toivottavasti lisääntynyt.

2 Käsitteiden, turvapaikkaprosessin, -kriteerien ja tutkittavien tapausten esittely

2.1 Keskeisten käsitteiden määrittely

Siltä osin kuin jäljempänä tekstissä ilmenevät käsitteet ovat lainsäädännössä tai kansainvälisissä yleissopimuksissa määriteltyjä, tarkoitetaan tässä tutkimuksessa niitä. Osa taas on sellaisia, joista on esitetty toisistaan poikkeavia tulkintoja eri tutkimuksissa. Näistä on päädytty käyttämään keskeisimpinä pidettyjä tulkintoja, joita on selvitetty seuraavassa.

Turvapaikkajärjestelmän synty ja turvapaikkakäsite

Turvapaikkapolitiikan kehittyminen nykymuotoonsa sai vauhtia toisen maailmansodan jälkeen. Sodassa oli kuollut noin 62,5 miljoonaa ihmistä ja sen jäljiltä Euroopassa oli arviolta 30 miljoonaa koditonta tai kotimaata vailla olevaa pakolaista. Liikkeellä oli vielä sellaisiakin ihmisiä, jotka olivat olleet pakomatalla jo ennen toisen maailmansodan päättymistä muun muassa Venäjän vallankumouksen, ensimmäisen maailmansodan, Armenian kansanmurhan, Turkin ja Kreikan väestöliikkeiden sekä Espanjan sisällissodan jäljiltä.²⁹

Valtaisa pakolaisongelma oli hoidettava lopultakin kuntoon. Ratkaisua vaikeuttivat suuret poliittiset erimielisyydet sodan voittajavaltioiden välillä. Nykyisestä pakolaistilanteesta poiketen osa kiistoista liittyi sellaisiin pakkopalautusvaatimuksiin, joita esitettiin pakoon lähteneiden ihmisten palauttamiseksi lähtömaihinsa. Miehitäjävaltioista erityisesti Neuvostoliitto esitti tällaisia, koska se halusi saada valtaamiltaan alueilta paenneet takaisin työvoimaksi miehittämiinsä maihin tai päästä kohdistamaan näihin rankaisutoimenpiteitä.³⁰ Turvapaikkajärjestelmä saatiin kuitenkin syntymään vuonna 1951 YK:n laatiman kansainvälisen niin sanotun Geneven

²⁹ Ylönen 2011, 13–15.

³⁰ Ylönen 2011, 16–17.

pakolaissopimukseen myötä. Se on yhä keskeinen osa kansainvälistä ihmisoikeuksien järjestelmää.³¹

Turvapaikalla tarkoitetaan kansainväliseen suojeluun perustuvaa muun kuin hakijan kotimaan myöntämää oikeutta jäädä turvapaikan myöntävään maahan. Hakijaa ei saa karkottaa tai muuten velvoittaa palaamaan alkuperäiseen kotimaahansa. Turvapaikan voi saada Geneven pakolaissopimuksen mukaisesta syystä sellainen henkilö, jolla on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi.³² Lisäksi edellytetään, että henkilö ei voi tai halua perustellusta syystä pelkäämänsä vainon vuoksi turvautua kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa viranomaisten suojeluun.³³

Vaino

Geneven pakolaissopimuksessa vainon käsitettä ei ole voitu eikä haluttu tyhjentävästi määritellä käsitteen vaikeuden ja tyhjentävän määrittelyn seurauksena mahdollisesti jonkin vainona pidettävän toiminnan jäämisestä määritelmän ulkopuolelle. Tämä aiheuttaa toisaalta hankaluuksia, sillä esimerkiksi viranomaiset saattavat käyttää epämääräisyyttä keinona hylätä turvapaikkahakemuksia, koska ne eivät siten katso jonkin toiminnan täyttävän Geneven sopimuksen tarkoittamaa vainoa. Riidattomana voidaan kuitenkin pitää sitä, että vainolla tarkoitetaan ainakin toisen ihmisen tai ihmisten aikaansaamaa henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa mielivaltaista, epäoikeutettua tai syrjivää kohtelua, joka on julmaa tai vakavaa sekä jatkuvaa tai systemaattista.³⁴

Suomen ulkomaalaislaissa vainoksi katsotaan teot, jotka laatunsa tai toistuvuutensa vuoksi luonteeltaan sellaisia, että ne loukkaavat vakavasti perustavanlaatuisia ihmisoikeuksia. Myös runsaita ja toistuvia lievempiä ihmisoikeusloukkauksia pidetään vainona. Esimerkkeinä vainoksi katsottavista teoista mainitaan kaikenlainen väkivalta, viranomaisten tekemä syrjintä tai kohtuuton tai syrjivä syytteeseen paneminen tai rankaiseminen, kohtuuttomat tai syrjivät rangaistukset ilman muutoksenhakumahdollisuuksia. Lisäksi vainona pidetään syytettä tai rankaisemista sen vuoksi, että henkilö kieltäytyy

³¹ UNCHR Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees (1951; 1967) eli Geneven pakolaissopimus.

³² Geneven pakolaissopimuksen 1 artiklassa käytetään sanontaa "race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion."

³³ Geneven pakolaissopimus, 1 artikla 2 kohta.

³⁴ Maiani 2008, kohdat 22 ja 42–46.

asepalveluksesta selkkauksessa, jossa tällaisen palvelun suorittaminen sisältäisi rikoksia rauhaa vastaan, sotarikoksia tai rikoksia ihmiskuntaa vastaan, törkeän muun kuin poliittisen rikoksen tai YK:n tarkoituksien ja periaatteiden vastaisen teon taikka sukupuoleen tai lapsiin kohdistuvia rikollisia tekoja.³⁵

Toissijainen suojelu

Toisinaan syntyy tilanne, jossa henkilöllä ei ole riittävää perustetta kansainväliseen suojeluun Geneven pakolaissopimuksessa mainitun vainon vuoksi. Hän voi kuitenkin olla kansainvälisen suojelun tarpeessa uhkana olevan vakavan haitan vuoksi, eikä häntä voida sen vuoksi palauttaa koti- tai lähtömaahan. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilöä uhkaa muusta syystä kuin alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskuntaluokkaan kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi kuolemanrangaistus, kidutus tai muu epäinhimillinen taikka ihmisarvoa loukkaavaa kohtelu tai rangaistus. Lisäksi mainittu haitta voi olla mielivaltaisesta väkivallasta aseellisen selkkauksen yhteydessä aiheutuva vakava ja henkilökohtainen vaara. Toissijaisena suojeluna henkilölle myönnetään turvapaikan sijasta oleskelulupa.³⁶

Suomen ulkomaalaislaissa oli aiemmin kolmantena kansainvälisesti myönnettävän suojelun perusteena niin sanottu humanitaarinen suojelu, mutta se poistettiin meiltä lainmuutoksella vuonna 2016. Hallitus lausui asiasta vuoden 2015 pakolaiskriisiä seuranneessa turvapaikkapoliittisessa toimenpideohjelmassaan seuraavasti: *Tarkistamme kansainvälisen suojelun perusteella myönnettävien oleskelulupien edellytyksiä (humanitaarinen suojelu).*

Useat Suomessa toimivat pakolaisia auttavat järjestöt ovat kritisoineet humanitaarisen suojelun poistamista, koska se johti suojelun perusteella myönnettyjen oleskelulupien olennaiseen vähentymiseen. Muutos on ollut yksi pääministeri Juha Sipilän hallituksen keino Suomeen suuntautuvan ”turvapaikanhaun vetovoimatekijöiden vähentämiseksi” eli siis käytännössä turvapaikkapolitiikan kiristämiseksi.³⁷ Vastaavia turvapaikkapolitiikan kiristämistoimia on toki tehty muuallakin EU:n alueella.

Vakaumus

Tieteen termipankin määritelmän mukaan *vakaumukset ovat vahvoja uskomuksia tai arvostelmia, joita on erityisesti etiikassa, politiikassa ja uskonnossa. Jotkut*

³⁵ Ulkomaalaislaki 301/2004, 87a§ (muutos 323/2009).

³⁶ Ulkomaalaislaki 301/2004, 88§.

³⁷ Hallituksen turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma 8.12.2015, 3.

*vakaumuksista ovat läheisessä suhteessa tunteisiin ja liittyvät persoonallisen identiteettiin ja käyttäytymiseen - siten ne ovat vahvempia kuin tavalliset uskomukset. Vakaumus liittyy myös kognitioon, sillä ne värittävät henkilön näkemyksiä. Vakaumus on kuitenkin erotettava varmuudesta. Vaikka henkilöllä voi olla vakaumus esimerkiksi Jumalan olemassaolosta, tämä ei todista olemassaoloa.*³⁸

Sivistyssanakirjan mukaan vakaumus taas on *varma, vakaa käsitys jostakin perusluonteisesta, mutta vaikeasti yleispäteväksi todistettavasta asiasta.*³⁹ Tämä puolestaan on vain sanan, muttei sen sisällön määritelmä.

Vakaumusta voidaan siis pitää henkilökohtaiseen identiteettiin ja käyttäytymiseen kuuluvana yksilön ominaisuutena. Henkilökohtaisuus onkin tärkeä seikka vakaumuksessa eikä kahta kaikilta osin täysin samanlaista vakaumusta liene mahdollista löytää. Myös vahvuus on määritelmän mukaan yksi vakaumuksen ominaisuus, joka erottaa sen pelkästä uskomuksesta.

Kun puhutaan uskonnollisesta vakaumuksesta, käsitteeseen kuuluu yleensä uskonnollisuuden sisäinen ymmärtäminen ja sen liittyminen yksilön henkilökohtaiseen ajatusmaailmaan. Vakaumus on usein osa uskontoa, mutta tuskin koskaan kuitenkaan ainoa osa sitä. Käsitteen sisällöllinen määrittäminen ulkopuolisten toimesta on erittäin vaikea tehtävä, koska uskonnollinen vakaumus voi ilmetä esimerkiksi kristittyinä itseään pitävillä henkilöillä monin eri tavoin eikä mitään kaikille ominaisia yleispäteviä kriteerejä ole löydettävissä. Kyse on yksilöllisestä ja sisäisestä asiasta eikä se näy ulospäin.⁴⁰

Englanninkielinen vastine vakaumukselle on belief. Uskonnollisesta vakaumuksesta tai uskomuksesta puhuttaessa on käytetty religious belief -termiä. Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt englanninkielisestä belief -sanasta suomenkielistä vastinetta vakaumus.

Uskonto

Tutkimuksen aiheena on uskontoperusteen luotettavuusarvioinnin selvittäminen turvapaikkaprosessissa, joten uskonto -käsitteenä on käytetty UNCHR:n määritystä. Geneven pakolaissopimuksen 1 artiklassa on mainittu uskonnosta johtuva vaino yhtenä kaikkiaan viidestä turvapaikan saamisen perusteesta. Koska sopimuksessa ei alun perin tarkemmin määritetty sitä, mitä uskonnolla

³⁸ Tieteen termipankin määritelmä käsitteelle vakaumus.

³⁹ Sivistyssanakirjan määritelmä.

⁴⁰ Aamulehti 3.10.2017; Mousin 2003, 568.

tarkoitettiin, UNCHR laati vuonna 2004 tarkemmat tulkintaohjeet aiheesta.⁴¹ Apuna tässä käytettiin Geneven pakolaissopimuksen laatimisasiakirjoja (travaux preparatoires), joissa oli mainittu uskonnon yleisen tason määritelmä. Lisäksi avuksi otettiin YK:n Ihmisoikeuskomitean (UNHRC) vuoden 1993 lisäystä uskonnon ymmärtämisestä siten, että sillä on tarkoitettu kaikkia teistisiä, ei-teistisiä ja ateistisia vakaumuksia kuten myös oikeutta tunnustaa tai olla tunnustamatta mitään vakaumusta tai uskontoa.⁴²

Geneven sopimuksen valmisteluasiakirjojen perusteella uskonnon voi ymmärtää ajatuksen, omantunnon ja vakaumuksen vapaudeksi. YK:n Ihmisoikeuskomitea (UNHRC) on lisäksi todennut uskonto -käsitteen olevan hyvin laaja, joka ei ole vain rajoittunut perinteisiin instituutioiden kautta harjoitettaviin uskontoihin ja uskomuksiin. Tiettyjä rajoituksia laillisesti harjoitettavien uskontojen osalta yleissopimuksessakin on kuten esimerkiksi se, ettei niiden harjoittaminen saa vaarantaa yleistä turvallisuutta, järjestystä, terveyttä, moraalialia tai muiden ihmisten perusoikeuksia ja -vapauksia. Valtot eivät kuitenkaan saa käyttää näitä sallittuja rajoituksia uskonnolliseen syrjintään, mitä ne kuitenkin välillä pyrkivät tekemään.⁴³

Uskonnolle on ominaista myös, että se voi käsittää elementteinä uskonnollisen vakaumuksen tai vapauden olla uskomatta mihinkään, uskonnollisen identiteetin sekä uskonnon elämäntapana.⁴⁴ Uskomus tai vakaumus voi tarkoittaa tässä yhteydessä millaisia sitoumuksia tai arvoja tahansa jumalallisuudesta, lopullisesta todellisuudesta tai ihmiskunnan hengellisestä päämäärästä. Sitä voidaan toisten samaa uskontoa harjoittavien mielestä pitää myös vääräoppisuutena, apostasiana, riidanalaisena, pakanallisena tai taikauskoisena ja vaino saattaa johtua tällaisesta syystä.

Uskonnollinen identiteetti ilmenee enemmänkin yhteisön jäsenyyden muotona kuin teologisena vakaumuksena. Identiteetti sitoo ihmisen kyseiseen uskonnolliseen yhteisöön rituaalien, traditioiden, tapojen ja etnisten syiden kautta, mikä usein voi johtaa vainoon juuri kaikkia tällaiseen ryhmään kuuluvia kohtaan.

Joissain kulttuureissa uskonto on osa tapakulttuurijärjestelmää, joka ilmenee kaikessa elämässä esimerkiksi vaatetuksena, uskonnollisiin juhliin osallistumisina, ruokasäännösten noudattamisina taikka muiden uskonnollisten käytäntöjen noudattamisina. UNCHR korostaa kuitenkin, ettei kaikissa tapauksissa ole näin ja

⁴¹ UNCHR 2004, s. 2–4.

⁴² UN Human Rights Committee (UNHRC), CCPR General Comment No. 22: Article 18, kohta 1–3.

⁴³ UN Human Rights Committee (UNHRC), CCPR General Comment No. 22: Article 18, kohta 8.

⁴⁴ Religion as belief, religion as identity ja religion as way of life.

uskonnollinen identiteetti tai tapa saattaa olla kysymyksessä, vaikka henkilö itse kieltäisi sen olevan uskontoon perustuvaa tai olisi edes tietoinen tästä. Tällöin kysymyksessä on kuitenkin usein lapsuudesta omaksuttu elämäntapa, joka on muodostunut tiettyyn ryhmään kuulumisen kautta ilman erityisen tietoista valintaa.⁴⁵

Uskonnon voi myös ymmärtää niiden merkkien kautta, joita se pitää sisällään. Tällä tarkoitetaan uskontoon kuuluvia sisäisiä, lähinnä vakaumukseen liittyviä seikkoja, jotka eivät ole ulospäin näkyviä. Ulkoisilla merkeillä puolestaan tarkoitetaan tässä selvästi toisten ihmisten havaittavissa olevia uskontoon kuuluvia tapoja tai muita ilmenemismuotoja.

Käytettiin sitten uskonnon määrittämisessä kolmiportaista jaottelua (uskomus, identiteetti ja tapakulttuuri) tai kaksiportaista jakoa (uskon sisäiset ja ulkoiset tunnusmerkit), kysymys on pohjimmiltaan kuitenkin siitä, että uskonto usein pitää sisällään näitä kaikkia. Yksilöllistä kuitenkin on se, miten ne kullakin painottuvat ja mitä kukin pitää itselleen tärkeänä.

Turvapaikkaperuste

Turvapaikan voi saada, jos on olemassa Geneven pakolaissopimuksessa määritetty perusteltu syy pelätä vainoa alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Käytännössä turvapaikka merkitsee siis sitä, että turvapaikan myöntänyt valtio ei saa karkottaa turvapaikan saanutta henkilö takaisin koti- tai lähtömaahansa.⁴⁶

Sur place -peruste

Käsitteellä tarkoitetaan tilannetta, jossa pakolaisperuste on syntynyt kotimaasta lähtemisen jälkeen. Esimerkiksi uskonnollisen syyn osalta tällainen tilanne on kysymyksessä silloin, kun henkilö on kotimaastaan lähtemisen jälkeen kääntynyt toiseen uskontoon, joka voisi kotimaassa antaa perusteen uskonnollisen vainon kohteeksi joutumiselle.⁴⁷ Tällaiset tapaukset muodostavat tämän tutkimuksen kohdeaineiston.

Benefit of the doubt -periaate

Käsitteellä tarkoitetaan turvapaikan myöntämisharkinnassa tilannetta, jossa hakija esittää hakemuksensa tueksi väitteen, jota ei pystytä sen paremmin näyttämään

⁴⁵ UNCHR 2004, 3–4.

⁴⁶ UNCHR Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees (1951; 1967), 33 artikla.

⁴⁷ UNCHR Handbook HCR/IP/4, 94–96 kohta.

todeksi kuin epätodeksikaan. Edellytyksenä periaatteen käytölle on, että hakija on todella yrittänyt esittää näyttöä hakemuksensa tueksi, mahdollisista hakemuksen puutteista on annettu tyydyttävä selitys, hakijan lausumat ovat johdonmukaisia ja uskottavia sekä linjassa kaikkien saatavissa olevien tietojen kanssa. Lisäksi hakemus on tullut tehdä heti kun se on ollut mahdollista tai myöhemmälle hakemukselle on uskottavat syyt, ja hakija on muutenkin yleisesti uskottava. Tällöin epäselvyys väitteen luotettavuuden arvioinnissa luetaan hakijan eduksi eli tämän osalta noudatetaan benefit of the doubt -periaatetta.⁴⁸

Ulkomaalaislain 98 §:ssä on todettu kyseisestä periaatteesta, että viranomaisen on saatavilla olevan selvityksen hankkimisen jälkeen ratkaistava asia hakijan eduksi tämän antaman kertomuksensa perusteella. Edellytyksenä on, että hakija on siltä osin kuin se on mahdollista myötävaikuttanut asian selvittämiseen, ja jos viranomainen on vakuuttunut hakemuksen uskottavuudesta kansainvälisen suojelun tarpeen osalta.

Sisäinen pako

Sisäisellä paolla tarkoitetaan hakijan mahdollisuutta asettua sellaiselle alueelle kotimaassaan tai pysyvässä asuinmaassaan, jossa hänen voidaan kohtuudella olettaa oleskelevan ilman pelkoa joutumisesta vainotuksi tai vakavaan vaaraan. Tällöin esimerkiksi osassa hakijan kotimaata on riittävän vakaana pidettävät olosuhteet ja mahdollisuus saada pysyvää ja tehokasta suojelua valtiolta itseltään tai siellä toimivalta kansainväliseltä järjestöltä. Hakija ei joudu tällaisella alueella kokemaan sellaista uhkaa, että olisi olemassa perusteltu syy myöntää hänelle turvapaikka tai oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella.⁴⁹

Kirkkoturva

Kirkkoturvakäsitteellä on pitkät perinteet jo antiikin ajalta ja periaate tunnetaan kaikissa kirjanuskonnoissa. Tietyissä mielessä kirkkoturvan voi nähdä nykymuotoista turvapaikkapaikkajärjestelmää edeltävänä menettelynä. Kirkkoturvan käsite on liittynyt siihen, kuka on hallitsijan asemassa alueella eli kenellä on sillä perusteella ollut oikeus antaa turvaa sitä hakeneelle. Antiikin kreikankielessä loukkaamattomuutta tarkoittava sana *asylia* on taustana nykyisin turvapaikkaa tarkoittavalle *asylum* sanalle. Kysymyksessä on temppelin tai alttarin eli pyhän paikan suojassa fyysisesti oleva paikka.⁵⁰

⁴⁸ Määritelmädirektiivi 2011/95/EU, 4 artikla; UNCHR Handbook HCR/IP/4, 203–204 kohta.

⁴⁹ Ulkomaalaislaki 301/ 2004, 88e§ ja 88d§.

⁵⁰ Ahonen 2018, 4

Vanhan testamentin puolella löytyy kirkkoturvaa vastaavana instituutioon Jumalan Moosekselle antaman käskyn perusteella *turvakaupunki* käsite. Niiden tarkoituksena oli suojata verikostolta sellaisia henkilöitä, jotka olivat *tahattomasti ja vailla aikaisempaa kaunaa surmanneet jonkun*. (5. Moos. 19:1-13; 5. Moos. 4:41-43; 4. Moos. 35:11; Joosua 20:1-9). Periaatteessa siis kysymys oli kirkkoturvassa rikollisen teon tehneen henkilön suojaamisesta kostolta. Siinä se eroaa nykyisestä turvapaikan myöntämisestä, jossa kysymys on vainon kohteeksi joutuneen henkilön suojaamisesta.

Sittemmin tällainen pyhän antaman turvan periaate on siirtynyt kristillisen kirkon piiriin kanonisen oikeuden kautta. Kirkkoturva alkoi menettää merkitystään yhteiskuntajärjestyksen ja valtioiden kehittymisen myötä, jolloin kirkko joutui instituutioon yhä tiukemmin valtionkoneiston haltuun. Viime vuosina oikeastaan 1980-luvulta alkaen on alettu nähdä turvapaikkakysymysten yhteydessä kirkkoturvan käsitteen uudelleen elpymisen. Varsinaisesti tämä on noussut keskusteluun 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkeen pakolaisvirtojen kasvamisen myötä.

Onko kirkkoturvan tarjoaminen sitten kansalaistottelemattomuuden muoto vai keino nostaa hädänalaisten ihmisten tilanne kaikkien nähtäväksi tarjoamalla täydentävää turvaa esimerkiksi tilanteissa, joissa valtion on omin toimin synnyttänyt pakolaisen statukseen liittyvän paperittomuudesta johtuvan laittoman tilan? Viranomaiset ja näiden päätöksiä puolustavat tahot näkevät kirkkoturvan laittomuutena tai kansalaistottelemattomuutena, kun taas kirkkoturvan kannattajat katsovat nimenomaan tähtäävänsä siihen, että pakolaisten oikeusturva toteutuisi ja Geneven pakolaissopimuksen mukainen suojelu aineellisesti toteutuisi.⁵¹

Kirkkoturvalla ja kristillisten yhteisöjen toiminnalla muutenkin turvapaikkakysymysten yhteydessä saattaa olla viranomaisten silmissä negatiivinen lataus, sillä usein kristillisten yhteisöjen nähdään toimillaan pyrkivän juuri päinvastaiseen lopputulokseen kuin turvapaikan hylännyt viranomainen ja hakijan maasta poistamista toimeenpaneva poliisi. Tämä kielteinen asenne voi vaikuttaa yhteisöjen antamien todistusten arviointiin viranomaistoiminnassa. Maallinen regimentti saattaa kokea asemansa uhatuksi, jos hengelliseen regimenttiin kuuluva taho pyrkii vaikuttamaan sen tekemiin päätöksiin.⁵²

⁵¹ Ahonen 2018, 7–8; Pyzniak 2016, 13–14.

⁵² YLE 29.1.2018: Kirkkoherra pöyristyi – maahanmuuttovirasto tyrmäsi todistuksen turvapaikanhakijoiden uskon aitoudesta.

2.2 Säädösperusta

Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa 10. joulukuuta 1948 YK:n yleiskokouksessa julkistettiin keskeiset periaatteet kansainvälisille ihmisoikeuksille. Julistuksen 14 artiklassa todetaan, että *jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa*. Lisäksi 18 artiklassa mainitaan, että *jokaisella ihmisellä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vapauden uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä uskonnon tai vakaumuksen julistamiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti tai yksityisesti, opettamalla sekä harjoittamalla hartautta ja uskonnollisia menoja*.⁵³

Julistuksen ihmisoikeusperiaatteita on täsmennetty turvapaikkaoikeutta koskevalla Geneven yleissopimuksella vuodelta 1951 lisättynä vuoden 1967 New Yorkin pöytäkirjalla. Asiakirjan mukaan turvapaikan saaminen perustuu kansainvälisen suojelun tarpeeseen, minkä lisäksi yleissopimus velvoittaa kaikkia jäsenmaita tunnustamaan pakolaisten aseman ja myötävaikuttamaan siihen, ettei ketään turvapaikkaa hakenutta henkilöä palauteta alueelle, jossa häntä uhkaa vaino alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi.⁵⁴

Suomi kuuluu lisäksi Euroopan Neuvostoon, jonka Ihmisoikeussopimus eli Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien turvaamiseksi on tärkeä pakolaisia suojeleva kansainvälinen asiakirja. Sen 9 artiklan mukaan *jokaisella on oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa tai uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan tai uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin*.⁵⁵

Euroopan Unionin perusoikeuskirjan 10 artiklan mukaan *jokaisella on oikeus ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa tai vakaumusta ja vapauden tunnustaa uskontoa tai vakaumusta joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin*.⁵⁶

⁵³ YK:n ihmisoikeuksien julistus 1948.

⁵⁴ UNCHR Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees (1951; 1967).

⁵⁵ Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, Roomassa, 4.XI.1950.

⁵⁶ Euroopan unionin perusoikeuskirja (2016/C 202/02).

Suomen Perustuslain 9 §:ssä säädetään, että ulkomaalaista ei saa karkottaa, luovuttaa tai palauttaa, jos häntä tämän vuoksi uhkaa kuolemanrangaistus, kidutus tai muu ihmisarvoa loukkaava kohtelu. Lain 11 §:ssä säädetään kaikkia ihmisiä koskevasta uskonnonvapaudesta, että *jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan.* Kukaan ei myöskään ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.⁵⁷

Ulkomaalaislain 87 §:ssä säädetään, että *maassa oleskelevälle ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka, jos hän oleskelee kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa ulkopuolella sen johdosta, että hänellä on perustellusti aihetta pelätä joutuvansa siellä vainotuksi alkuperän, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen johdosta, ja jos hän pelkonsa vuoksi on haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.*⁵⁸

Jos turvapaikkaan ei ole oikeutta, saattaa kysymykseen kuitenkin tulla oleskeluluvan myöntäminen toissijaisen suojelun perusteella, joka ilmenee ulkomaalaislain 88 §:stä. Sen mukaan, *jos 87 §:n mukaiset edellytykset turvapaikan antamiselle eivät täyty, mutta on esitetty merkittäviä perusteita uskoa, että jos ulkomaalainen palautetaan kotimaahansa tai pysyvään asuinmaahansa, hän joutuisi todelliseen vaaraan kärsiä vakavaa haittaa, ja hän on kykenemätön tai sellaisen vaaran vuoksi haluton turvautumaan sanotun maan suojeluun.* Tällöin henkilö ei tulisi koti- tai lähtömaassaan varsinaisesti vainotuksi, mutta on kuitenkin todellisessa vaarassa joutua kärsimään vakavaa haittaa, ja siten sellaisen suojelun tarpeessa, että hänen pitää saada jäädä maahan. Laissa on tarkempia määräyksiä myös turvapaikkaprosessista eli menettelytavoista, joilla asia ratkaistaan.⁵⁹

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (uudelleenlaadittu) 2011/95/EU eli niin sanottu Määritelmädirektiivi 4 artiklassa määrittää sen kuinka kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tosiseikat ja olosuhteet tulee arvioida ja miten todistustaakkasäännökset tässä jakautuvat. Direktiivin lähtökohtana on se, että turvapaikan hakijan tulee esittää hakemuksen alussa perusteiksi tarvittavat seikat, joita ovat hänen kertomuksensa ja saatavissa olevista asiakirjoista hänen ikäänsä, omaa ja mahdollisten mukana olevien omaisten taustaa, henkilöllisyyttään, kansalaisuuttaan tai kansalaisuuksiaan, aikaisempaa tai

⁵⁷ Suomen perustuslaki 731/1999.

⁵⁸ Ulkomaalaislaki 301/2004.

⁵⁹ Ulkomaalaislaki 301/2004.

aikaisempia asuinmaitaan ja -paikkojaan, aikaisempia turvapaikkahakemuksia, matkareittiään, matkustusasiakirjojaan sekä kansainvälisen suojelun hakemisen syitä. Turvapaikkahakemusta ratkaiseva jäsenvaltio puolestaan on velvollinen yhteistyössä hakijan kanssa arvioimaan kaikki hakemukseen liittyvät olennaiset seikat, mikä siis tarkoittaa todisteiden hankkimista ja niiden arviointia.

Hakemuksen arviointi tehdään tapauskohtaisesti. Direktiivistä siis selviää oikeastaan se, että kaikki asiat otetaan huomioon ja sitten niiden merkitys arvioidaan kussakin tapauksessa erikseen.⁶⁰ Määritelmädirektiivin kyseisessä artiklassa vahvistetaan aiemmin kerrottu benefit of the doubt -periaate.

Huolimatta lukuisista julistuksista ja kansainvälisistä yleissopimuksista uskonnonvapaus ei kuitenkaan käytännössä kaikilta osin toteudu. Kansainväliset toimet ovat parantaneet tilannetta, mutta valitettavasti uusia kriisejä ja vainoja syntyy jatkuvasti jossain päin maailmaa. Ihmiset joutuvat siten edelleen vainon kohteeksi ja uskonnonkin vuoksi pakenemaan kotimaistaan ja hakemaan turvapaikkaa muualta. Uskonnonvapaus sisältää myös vapauden vaihtaa uskontoa ja uskontoperusteinen vaino voikin kohdata henkilöä vasta siinä vaiheessa, jos hänet palautetaan aiempaan kotimaahansa kääntymisen jälkeen.

2.3 Muut turvapaikkaratkaisuihin vaikuttavat seikat

Vaikka turvapaikanhakijan islamista luopuminen tai kristityksi kääntyminen saataisiinkin selvitettyä ja todettua aidoksi, ei tämä vielä riitä turvapaikan saamiseksi. Päätökseen liittyy myös harkinta siitä, aiheuttaisiko tämä hakijalle perustellun aiheen olettaa, että hän joutuisi uskonnon tai sen harjoittamisen vuoksi vainotuksi, jos hänet palautettaisiin koti- tai pysyvään asuinmaahansa. Lisäksi selvitetään hakijan kannalta vielä sisäisen paon mahdollisuus.

Henkilö poistetaan maasta, mikäli hänellä on vainon uhatessa mahdollisuus sisäiseen pakoon. Samoin käy, jos vainon uhkaa ei ole eli katsotaan, että hakija voisi kyseisellä uskonnollisella profiilillaan harjoittaa uskontoaan vaaratta kotimaassaan. Lisäksi luonnollisesti tarkastetaan toissijaisen suojelun mahdollisuus eli se, ettei hakijalle myöskään aiheudu palautettaessa vakavaa haittaa.

Tärkeä seikka turvapaikkaharkinnassa on niin sanottu maatieto, jota viranomaiset hankkivat ja ylläpitävät niiden maiden turvallisuustilanteesta, joista turvapaikkaa hakevat ovat lähtöisin. Maatietoja päivitetään jatkuvasti European Asylum Support Office -nimisen viraston (EASO) eli Euroopan turvapaikka-

⁶⁰ Direktiivi 2011/95/EU eli Määritelmädirektiivi, 4 artikla.

asioiden tukiviraston ja UNCHR:n toimesta. Näitä lähteitä turvapaikka-asioita ratkaisevien EU:n jäsenvaltioiden viranomaisten on seurattava.⁶¹ Lisäksi kukin jäsenvaltio pyrkii hankkimaan tarkempia maatietoja omistakin lähteistään. Tiedot saattavat muuttua nopeastikin kuten tapahtui esimerkiksi 4.9.2018, jolloin UNCHR julkaisi uuden päivitetyn tiedon Afganistanin turvallisuustilanteesta.⁶² Uusi tieto aiheutti Migrissä afganistanilaisten turvapaikkahakemusten käsittelyn jäädyttämisen siihen saakka, kunnes viranomaisiin oli saanut perehdyttyä raporttiin ja tarkennettua sitä, miten muuttunut tilanne vaikutti palauttamiseen lähtömaahan niin sanotun sisäisen paon kannalta. Tilanteet siis elävät jatkuvasti, mikä tekee asioiden ratkaisemisesta entistäkin haasteellisempaa. Maatieto voi olla esimerkiksi valitusprosessin aikana muuttunut ja se on otettava asiaa ratkaistaessa huomioon.

2.4 Turvapaikkaprosessi Migrissä

Turvapaikkaperustetta arvioidaan hakijan esittämien asiakirjojen ja muun selvityksen perusteella. Yhtenä keskeisenä ja tärkeimpänä tiedonsaantikeinona on ulkomaalaislain 97a §:n mukainen turvapaikkapuhuttelu, jonka Migri järjestää. Siinä hakijaa pyydetään kertomaan erityisesti, miten hakija suhtautuu mahdolliseen maasta poistamiseen turvalliseen alkuperämaahan sekä maahantulokieltoon, perusteet, joiden vuoksi hän katsoo, ettei kyseinen valtio ole hänelle turvallinen sekä onko hakijalla kansainvälisen suojelun tarpeen ohella muita perusteita oleskeluoikeuden saamiseen.

Turvapaikkapuhuttelussa tutkitaan hakijan henkilötiedot ja matkareitti sekä muut tiedot sen selvittämiseksi, missä maassa hakemus kuuluu kansainvälisten sopimusten perusteella käsitellä. Hakija on saattanut jo jättää hakemuksensa muussa maassa kuin Suomessa tai kysymyksessä voi olla sellaisen alaikäisen tai perheenjäsenen hakemus, jonka toinen perheenjäsen on aiemmin jättänyt muussa EU:n jäsenvaltiossa. Tällöin niin sanotun Dublinin sopimuksen mukaan hakemus tulisi käsitellä toisessa EU-valtiossa kuin Suomessa.⁶³

Olennessa osa turvapaikkapuhuttelua on hakijan kertomus niistä syistä, joiden vuoksi hän hakee turvapaikkaa Suomesta. Tällöin häntä pyydetään kertomaan kotimaansa tai pysyvän asuinmaansa tapahtumista ja vainosta sekä esittämään hallussaan oleva asiakirjamateriaali, johon hän haluaa kertomansa

⁶¹ Direktiivi 2013/32/EU eli Menettelydirektiivi, 10 artikla.

⁶² UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan, 114.

⁶³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013, III luku.

tueksi vedota.⁶⁴ EASO on laatinut käytännön oppaan turvapaikkapuhutteluja varten. Siinä on seikkaperäisiä ja käytännönläheisiä ohjeita suorittajalle aina valmistautumisesta puhuttelun päättämiseen.⁶⁵

Turvapaikkapuhuttelussa käytetään hakijan kieltä hallitsevaa asiointitulkkia, koska laajemman kielitaidon omaavia oikeustulkkeja ei ole riittävästi käytettävissä. On huomattu, että tulkkausongelmat ovat olleet yksi merkittävä epäkohta turvapaikkapuhutteluissa. Vaikeuksia on aiheuttanut tulkkien määrän vähyys, suomen kielen taidon tai uskonnollisten termien osaamisen puutteellisuudet, epäammattimainen käytös tai puolueellisuusepäilyt. Tulkkauksen ongelmiin on Migrissä pyritty puuttumaan monin eri tavoin, muun muassa uskonnollista asiantuntemusta lisäämällä, uskontovastaavia palkkaamalla ja laatimalla termistöä kristinuskon keskeisistä käsitteistä eri kielillä.⁶⁶

Muina toimenpiteinä on tehty tulkkauksen laaduntarkastuksia. Esimerkiksi viraston itse tekemässä suppeahkossa 30 tapausta käsittäneessä jälkitarkastuksessa löytyi kaksi kristinuskosta kiinnostuneen tai kääntyneen tapausta, jossa turvapaikkapäätös oli ollut kielteinen. Niiden puhuttelupöytäkirjaan oli kirjattu hakijan kertomus suppeammin kuin mitä puhuttelunauhoituksesta ilmeni. Ainakin toisessa tapauksessa hakija oli lisäksi kertonut kristinopista pöytäkirjaan merkittyä laajemmin. Molemmissa sisäisen laatuselvityksen tehnyt tarkastaja oli kuitenkin tullut siihen tulokseen, ettei päätöksen lopputulos mahdollisesti olisi täydellisemmän tulkkauksen myötä muuttunut. Tarkastaja kuitenkin totesi toisen tapauksen osalta, että vaikka uudenkaan käännöksen mukaan henkilökohtaisuutta ei kertomuksesta löytynyt, niin päätöksentekijä olisi voinut arvioida tilannetta kertomuksen yleisluonteisuuden ja suppeuden osalta toisin, jos kaikki hakijan kertoma olisi tulkattu.⁶⁷ Jälkitarkastuksen tulos herättää aiheellisen kysymyksen oikeusvarmuudesta ja siitä, onko esimerkiksi tulkkausta koskevaa osuutta EASO:n turvapaikkapuhutteluohjeesta riittävällä tavalla noudatettu.⁶⁸

Migrin selvityksessä huomiotta jäänyt asia on hakijan mahdollinen pelko kertoa kääntymisestään muslimitulille. Tästä pelon mahdollisuudesta ja sen huomioon ottamisen tärkeydestä on maininnut esimerkiksi UNCHR:n ohjeessaan.⁶⁹ Sen sijaan puolueellisuusepäilyjä on Migrissä kohdistettu kristinuskoon kääntynyttä tulkkia kohtaan, joka oli vapaa-aikanaan harjoittanut

⁶⁴ Migrin ohje turvapaikkapuhutteluun valmistautumisesta, 3-4; EASO 2015, 3-4.

⁶⁵ EASO 2014.

⁶⁶ Migrin selvitys 2018, 20-21.

⁶⁷ Migrin selvitys 2018, 20-23.

⁶⁸ EASO 2014, 10.

⁶⁹ UNCHR 2004, 8.

käännytystyötä. Mainitun puolueellisuusväitteen tueksi ei kuitenkaan Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan käsittelyssä löytynyt näyttöä.⁷⁰

Ulkopuolisena asiakirjatodisteena kääntymisen tueksi on usein käytetty hakijasta annettua lausuntoa omalta seurakunnalta. Lausuntojen osalta on esiintynyt sekä laadullista sekä sisällöllistä kirjavuutta, ja on pääteltävissä, että monissa tapauksissa Migri ei ole pitänyt lausuntoa luotettavana todisteena kääntymisestä joko sen sisällön tai lausujan johdosta.⁷¹ Osaltaan syynä lienee todistusten kirjavuus, minkä vuoksi Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN) on neuvottelussaan Migrin kanssa sopinut suosituksen antamisesta kirkkoille ja seurakunnille turvapaikanhakijan kristityksi kääntymisestä annettavasta lausunnosta.⁷²

2.5 Tutkimusaineiston tapaukset

Tutkittavan aineiston yhdeksästä tapauksesta viisi koski iranilaisia ja kolme irakilaisia turvapaikanhakijoita. Yhdessä kansallisuus ei selvinnyt tapauksen tiedoista. Iranilaisten tapauksista yksi koski kolmihenkistä perhettä, yhdessä mieshakijaa ja lopuissa kolmessa yksittäisiä hakijoita, joiden sukupuoli ei selvinnyt tapauksen tiedoista. Irakilaiset hakijat olivat miehiä, mutta yhdessä tapauksessa sukupuoli jäi tuntemattomaksi.

Sukupuolen merkitystä luotettavuusarvioinnissa ei ole tarkemmin selvitetty. Kuitenkin se saattaa olla merkityksellinen ja siten tasa-arvoonkin liittyvä seikka varsinkin, jos uskonnollisuuden luotettavuusarvioinnissa annetaan ratkaiseva painoarvo uskon sisäiselle merkitykselle. Eräiden tutkimusten mukaan naiset nimittäin ovat miehiä taitavampia kuvailemaan tunnepuoleen liittyviä ajatuksiaan, jollainen kääntymiskertomus ja sisäinen vakaumus usein on.⁷³

Kahdeksassa tapauksessa kysymys oli sellaisista sur place -tilanteista, joissa kääntyminen kristinuskoon oli tapahtunut vasta Suomessa. Yksi kääntyminen oli tapahtunut hakijan kertoman mukaan hänen oleskeltuaan aiemmin Syyriassa ennen Suomeen tuloaan. Viidessä tapauksessa kääntyminen oli tapahtunut Migrin turvapaikkapuhuttelun jälkeen ja kolme näistä oli niin sanottuja uusintahakemuksia, joissa kääntyminen oli tapahtunut aiemman toisella perusteella tehdyn turvapaikkahakemuksen tultua lainvoimaisesti hylätyksi.

⁷⁰ Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös, dno 96/2016, 29.5.2017.

⁷¹ Esimerkiksi tapauksessa KHO 2017:63.

⁷² Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN), Suositus kirkkoille lausunnosta kristityiksi kääntyneistä turvapaikanhakijoista.

⁷³ Meisalmi 2017, 91.

KHO 2017:63 (Liite 1)

Tapauksessa KHO 2017:63 hakija oli Suomeen laittomasti Venäjältä pari vuotta aiemmin tullut iranilainen 30-vuotias mies, joka oli hakenut turvapaikkaa täältä. Migrin turvapaikkapuhuttelussa hän oli kertonut uskonnollisuutensa osalta, että hänellä oli Iranissa ollut uskontonsa kanssa ongelmia, ja että hän oli sen vuoksi halunnut kääntyä Suomessa kristityksi.

Hakija oli kertonut Iranin rajoitetusta sananvapaudesta ja inhostaan väkivaltaisena pitämäänsä islamia kohtaan. Hän oli verrannut islamia kristinuskoon ja todennut kristinuskoa tunnustavien maiden olevan rauhallisia ja kunnioittavan ihmisoikeuksia. Hakija oli kertonut välttäneensä kotimaassaan joihinkin uskonnollisiin juhliin osallistumista, mutta ei ollut uskaltanut käyttäytyä näkyvästi islamia ja valtiota vastaan.

Hakija oli kiinnostunut kristinuskosta jo Iranissa 3 – 4 vuotta ennen Suomeen tuloa tavattuun esimerkillisen hyvin ja rauhallisesti käyttäytyneeseen kristityn. Tältä hän oli saanut tietää kristinuskosta enemmän ja kuullut, että rukoilemalla ja pyytämällä Jumalalta rauhaa ja hyvää itselleen voi itsekin antaa rauhaa ja hyvää muille. Kirkossa hakija ei ollut uskaltanut halustaan huolimatta käydä, koska oli pelännyt niissä ehkä olevia valvontakameroita.

Hakija oli toiminut kristillisen kirjallisuuden välittämistehtävässä, muttei tiennyt välittämiensä kirjojen sisältöä. Tämän toiminnan hän oli epäillyt tulleen viranomaisten tietoon. Migri oli pitänyt kertomusta kirjavälityksen osalta niukkana ja epäjohdonmukaisena, mutta lukenut sen kuitenkin hakijan eduksi.

Hakijan kirkossakäynnit olivat alkaneet Suomessa helluntaikirkon persiankielisissä sunnuntaijumalanpalveluksissa. Lisäksi hän oli kertonut rukoilevansa. Omatoimisesti hän ei ollut opiskellut kristinuskoa tai lukenut Raamattua, koska hänelle oli sanottu, ettei hän sitä itse lukiessaan ymmärtäisi. Lisätieto uskosta oli tullut vain kristinuskoa käsittelevillä oppitunneilla. Turvapaikkapuhuttelun aikaan hakijaa ei ollut vielä kastettu, mutta puhuttelun jälkeen näin oli tapahtunut ja hän oli toimittanut tästä kastetodistuksen.

Hakija on vielä kertonut kristityistä ja Jumalan tehtävästä (tätä sisältöä ei kuitenkaan ollut tarkemmin kirjattu julkaistuun oikeustapaustekstiin). Hakijan mukaan kristittyjen pyhä kirja on Jumalan sana, jonka Jumala on lähettänyt Raamatussa ihmisille. Islam ei ollut ollut merkittävä hakijalle ja hän oli luopunut siitä jo Iranissa.

Iranissa olevat sukulaiset tai tutut eivät tienneet hakijan kiinnostuksesta kristinuskoon. Muslimivanhemmilleen hakija ei ollut uskaltanut lainkaan kertoa

uskonnollisista ajatuksistaan. Ainoastaan kirjavälityksessä mukana ollut hakijan serkku oli tiennyt hakijan ongelmista islamin kanssa, mutta tämäkään ei ollut tiennyt hakijan kiinnostuksesta kristinuskoa kohtaan.

Migri on arvioinut hakijan kääntymisen aitoutta toteamalla, että hakijan kertomus kristinuskosta oli ollut yleisluonteinen ja hän oli vertaillut sitä islamiin sekä todennut kristinuskon olevan rauhan ja ihmisoikeuksien uskonto. Omakohtaisina tuntemuksina hakija oli todennut kristinuskon muuttaneen häntä ihmisenä niin, että hän sai kristinuskosta kunnioitusta, hellyyttä ja rauhaa, eikä hän enää vihastunut. Henkilökohtaisista uskonkappaleista hakija oli kertonut yleisesti Jeesuksesta ja tämän tulemisesta maailmaan sovittamaan ihmisten synnit.

Migri on todennut, että *toiseen uskontoon kääntymistä voidaan yleisesti pitää hyvin suurena muutoksena ihmisen elämässä ja siten kääntymistä voidaan pitää tarkoin harkittuna tekona erityisesti henkilölle, jonka kotimaassa kääntyminen islaminuskosta ei ole sallittua ja se on rangaistava teko. Näin ollen voidaan kohtuudella olettaa, että uuden vakaumuksen löytäminen, sisäistäminen ja omaksuminen vievät yleensä aikaa. Uskonnon vaihtaminen on teko, joka vaikuttaa henkilön jokapäiväiseen elämään merkittävästi. Voidaan siten kohtuudella olettaa, että aito uskoon tulo merkitsee muutakin kuin rauhan, hellyyden ja kunnioituksen saavuttamista.*⁷⁴

Kristinuskon harjoittaminen ja kirkossakäynti olivat alkaneet vasta Suomessa, missä hänet oli myös kastettu. Tästä Migri on todennut, että *kirkossa käynti ja kaste eivät kuitenkaan yksinään riitä osoittamaan ja vahvistamaan uutta uskonnollista vakaumusta, vaan myös hakijan kertoma kokonaisuutena on otettava huomioon vakaumuksen aitoutta arvioitaessa.*

Migri ei pitänyt uuden uskonnon omaksumista aitona, koska hakija ei ollut kotimaassaan harjoittanut kristinuskoa, hän ei ole siellä kertonut kiinnostuksestaan kristinuskoa kohtaan kenellekään, hän ei ole Suomessa omatoimisesti pyrkinyt lisäämään kristillistä tietämystään ja hän on kertonut kristinuskon henkilökohtaisesta merkityksestä itselleen ainoastaan yleisluonteisesti ja pintapuolisesti. Tämän vuoksi Migri ei hyväksynyt tosiseikaksi sitä, että hakija joutuisi kotimaahansa Iraniin palatessaan vaaraan uskonnollisen syyn vuoksi eikä myöskään kotimaahansa palatessaan joutuisi elämään vastoin uskontoaan.

⁷⁴ Meisalmi 2017, 64, josta ilmenee Migrin käyttävän saman sisältöistä perustelutekstiä hylkäävissä päätöksissään.
UNCHR Beyond Proof 2013, 208–209. Olettamukset tietynlaisesta käyttäytymisestä ovat ongelmallisia, jos niitä käytetään osoituksena uskottavuudesta.

Hakija valitti hallinto-oikeuteen, missä uutena asiana oli esitetty helluntaikirkon seurakunnan pastorin lausunto, jonka mukaan hakija oli vakaumuksellinen kristitty ja hän oli aktiivisesti ollut mukana seurakunnan toiminnassa. Tämän ja aiemmin turvapaikkapuhuttelussa ilmenneiden seikkojen perusteella hallinto-oikeus oli katsonut hakijan kristillisen vakaumuksen aidoksi. Huomattavaa oli, ettei hallinto-oikeus järjestänyt asiassa suullista käsittelyä, vaan ratkaisi tapauksen hakijan eduksi vain arvioimalla vakaumuksen uudelleen toisella tavalla. Tarkempia perusteluita siitä, miksi vakaumus arvioitiin toisin, ei mainittu.

Migri haki valituslupaa KHO:lta ja vaati hallinto-oikeuden päätöksen kumoamista ja Migrin aiemman päätöksen saattamista voimaan tai toissijaisesti asian palauttamista suullista kuulemista varten hallinto-oikeuteen.

Migri viittasi UNHCR:n laatimaan turvapaikkahakemuksia käsittelevien viranomaisten ohjeistuksen uskontoon perustuvasta suojeluntarpeen arvioinnista erityisesti niin sanotuissa sur place -tilanteissa, joissa kääntyminen on tapahtunut kotimaasta lähdön jälkeen. Uskottavuuden arvioinnissa on keskeistä selvittää omakohtaisia tuntemuksia, kääntymisen motivaatiota ja kääntymisen vaikutuksia elämään. Myös on selvitettävä, onko kääntyminen tullut kotimaan viranomaisten tietoon, ja jos on, niin miten nämä suhtautuisivat siihen.

Koska hallinto-oikeus ei ollut ratkaisussaan arvioinut Migrin päätöksessä esittämiä perusteluja, vaan oli ainoastaan todennut, ettei asiassa annetun selvityksen perusteena ollut syytä enää epäillä valittajan kristillistä vakaumusta, oli asiassa muodostunut käsitys, että hallinto-oikeuden uskottavuusarvio perustui ilmeisesti keskeisesti valitusvaiheessa esitetylle helluntaikirkon seurakunnan pastorin lausuntoon hakijan kristillisestä vakaumuksesta ja aktiivisuudesta seurakunnassa. Juttu palautettiin KHO:sta hallinto-oikeuteen suullisen käsittelyn järjestämiseksi.

KHO 2009:87 (Liite 2)

Migrin edeltäjä ulkomaalaisvirasto (UVI) oli hylännyt iranilaisen sunnihakijan poliittisen vainon perusteella tekemän turvapaikka- ja oleskelulupahakemuksen. Hakija valitti tästä hallinto-oikeuteen ja sen jälkeen haki edelleen muutoksenhakulupaa KHO:sta.

Uutena seikkana esitettiin, että hakija oli yli 2,5 vuotta Suomessa oltuaan keskustellut kristittyjen kanssa ja kääntynyt kristinuskoon. Hän oli käynyt rippikouluun rinnastettavan koulutuksen ja hänet oli kastettu

helluntaiseurakunnassa. Lisäksi hakija oli vedonnut pitkällisiin mielenterveysongelmiinsa.

UVI:n mukaan hakijaa ei varsinaisesti koskenut uhka kääntymisen vuoksi, koska tällainen on yleensä kohdistunut kristittyihin pappeihin tai aktiivisesti käännätystyötä tekeviin. Lisäksi hakija voisi saada tarvitsemaansa hoitoa myös kotimaassaan.

Hakija vetosi helluntaiseurakunnan maahanmuuttotyöntekijän sekä pastorin lausuntoon seurakunnan jäsenyydestä, käynneistään kokouksissa ja kertoi osallistumisestaan seurakuntatyöhön kahdesti viikossa. Hakijan suomen taito oli vähäistä, minkä vuoksi hän oli lukenut persiankielistä Raamattua ja saanut tulkkausapua suomea jo oppineilta pakolaisilta. Ruotsista on vieraillut lisäksi 2-4 kuukauden välein pastori, joka on toimittanut jumalanpalveluksen persiaksi. Tähän hakija oli ollut myös puhelimitse yhteydessä.

Hakija totesi jo ennen Suomeen tuloaan omaksuneensa kristinuskon niin, että hän oli asettanut sen islamin edelle. Lisäksi hän on kertonut, että Iranin salainen poliisi oli saanut tietää hänestä erään TV-ohjelman perusteella. Tämä kuitenkin koski muuta kuin hakijan uskonnollista asemaa.

KHO totesi hakijan kastamisesta kristinuskoon ja islamista luopumisesta, että koska uskonnonvapauteen kuuluu myös oikeus vaihtaa uskontoa tai uskonnollista vakaumusta ja kansainvälisen suojelun perusteeksi esitetyn seikan syntyessä niin sanotussa sur place -tilanteessa on arvioitava, onko hakijan alkuperämaasta lähtemisen jälkeen toteuttamien toimien ainoana tai tärkeimpänä tarkoituksena luoda edellytykset kansainvälistä suojelua koskevan hakemuksen tekemiselle.

Lopputuloksena KHO katsoi, että asia oli tullut hakijan uskonnollisen vakaumuksen osalta uuteen tilaan. Hallinto-oikeus ei ollut arvioinut sen merkitystä ja tämä asia voitiin tältä osin selvittää vain suullisessa käsittelyssä, joten juttu palautettiin hallinto-oikeuteen.

KHO 2011:114 (Liite 3)

Migri oli hylännyt kolmihenken iranilaisperheen turvapaikka- ja oleskelulupahakemukset, minkä jälkeen hallinto-oikeus oli hylännyt pyynnön suullisen käsittelyn järjestämisestä ja valituksen.

Hallinto-oikeuteen oli toimitettu todistukset hakijoiden kasteesta ja liittymisestä Jehovan todistajiin. Siellä he olivat osallistuneet seurakunnan toimintaan ja toinen hakijoista lisäksi käännätystyöhön.

Kotimaassaan he eivät olleet uskonnollisesti aktiivisia eikä heillä ollut ongelmia viranomaisten kanssa. Hakija H oli kertonut turvapaikkapuhuttelussa, että islamista luopuminen ei ollut helppoa, koska eri kristinuskon lahkot eivät vetäneet häntä puoleensa. Hakija T oli ilmoittanut turvapaikkapuhuttelussa, ettei hän ollut halukas tai valmis luopumaan islamista.

Jehovan todistajiin hakijat olivat tutustuneet Suomessa. Olosuhteiden ja uskonnollisesta vakaumuksesta puhuttelussa kerrotun perusteella ei hallinto-oikeuden mielestä ollut oletettavaa, että hakijoiden kääntyminen Jehovan todistajiksi olisi vakaata. Hallinto-oikeus ei myöskään pitänyt todennäköisenä, että kääntyminen Jehovan todistajiksi olisi tullut Iranissa viranomaisten tietoon. Asiassa ei ilmennyt perusteita olettaa, että hakijat joutuisivat kotimaahansa palautettuna tukahduttamaan identiteettiään niin, että heidän elämänsä muodostuisi tästä syystä sietämättömäksi. Suullista käsittelyä hallinto-oikeus piti ilmeisen tarpeettomana.

Valituslupa KHO:een myönnettiin. Lisäselvityksenä esitettiin Jehovan todistajien seurakunnan todistus, jonka mukaan perhe osallistui aktiivisesti seurakunnan toimintaan, kokouksiin ja uskostaan kertomiseen toisille. Myös perheen lapsi toimi vanhempiensa kanssa aktiivisesti persiankielisessä ryhmässä. Opetus oli Raamatun opetusta ja valmennusta kahdesti viikossa yhteensä 3,5 tuntia.

KHO totesi sur place -kääntymisestä Jehovan todistajiin, kasteesta sekä aktiivisesta osallistumisesta seurakunnan toimintaan. KHO palautti asian hallinto-oikeuteen suullisen käsittelyn järjestämistä ja uudelleen käsittelyä varten.

KHO 2016:81 (Liite 4)

Iranista tullut hakija oli poliisikuulustelussa kertonut olevansa ateisti, mutta myöhemmin Migrin turvapaikkapuhuttelussa hän ei tiennyt, mitä ateisti tarkoitti ja kertoi sitten olevansa muslimi, joka saattaisi vaihtaa uskontoa, jos joku sopiva uskonto löytyisi. Hän oli kertonut vastustavansa valtiota, mutta ei islaminuskoa. Migri oli päätellyt hakijan olleen edelleen muslimi ja hylännyt hakemuksen.

Valituksessa hakija kiisti olevansa muslimi tai sanoneensa niin. Hän kertoi sanoneensa uskovansa Jumalaan ja kertoi nyt käyneensä kristityissä kirkoissa, muttei ollut vielä esimerkiksi kääntynyt kristinuskoon. Hän oli kertomansa mukaan luopunut islamista, joten Migrin tulkinta hänen uskonnostaan oli ollut väärä.

Hallinto-oikeus oli ilman suullista kuulemistä katsonut, ettei hakijan islamista luopuminen ollut todennäköisesti tullut kotimaan viranomaisten tietoon eikä hänellä sen vuoksi ollut perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan eikä turvapaikkaa siten myönnetty. Myös toissijaisen suojelun tarve hylättiin.

Hakija sai muutoksenhakuluvan KHO:sta ja esitti luopuneensa islamista, kääntyneensä kristityksi ja tulleen kastetuksi. Hän on valitushetkellä Saalemseurakunnan jäsen. Migri ei pitänyt pelkkää kastetta riittävänä osoituksena vakaumuksen aitoudesta ja totesi, ettei hakija ollut esittänyt muuta selvitystä vakaumuksestaan kuin kastetodistuksen ja kuvia kastetilaisuudesta.

KHO palautti jutun uudelleen käsiteltäväksi Migriin, sillä Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) suuren jaoston tuomion 23.3.2016 F.G. vs. Ruotsi mukaan, viranomaisen pitää turvapaikan myöntämisasiaa ratkaistessaan oma-aloitteisesti tutkia uskonnollisen vainon mahdollisuus, vaikka hakija ei olisi siihen ollut vedonnutkaan.⁷⁵ Lisäksi perusteluissa todettiin, että kun on kysymys kääntymisestä sur place -tilanteessa, palauttaminen Migrille uudelleen käsittelyä varten on aiheellista, koska tapaukseen saattaa liittyä kääntymisen todelliseen tarkoitukseen ja vakaumuksen uskottavuuteen liittyviä seikkoja.

KHO 23.8.2018/3854 (Liite 5)

Iranilaisen turvapaikanhakijan ensimmäinen turvapaikkahakemus oli hylätty, minkä jälkeen hän oli kääntynyt kristinuskoon ja tehnyt uuden hakemuksen tällä perusteella. Vakaumuksensa osalta hän oli kertonut muun muassa kiinnostumisestaan kristinuskoon, uskoontulostaan, kristinuskon merkityksestä, elämästään kristittyinä sekä uskonnon harjoittamisestaan, minkä lisäksi hän oli toimittanut erilaista kirjallista selvitystä asian hallintovaiheessa, muun muassa kastetodistuksen.

Migri tai hallinto-oikeus ei ollut epäillyt vakaumuksen aitoutta, vaan se oltiin hyväksytty tosiasiana. Lisäksi oltiin hyväksytty hakijan kertomus siitä, millaista hänen uskonnon harjoittamisensa kotimaassaan olisi, ja miten viranomaiset siihen suhtautuisivat. Näitä tietoja verrattiin voimassa olevaan maatietoon.

Hakijan turvapaikkahakemus oli hylätty sillä perusteella, että valittajan ei ole katsottu olevan merkittävällä tai näkyvällä tavalla profiloitunut uskonnollisen

⁷⁵ EIT:n tapauksen merkitys on juuri viranomaisen oma-aloitteisessa tutkimisvelvollisuudessa. Tapauksessa oli esitetty hakijan puolesta runsaasti sekä uskon sisäisiä että ulkoisia merkkejä.

vakaumuksensa ja siihen liittyvän toimintansa vuoksi. Migri oli todennut, ettei hakijan maailmankatsomuksen mukainen elämä ollut sisältänyt sellaista tunnustuksellisuutta ja julkista toimintaa, jonka perusteella hän voisi joutua viranomaisten taholta vaaraan kotimaassaan. Tämän KHO myös vahvisti eikä muuttanut hallinto-oikeuden hylkäävää päätöstä.

KHO 2018:118 (Liite 6)

Irakilainen mies oli hakenut turvapaikkaa Suomesta uskonnollisen syyn perusteella. Hän oli kertonut uudessa turvapaikkapuhuttelussa kääntyneensä kristinuskoon vuonna jo aiemmin ollessaan Syyriassa ja käyneensä tällöin kirkossa noin 1,5 kuukauden ajan. Kääntymisestään hakija oli kertonut muun muassa Jeesuksen ilmestyneen unessa ja käskeneen hänen mennä kirkkoon.

Palattuaan Irakiin hän oli kuitenkin joutunut pitämään uskonsa salassa sekä joutuneensa rukoilemaan salaa sekä etsimään kristinuskoa koskevia tietoja vain internetistä. Hakija oli joutunut harjoittamaan islamia ja rukoilemaan tämän mukaisesti perheensä kanssa, jottei olisi joutunut epäillyksi apostasian vuoksi.

Hakijalla oli kristillisten seurakuntien työntekijöiden lausuntoja säännöllisestä osallistumisesta Suomessa helluntai- ja evankelisluterilaisen seurakunnan uskonnollisiin tilaisuuksiin. Hänellä oli arabiankielinen Raamattu ja hänet oli konfirmoitu ja kastettu arabiaksi tulkatun rippikoulun päätteeksi. Migri oli nämä hyväksynyt, muttei ollut pitänyt niitä osoituksena hakijan aidosta uskonnollisesta vakaumuksesta. Edellisten lisäksi hakija oli esittänyt, että hän oli joutunut sukunsa ja Suomessa olevan setänsä toimesta uhkauksien kohteeksi islamista luopumisensa seurauksena.

Asia oli ongelmallinen, koska kertomus oli ristiriitainen aiemman kanssa. Hakija ei ollut aiemmassa puhuttelussa kertonut mitään kääntymisestään kristinuskoon Syyriassa 2011 eikä myöskään valittaessaan Migrin ensimmäisestä päätöksestä hallinto-oikeuteen.

Lisäksi hallinto-oikeudessa todettiin hänen tietämyksensä kristinuskon sisällöstä olleen pintapuolinen ja yleisluotoinen, vaikka hän oli kertonut harjoittaneensa uskontoa ja lukeneensa siitä muun ohella internetin kautta useampia vuosia. Tietoa ei ollut muun muassa pyhän kolminaisuusopin tarkoituksesta tai Raamatun muusta sisällöstä kuin Uuden testamentin evankeliumeista. Myöskään mitään yhtäläisyyksiä islamin ja kristinuskon välillä ei ollut hakijan tiedossa, mikä hallinto-oikeuden mielestä osoitti, *ettei valittajan kääntyminen ole perustunut syvälliseen pohdintaan uskontojen välillä.*

Lisäksi kertomus kristinuskon harjoittamisesta sekä sen merkityksestä valittajan elämässä on jäänyt pintapuoliseksi ja yleispiirteiseksi, kun hän on ainoastaan kertonut rukoilevansa Jumalalle sekä osallistuvansa seurakunnan toimintaan. Ottaen huomioon edellä mainitut valittajan tosiasiallista kristinuskoon kääntymistä heikentävät seikat sekä valittajan toteamus turvapaikkapuhuttelussa 28.3.2017, ettei islaminuskon harjoittamisen ja rukouksen teeskenteleminen ollut hänelle ongelma Irakissa ollessaan, on hallinto-oikeuden arvion mukaan valittajan tosiasiallista kääntymistä pidettävä epäuskottavana ja valittajan on katsottava osallistuneen kristillisten seurakuntien toimintaan sekä hankkineen kasteen ainoastaan kansainvälisen suojelun saamiseksi. Hallinto-oikeus totesi vielä, että asiaa ei ole arvioitava toisin sillä perusteella, että valittajan on ilmoitettu kantaneen Suomessa ristiä, mistä on koitunut hänelle ongelmia, tai että hän käyttää nykyään nimeä B, koska hänen etunimensä viittaa profeetta Muhammediin.

Hakijalle oli aiheutunut kertomansa mukaan ongelmia, koska hän oli Suomessa jakanut sosiaalisessa mediassa erilaista kristinuskoon liittyvää aineistoa sekä kertonut kristinuskoon kääntymisestään, jolloin tämä oli tullut kotimaassaan asuvien sukulaisten tietoon. Siksi hän oli saanut Suomessa asuvalta enoltaan tappouhkauksia puhelimitse ja lisäksi uhkausviestejä perheeltään. Hakija oli kertonut menettäneensä tapaamisoikeuden lapsiinsa. Hänen vaimonsa oli eronnut hänestä kääntymisen johdosta ja tieto kääntymisestä oli levinnyt eräiden TV-ohjelmien välityksellä hakijan kotimaahan.

Valituksessaan KHO:een hakija oli vielä vedonnut alhaiseen koulutustasoonsa, jonka vuoksi hakijan tietotaso kristinuskosta ei voinut olla korkea. Hallinto-oikeus ei ollut pyynnöstä huolimatta järjestänyt suullista kuulemistä, jossa olisi voinut kuulla todistajia hakijan toiminnasta seurakunnassa ja kääntymisen vaikutuksesta hakijan käytökseen ja elämäntapaan.

Tapauksessa oli järjestetty kaksi turvapaikkapuhuttelua Migrissä, mutta ei suullista käsittelyä hallinto-oikeudessa. KHO katsoi, että asian suullinen käsittely olisi ollut olennainen toimi, sillä *uskonnollisen kääntymisen osalta on riittävällä tavalla selvitettävä kääntymisen aitoutta niin omantunnonkysymyksenä kuin elämäntapana*. KHO palautti siten jutun suullisen käsittelyn toimittamista varten hallinto-oikeuteen.

KHO 2018:130 (Liite 7)

Migri oli hylännyt irakilaisen hakijan turvapaikkaa ja oleskelulupaa koskevan hakemuksen. Hakija oli shiialainen arabi ja kotoisin Bagdadista. Hän oli hakenut Suomesta turvapaikkaa, jonka perusteena oli asuminen vaarallisella alueella. Valituksen jälkeen hallinto-oikeus oli hylännyt pyynnön suullisesta käsittelystä ja valituksen.

Ensimmäisessä turvapaikkapuhuttelussa hakija oli kertonut hakevansa turvapaikkaa, koska oli pelännyt kotimaassaan räjähdyksiä. Lisäksi hän oli kertonut olevansa shiia ja rukoilevansa.

Valittajalle oli pidetty uusi turvapaikkapuhuttelu sen jälkeen, kun KHO oli kumonnut hallinto-oikeuden ja Migrin aiemmat ratkaisut valittajan esitettyä KHO:lle uutena selvityksenä aikomuksensa kääntyä kristinuskoon. Valittaja oli uudessa turvapaikkapuhuttelussa kertonut, osallistuneensa seurakunnan tilaisuuksiin, mutta todennut, ettei hänellä ollut aikomusta tai tarkoitusta vaihtaa uskontoa. Hän ei ollut tiennyt seurakunnan nimeä tai sijaintipaikkaa.

Hän oli alkanut auttaa seurakunnassa, koska osasi käsitellä elektronisia laitteita ja puhua englantia. Joskus hän oli seurakunnassa kuunnellut puheita, mutta oli palannut sitten tietokonehuoneeseen. Hän kertoi, että ei halunnut vaihtaa uskontoaan, jotta voisi saada oleskeluluvan kuten ehkä muut tekivät.

Kun hän oli alkuvuodesta saanut tiedoksi poistumispäätöksen vastaanottokeskuksesta, hän oli pyytänyt tuntemaltaan papilta paperia, jolla voisi jäädä Suomeen. Pappi on kirjoittanut paperin, mutta silti valittaja oli saanut häätopäätöksen. Papilta saadun paperin jälkeen hakijalle oli tullut mieleen vaihtaa uskontoa, mutta myöhemmin hän oli muuttanut mieltänsä. Valituksessa oli vedottu lisäksi muihin kuin uskonnollisiin perusteisiin. Migri ei uskonut hakijan olevan vainon vaarassa seurakunnassa tapahtuneen auttamisen vuoksi eikä pitänyt hakijan kristillistä vakaumusta aitona.

Valitettuaan hallinto-oikeuteen hakija oli kastettu Nations Calling -seurakunnassa. Hallinto-oikeus ei pitänyt kastetta riittävänä selvityksenä aidosta kristinuskoon kääntymisestä, vaan teki kokonaisarvion kaiken selvityksen perusteella.

Hakija oli esimerkiksi viitannut kiinnostukseensa kristinuskoon ensimmäisen kerran vasta KHO:lle tekemänsä ensimmäisen valituksen jälkeen, kun hallinto-oikeus oli hylännyt valittajan aiemman valituksen. Sen jälkeen oli pidetty uusi turvapaikkapuhuttelu, jossa valittaja oli taas nimenomaisesti kertonut, että hänellä ei ollut aikomusta tai tarkoitusta kääntyä kristityksi, ja että hän ei ollut saanut uhkauksia seurakunnassa käyntinsä johdosta.

Hakija oli ottanut kasteen 17.7.2017 ja valituksessa 1.6.2017 hallinto-oikeudelle esittänyt, että hän ei ollut uskaltanut ottaa kastetta aiemmin häneen kohdistettujen uhkausten takia. Tämä pelko jäi hallinto-oikeuden mielestä vaille uskottavaa selitystä ja oikeus katsoikin todennäköisemmäksi, että hän oli ollut mukana seurakunnan tilaisuuksissa vailla kristillistä vakaumusta. Mitään tarkempaa selvitystä tai todistelua ei ollut esitetty siitä, miten usein ja minkälaisissa seurakunnan tilaisuuksissa hän oli Suomessa käynyt tai oliko hän saanut kristillistä opetusta. Hallinto-oikeus ei vakuuttunut hakijan kristillisen vakaumuksen aitoudesta.

KHO myönsi valitusluvan. Hakija kertoi kotimaassaan olevansa vaarassa joutua vainotuksi kristinuskoon kääntymisen vuoksi ja vähintäänkin siksi, että vainon harjoittajat pitävät hakijaa kristittynä. Lisäksi hän toimitti International Ministry of God's Kingdom -nimisen seurakunnan pastoreiden lausunnon ja muistitikun, jossa oli videolla hakijan todistus uskostaan.

KHO totesi, että hakija oli uusintaturvapaikkapuhuttelussa kertonut, että hänellä ei ollut aikomusta tai tarkoitusta kääntyä kristinuskoon. Hakija oli kertonut tutustuneensa seurakuntaan ystävänsä kautta, koska hänellä oli kokemusta elektroniikasta. Hän ei ollut osannut sanoa seurakunnan nimeä tai sijaintipaikkaa.

KHO ei vakuuttunut hakijan uskonnollisesta vakaumuksesta eikä nähnyt syytä palauttaa asiaa hallinto-oikeuteen suullista käsittelyä varten. KHO ei pitänyt uskottavana sitä, että hakija olisi jättänyt turvapaikkapuhuttelussa kertomatta halustaan kääntyä kristityksi aikaisemmin kokemansa uhkailun vuoksi, ja että häntä olisi ensimmäisen kerran uhattu vasta kesäkuussa 2017, kun hän oli kuitenkin käynyt seurakunnan tiloissa jo vuodesta 2016 lähtien. Lopputulokseen ei vaikuttanut se, että hakija oli valituslupahakemuksen jälkeen kastettu tai että hän oli toimittanut KHO:een seurakunnan pastoreiden todistuksen.

Helsingin hallinto-oikeus 18.4.2018⁷⁶ (Liite 8)

Turvapaikkahakemuksessa oli vedottu samanaikaisesti sekä kristinuskoon kääntymiseen että seksuaalivähemmistöön kuulumiseen. Päätöksessään hallinto-oikeus oli arvioinut todistajien painoarvoa sekä hakijan kertomusta niin, ettei niitä kokonaisuutenakaan arvioitaessa voitu vakuuttua hakijan olleen vakaumukseltaan kristitty. Kuitenkin hallinto-oikeus oli päättänyt katsomaan hakijan olevan mahdollisesti vaarassa oletetun islamista luopumisen vuoksi.

⁷⁶ Migrin selvitys 2018, 68.

Hallinto-oikeus oli arvioinut, ettei hakijan kristinuskoon kääntymisen aitoutta arvioitaessa riittävänä selvityksenä voitu pitää sitä, että hänet oli kastettu ja liitetty seurakunnan jäseneksi. Myöskään seurakuntien edustajien antamia lausuntoja ei sellaisinaan voitu pitää ratkaisevana näyttönä vakaumuksesta. Hallinto-oikeuden arviointi oli perustunut kokonaisarvioon kaikesta saatavilla olevasta selvityksestä ja erityisesti hakijan omasta kertomuksesta. Hallinto-oikeus oli todennut muun muassa, että hakijalla oli tietoa kristinuskosta, mikä sinänsä osoitti hakijan kiinnostusta kristinuskoon, mutta kertomus kristinuskon vaikutuksesta elämään oli jäänyt melko yleisluontoiseksi. *Hakija ei ollut kyennyt riittävästi tuomaan esiin sellaista kristinuskoon kääntymiseen liittyvää omakohtaista hengellistä pohdintaa, jollaista yleensä voidaan edellyttää ihmiseltä, joka aikuisiällä omaksuu uuden uskonnon.*⁷⁷ Monilta muiltakin osin hakijan kertomus oli jäänyt suppeaksi. Hallinto-oikeuden mielestä pintapuoliseksi jäänyt kertomus kristinuskon vaikutuksesta hänen omaan elämäänsä ja ajatteluunsa suhteutettuna seurakunnan toimintaan osallistumiseen yli kahden vuoden ajan, ei vakuuttanut hallinto-oikeutta hakijan kristillisestä vakaumuksesta. Hallinto-oikeus oli näin ollen katsonut, että hakijan yhteyttä kristinuskoon oli pidettävä pintapuolisena. Hänen aktiivisuutensa seurakunnassa oli katsottava johtuneen ennemminkin yhteisöllisyyden tavoittelusta kuin vakaumuksellisesta kiinnostuksesta kristinuskoa kohtaan. Hallinto-oikeus oli kuitenkin lopulta katsonut, ettei voitu pitää poissuljettuna, etteikö tieto hakijan aktiivisesta osallistumisesta seurakunnan toimintaan olisi saattanut levitä hakijan kertomalla tavoin Irakissa. Näin ollen Irakia koskeva maatiieto huomioon ottaen ei ollut poissuljettua, että hakija olisi tulevaisuudessa voinut olla vaarassa oletetun islamista luopumisensa vuoksi. Hakija sai sen vuoksi turvapaikan uskonnollisen perusteen nojalla.

Helsingin hallinto-oikeus 3.4.2018⁷⁸ (Liite 9)

Asiaa suullisessa käsittelyssä selvitettyä hakija oli kuvaillut kristinuskoon kääntymistään ja siihen liittyvää henkistä prosessia, suhtautumistaan kristinuskoon ja sen arvoihin, saamaansa kastetta sekä kristinuskon merkitystä elämässään turvapaikkapuhuttelua yksityiskohtaisemmin ja omakohtaisemmin.

⁷⁷ Meisalmi 2017, 67 sivulla ilmenee, että Migrikin käyttää päätöksissään perusteluna sanontaa omakohtaisesta hengellisestä pohdinnasta, jota yleensä voidaan edellyttää ihmiseltä, joka aikuisiällä omaksuu uuden uskonnon.

⁷⁸ Migrin selvitys 2018, 67.

Tässä tapauksessa hallinto-oikeus oli katsonut kuten Migri, ettei hakija ollut turvapaikkapuhuttelussa osoittanut erityistä kristinuskon oppien tuntemusta ja kiinnittänyt huomiota kääntymisen ajankohtaan. Ajankohta ei selviä päätöksestä, mutta mitä ilmeisimmin se oli tapahtunut juuri ennen turvapaikkapuhuttelua tai vähän sen jälkeen.

Hakijan kertomuksen katsottiin merkittävästi täydentyneen valitusvaiheen suullisessa käsittelyssä. Hallinto-oikeus oli pitänyt huomionarvoisena, että hakijan kiinnostuminen kristinuskosta oli tapahtunut vaiheittain ja hän oli osoittanut oma-aloitteisuutta seurakuntatoimintaan osallistumisessa, vaikka siinä oli ollut kielellisiä vaikeuksia. Lisäksi suullisessa käsittelyssä olleen todistajan kertomus oli tukenut hakijan kertomusta. Hallinto-oikeus oli pitänyt hakijan kertomusta kääntymisestä johdonmukaisena ja omakohtaisena ja pitänyt siksi uskottavana hakijan islamista luopumista ja kristityksi kääntymistä.

3 Luotettavuus

Tehtäessä turvapaikkaharkintaa uskonnollisen syyn perusteella, avainasemassa on hakijan turvapaikkaperusteesta saadun selvityksen luotettavuusarviointi.

Credibility is a central issue in religion-based refugee claims.⁷⁹

Sen arvioinnin tekee kussakin pakolaissopimusta soveltavassa maassa kansallinen viranomainen. Arviointi tehdään kaiken saadun tiedon perusteella. Esimerkiksi arvioitaessa kääntymistä, selvitetään uskontoperusteen aitous. Tällöin voidaan ajatella hakemuserustetta eli uskontoa joko UNHCR:n kolmiportaisen uskontokäsityksen mukaan tai kertomuksessa ilmenneiden kaikkien uskontoon liittyvien merkkien osalta. On syytä muistaa, että vakaumus on vain yksi, vaikkakin toki tärkeä osa kristinuskoa.

Uskonnollisuuttaan ilmentäessään kristinuskoon kääntyneet turvapaikanhakijat puolestaan kertovat viranomaiselle sekä uskonsa sisäisistä että ulkoisista merkeistä. Uskon ulkoisina merkkeinä ovat esimerkiksi kertomukset kirkossa käymisestä, seurakuntaelämään ja uskonnonopetukseen osallistumisesta, uskon ulkoisten symbolien kuten ristin käyttämisestä tai kasteella käynnistä. Tällaiset merkit ovat ulkopuolisen selvästi nähtävissä ja ilmentävät ulkoisesti havaittavalla tavalla islamista luopumista, mikä lähtökohtaisesti on kiellettyä ja ankarasti sanktioitua.

⁷⁹ UNCHR 2004, 10.

Uskon sisäisiä merkkejä ilmentävät puolestaan tietämys uskon teologisista kysymyksistä ja perustotuuksista, kertomukset uskon merkityksestä henkilökohtaisessa elämässä, hengellinen tai elämän tarkoituksen pohdinta, uskonto omantunnonkysymyksenä tai vaikkapa usko kuolemanjälkeiseen elämään. Sisäinen uskon merkki voi olla myös vaikkapa lähimmäisenrakkauden tunne tai muunlainen sisäinen tuntemus siitä, että kokee olevansa Jumalan suojeluksessa tai elävänsä armossa. Yhteistä näille kaikille on kuitenkin se, että vain ihminen itse tietää näistä ja kokee ne sisimmässään. Ulkopuoliset eivät voi näitä tunteita nähdä, mutta voivat kyllä kysellä niistä tai odottaa uskovaa kertovan niistä. Tällaiset sisäiset tuntemukset kuvaavat esimerkiksi kristinuskossa sisäistä vakaumusta, joka oli aiemmin todetun määritelmän mukaan henkilökohtainen ja tavallisia uskomuksia vahvempi, yksilön näkemyksiä värittävä uskomus, jolla on vaikutuksia tämän identiteettiin ja käyttäytymiseen.

UNCHR:n kolmiportaisen uskontojaottelun mukaan uskonto henkilökohtaisena uskona (belief) näyttäisi linkittyvän viimeksi mainittuun eli vakaumukseen, kun taas uskonto tapakulttuurina (way of life) luontevimmin on liitettävissä uskon ulkoisesti havaittaviin merkkeihin kuten esimerkiksi osallistumisena uskonnonharjoituksiin tai uskonnollisiin juhliin. Usko identiteettikysymyksenä (identity) pitää sisällään osittain molempiin kuuluvia piirteitä, sillä esimerkiksi yhteenkuuluvuus toisten samaan uskonnolliseen yhdyskuntaan kanssa koetaan vahvana ja oma identiteetti koetaan tai halutaan kokea näiden kaltaiseksi.⁸⁰ Koska tämän tutkimuksen kohteena on nimenomaan kääntymisen luotettavuusarviointi, on syytä käydä seuraavassa läpi myös itse kääntymiseen vaikuttavia syitä sekä kääntymisen prosessia.

3.1 Uskonnollisen kääntymisen käsittely kirjallisuudessa

Uskonnollisuutta voidaan siis tarkastella joko yksilön sisäisenä vakaumuksena tai ulkoisten seikkojen pohjalta, joilla yksilö ilmentää uskoaan. Sisäisen vakaumuksen arviointi on vaikeaa, koska toisen ajatuksia ei voi nähdä, joten ollaan sen varassa, mitä hän itse kertoo ajatuksistaan. Arvioitsijan pitää sitten omien tietojensa pohjalta päätellä, vaikuttaako vakaumus hänen mielestään aidolta. Tähän liittyy ongelmana muun muassa vastaajan kyvyttömyys kuvata vakaumustaan sanoilla ja arvioitsijan kyky se ymmärtää. Arviointia vaikeuttavat yksilölliset erot uskonnollisuudessa. Kääntyjän uskonnollisuus voi ilmentää esimerkiksi harhaopillista käsitystä tietyistä uskonnosta, jolloin arvioitsija saattaa

⁸⁰ UNCHR 2004, 3–4.

pitää sitä epäaitona, vaikka se kääntyjän näkökulmasta olisi vilpittöntä ja aitoa.⁸¹ Ruotsissa tehdyssä selvityksessä afgaanikäntyjien aitouden arvioinnin osalta todettiin, että Migrationsverketin ratkaisujen perustelu näyttäisi riippuvan suuresti kääntyjän kyvystä ilmaista itseään suullisesti. Tähän vaikuttavat kielellinen ja koulutuksellinen osaaminen.⁸²

Kääntyminen kuvataan kristillisessä kirjallisuudessa usein mielellään radikaaliksi ja nopeaksi, totaaliseksi muutostapahtumaksi, kuten Paavalille kävi Damaskoksen tiellä (Apt. 9:1 – 20). Kristinuskossa äkillinen kääntyminen nähdään mahdollisesti edellä mainitun Paavalin kääntymisen vuoksi esimerkkinä ja mallitarinana siitä, millainen oikean kääntymisen pitäisi olla, mutta mitään yhtä oikeaa tapaa aidollekaan kääntymiselle ei voi olla. Psykologiassa kääntyminen on puolestaan nähty yleensä hitaammaksi prosessiksi, joka tapahtuu vähitellen ja pitemmän ajan kuluessa, ja johon vaikuttavat henkilökohtaiset, sosiaaliset, kulttuuriset ja uskonnolliset syyt.

Uskonnollisessa kääntymisessä on kysymys periaatteesta kahdesta tapahtumasta eli kääntymisestä pois päin jostain aiemmasta ja samalla kohti jotain uutta. Kääntyminen on myös oppimisprosessi, jonka kuluessa on mahdollisuus oppia uudelle uskolle ominaiset tavat. Mitään oikeaa kaavaa siihen, miten kristityksi tullaan, ei ole.⁸³

Kääntymistä tutkinut Lewis Rambo on luonut seitsenportaisen mallin, jonka avulla hän pyrkii ymmärtämään kääntymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Hänen mukaansa kääntymistapahtumassa voidaan erotella vaiheet, joita hän nimittää seuraavasti: *context, crisis, quest, encounter, interaction, commitment ja consequences*.⁸⁴ Turvapaikanhakutilanteessa *context* eli tausta kääntymiselle voi siten olla uuden kulttuurin kohtaaminen ja vanhasta pois siirtyminen, mikä saattaa aiheuttaa aiemmasta uskosta luopumista. Tapahtuu siis kääntyminen pois vanhasta ja suuntaaminen kohti uutta.

Kääntymiskertomuksia tutkittaessa on nähtävissä motiiveina esimerkiksi intellektuaalisia tai kokeilevia syitä eli koetaan, että uudesta uskosta saa jotain enemmän. On myös havaittu tunnepitoisia motiiveja, jolloin kääntyjä uuden uskon myötä kokee saavansa osakseen elämästään aiemmin puuttunutta rakkautta tai hyväksyntää.⁸⁵

⁸¹ Samahon 2000, 2222.

⁸² Konvertituredningen 2019, 32.

⁸³ Gooren 2010, 10; Mousin 2003, 570–571; Radford 2015, 3; Buckser & Glazier 2003, 214; Rambo 1999, 7–8; Syrjänen 1984, 162.

⁸⁴ Rambo 1993, 168–169.

⁸⁵ Ackapar 2006, 817; Wahlstedt 2012, 54–55, 64–67 ja 89, Khalil & Bilici 2007, 120.

Kriisivaihe (crisis) voi turvapaikkatilanteessa puolestaan olla kotimaasta pakenemisen seurauksena syntynyt tilanne, joka vaatii ratkaisua henkiseen ongelmaan. Vanha usko yrittää vielä ylläpitää kriisissä olevan henkilön maailmaa riittien avulla, kun samalla uusi elämäntilanne aiheuttaa stressiä. Tämä johtaa henkiseen etsintään (quest), johon tarjoaa apuaan kohtaaminen (encounter) uuden uskonnollisen ryhmän kanssa. Syntyneen vuorovaikutustilanteen (interaction) seurauksena henkilö sitoutuu uuteen uskonnolliseen yhteisöön (commitment) entistä tiiviimmin. Seurauksena (consequences) on kääntyminen uuteen uskontoon ja sen myötä vanhaan elämäntapaan kuuluneen uskon hylkääminen.⁸⁶

Kääntyminen on eri tutkimuksissa nähtykin käyttökelpoisena keinona integroitua uuteen kotimaahan. Kristilliset yhteisöt auttavat konkreettisesti turvapaikanhakijoita erilaisissa uudessa asuinmaassa ilmenevissä käytännön ongelmissa.

Tärkeä osa käytännön elämää on myös uskonnollinen toiminta, jonka merkitys usein on paljon suurempi niissä kulttuureissa, mistä turvapaikanhakijat yleensä ovat lähtöisin kuin sekularisoituvassa läntisessä maailmassa, mihin he saapuvat. Uskonnon merkitys on maallistuvassa ja yksilökeskeisesti ajattelevassa lännessä nähty vähäisempänä kuin mikä sen merkitys on yhteisöllisemmästä ja uskontokeskeisemmin ajattelevasta muslimimaailmasta tulevalle turvapaikanhakijalle. Uskonnonharjoittaminen onkin keino tavata ja tutustua sekä päästä lähemmäs uuden kotimaan kantaväestöön kuuluvia. Lisäksi kaste ja muut kristilliset rituaalit kuten uskontunnustuksen resitointi ovat Kraftin tutkimuksen mukaan keskeisessä osassa kääntymisprosessia. Ne ovat tavallaan piste, josta ei enää ole paluuta entiseen.⁸⁷

Yhteisöllisesti toimivat kristilliset järjestöt tarjoavat samalla sosiaalista apuaan ja tällä tavoin esimerkiksi opettavat kristillisessä ajattelussa olennaista lähimmäisenrakkautta. Toiminnallaan ne tarjoavat väylän uuteen modernimpaan kulttuuriin ja mahdollisuuden irtautua aiemmasta esi-isien islam -kulttuurista. Samoin ne näyttävät esimerkkiä lähimmäisen auttamisesta ja kohtaamisesta.⁸⁸ Useissa kääntymiskertomuksissa onkin tuotu esiin se, että kääntyjät ovat kokeneet ristiriitaiseksi ja epäoikeudenmukaiseksi sen, että islamin opetuksen mukaan nämä hyvää tekevät kristityt ovat joka tapauksessa vääräuskoisia eivätkä edes tällä tavalla muslimilähimmäistään auttamalla tule pääsemään taivaaseen.⁸⁹

⁸⁶ Rambo 2003, 168–169.

⁸⁷ Kraft 2007, 101.

⁸⁸ Ackapar 2006, 846; Pyzniak 2016, 40–41.

⁸⁹ Khalil & Bilici 2007, 115–116.

Rambo toteaa uskonnollisen vakaumuksen eli nimenomaan sisäisen uskonnollisuuden arvioinnin ongelmalliseksi myös siksi, että on vaikeaa määritellä, kuinka paljon yksilössä pitää tapahtua muutoksia, jotta voidaan sanoa hänen olevan ”todella” kääntynyt. Tai mikä kääntyminen voidaan määrittää legitiimiksi ja mikä ei-legitiimiksi. Lopullisesti tätä ei voine tehdä, vaan kääntymisen on todettava olevan koko elämän kestävä prosessi, jonka lopussa hämmöittää tavoiteltava päämäärä.⁹⁰ Rambon mielestä kääntymisen aitouden ratkaisee kääntyjän oma mielipide eikä esimerkiksi se, mitä toista ihmistä kääntymään saava henkilö asiasta ajattelee. Erityisesti läntiset käännytystyötä tekevät ovat saattaneet vaatia aitoa ”kääntymistä”, joka on heidän mielestään jotain enemmän kuin miksi kääntyjä itse uskonnollisuutensa mieltää.⁹¹

Vastaavia kriittisiä kantoja vakaumuskeskeisyydestä on esitetty myös antropologisissa tutkimuksissa. Eri kulttuurien ja uskontojen piirissä on eroja siinä, mikä koetaan aidoksi. Joidenkin mielestä se on esimerkiksi syvällistä sisäistä pohdintaa, kun taas toiset pitävät tärkeämpänä rituaaleihin tai muunlaisiin uskonnonharjoituksiin osallistumista.⁹²

Rambon ajatusta mukaillen on todettava, että turvapaikkaprosessissa vielä käännytystyötä tekevääkin ulkopuolisempi taho eli viranomainen tekee sisäisestä vakaumuksesta arvioinnin. Se mittaa vakaumuksen ja useissa tapauksissa lopputuloksessaan päätyy olemaan eri mieltä sekä kääntyneen että käännytystyötä tekevän kanssa vakaumuksen aitoudesta. Vahvan teologisesti ajateltuna voi sanoa, että kukaan ihminen, ei edes kääntyjä itse pysty arvioimaan ja ratkaisemaan sitä, onko hänen uskonsa aito. Sellaisen asian voi tietää vain Jumala.

3.2 Kääntymiskertomukset

Radford on tutkinut Kirgisiassa muslimeista protestanteiksi kääntyneitä ja uskonnon vaihtamisen syitä. Hän on löytänyt sellaisiksi muun muassa maan asemasta entisenä neuvostotasavaltana, mistä on aiheutunut sekularisaation lisääntymistä ja siirtymistä pois uskonnollisesti ahtaammasta islamista kohti vapaammin ajattelevaa protestanttisuutta. Lisäksi Radfordin mukaan siirtymä maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta kaupunkimaisiin oloihin, nuorison länsimaistuminen ja aiempien kansanuskontojen vaikutus ovat ajaneet kirgisialaisia kääntymään islamista protestanteiksi. Samalla tavoin pidemmälle kaupungistuneeseen, länsimaiseen sekulaarin ja vapaamielisempään yhteiskuntaan

⁹⁰ Buckser & Glazier 2003, 214.

⁹¹ Rambo 1993, 5.

⁹² Wilenius 2017.

siirtyminen voi osaltaan selittää kääntymisilmiötä islamilaisista maista EU:n alueelle ja Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden kääntymistä.

Ackaparin mukaan kääntymisen syyt vaihtelevat ja esimerkiksi siirtolaisuudessa elävät muslimit ovat kääntymisellään pyrkineet hankkimaan itselleen uutta identiteettiä epävarmassa tilanteessaan. Hän näkee Radfordin tavoin, että islamista kristinuskoon siirtyneet pääsevät uuden uskonnon avulla paremmin osaksi modernimpaa ja kehittyneempää yhteiskuntaa kuin missä he aiemmin elivät. Hylkäämällä esi-isiensä uskon he tekevät täydellisemmän irtioton menneestä ja kokevat tämän avulla eräänlaisen uudestisyntymisen. Kuten rajojen ylittäminen kansainvälisestäikin, niin myös uskon rajojen ylittäminen merkitsee entisen kotimaan taakse jättämistä ja uuden elämän aloittamista uudessa kotimaassa ja siten eräänlaista vanhojen siteiden katkaisemista. Uudesta uskosta tulee tärkeä osa uudessa maassa elämänsä aloittavan siirtolaisen turvaverkkoa.⁹³

Kääntymiskertomusten mukaan suuri merkitys on uskonnollisten yhteisöjen työntekijöiden siirtolaisia ja turvapaikanhakijoita auttamistyöllä esimerkiksi lomakkeiden täyttämisisä tai muiden elämän perusasioiden parissa. Tällainen asia voi olla esimerkiksi aivan arkisissa asioissa tarjottu apu kuten työpaikan etsintä tai valituskirjelmien tekeminen. Ackapar näkee tämän molemminpuolisena siteiden lujittajana, jolla vahvistetaan siirtolaisen ja heitä auttavien uskonnollisten yhteisöjen keskinäistä luottamusta.⁹⁴ Autettava samastuu auttajaan tämän osoittaman hyvän esimerkin myötä ja haluaa mahdollisesti tulla samankaltaiseksi omaksumalla saman uskonkin.

Hiebert puolestaan toteaa, ettei kääntyneen ihmisen entistä kulttuuria ja siihen liittyntä uskontoa voi kokonaan kieltää, jotta henkilöä voisi pitää aitona kristittynä. Hän peräänkuuluttaa vanhan kulttuurin ja tapojen olemassa oloa normaalina ja kannattaa sen hyväksymistä.⁹⁵ Vaikka Hiebertin esimerkit ovat Intiasta, on samankaltainen ymmärtävä ajattelu tarpeellinen myös islamista kristinuskoon kääntyneiden suhteen. Heidänkään kääntymistään ei ole syytä pitää epäaitona sen vuoksi, etteivät he kaikilta osin ole luopuneet kulttuuriinsa kuuluvista tavoista, joista varsin useillakin saattaa olla uskonnollinen tausta.

Islamista luopumista tutkineet Khalil ja Bilici ovat käyttäneet aineistonaan joko kirjallisuudessa tai internetissä esiintyneitä entisten muslimien kertomuksia kääntymisestään kristinuskoon tai uskosta luopumisesta ja sen syistä. Monet kertomuksista on pelon vuoksi annettu nimettömiä, mikä saattaa antaa aiheen

⁹³ Ackapar 2007, kohta 24; Syrjänen 1984, 97-99.

⁹⁴ Ackapar 2007, kohta 29.

⁹⁵ Hiebert 1984, 287-288.

epäillä joidenkin aitoutta. Perustelluista syistä tutkijat ovat kuitenkin päätyneet pitämään suurta osaa kertomuksista totuudenmukaisina.⁹⁶

Khalil ja Bilici jaottelevat islamista luopumisen syyt intellektuaalisiin ja kokemusperäisiin tai sosiaalisiin. Edellä mainittuja on esimerkiksi uskonnon teoreettiset perusteet sekä siinä esiintyvät ideologiset kysymykset, kun taas jälkimmäisinä syinä tutkijat mainitsevat kääntyneiden henkilökohtaiset kokemukset tai historialliset esimerkit.⁹⁷

Kokonaan islamista luopuneet saattavat pitää tieteellistä maailmankuvaa modernimpana ja parempana, toiset kokevat esimerkiksi naisen aseman islamissa tai profeetan avioliiton alaikäisen lapsen kanssa niin ongelmalliseksi, etteivät katso voivansa elää tällaisen uskonnollisen yhteisön jäsenenä. Eräissä tapauksissa syy kääntymiseen on ollut myös islamissa näyttäytyvä rakkauden, ystävällisyyden, armon ja anteeksiannon puute, joita kääntyjien mukaan on löydettävissä kristinuskosta. Joidenkin mielestä islamin vaatima täydellinen alistuminen johtaa itsevaltiuteen, sovinismiin tai äärimmäiseen herkkänahkaisuuteen kaikkea islamia kohtaan esitettävää kritiikkiä kohtaan.

Muina syinä kääntymiseen on mainittu myös islamille tyypillinen vihamielinen asenne muita uskontoja kohtaan tai joidenkin mielestä jopa kristittyjen pastoreiden islamilaisia saarnaajia korkeampi moraali. Kristitty kirjailija S. V. Bhajjan on todennut, että hän ei ole kuullut keneltäkään kääntyneeltä muslimilta, että kristillisessä teologiassa olisi sellaisia muslimille ymmärrettäviä tieteellisiä syitä kuten esimerkiksi Jeesuksen jumaluus, sovitus tai pyhä kolminaisuusoppi, jotka selittäisivät kääntymistä, vaan yleisempi selitys on kristityn veljellisessä rakkaudessa, joka on saanut aikaan muutoksen muslimin sydämessä.⁹⁸

Kaikkiaan Khalilin ja Bilicin tutkimuksen perusteella syyt mediassa esitetyille kääntymiskertomuksissa ovat pääasiassa olleet naisten alistettu asema islamissa sekä muslimien julmana pidetty ja sortava asenne muita ihmisiä kohtaan. Lisäksi islamin vanhoillisuutta pidetään ongelmallisena tilanteessa, jossa henkilö on halukas elämään modernimman yhteiskunnan jäsenenä.⁹⁹

Kun edellä mainittuja motiiveja ja kääntymiskertomuksia vertaa tämän tutkimuksen aineistossa esitettyihin turvapaikkapuhuttelujen kertomuksiin, niin niissä on hämmästyttävän paljon samankaltaisuuksia. Esimerkiksi kristittyjen

⁹⁶ Khalil & Bilici 2007, 112.

⁹⁷ Khalil & Bilici 2007, 113.

⁹⁸ Khalil & Bilici 2007, 115 ja 120.

⁹⁹ Khalil & Bilici 2007, 118.

rauhallisuus ja hyvyys sekä islamin koettu väkivaltaisuus tai epätasa-arvo on mainittu kääntymismotiiveina. Vähättelemättä yhtään kristinuskon historiassa ja nykyisyydessäkin löytyvää pahuutta ja väkivaltaa, kyse vaikuttaa olevan siitä, miltä kristinuskon ja islam näyttävät kääntyjän itsensä kannalta juuri sen hetkessä elämäntilanteessa, jolloin kääntyminen on tullut ajankohtaiseksi.

3.3 Luotettavuusarviointia ohjaavat seikat ja tapausten arviointi

Geneven pakolaissopimus vuodelta 1951 ja siihen liittyvä vuoden 1967 New Yorkin lisäpöytäkirja muodostavat siis maailmanlaajuisen turvapaikkapolitiikan kulmakiven. Nämä asiakirjat ovat voimassa EU:ssa sekä lisäksi laajemminkin kaikissa sopimuksen allekirjoittaneissa YK:n jäsenvaltioissa. UNCHR on sen laatinut vuonna 2004 erityisen ohjeen turvapaikkahakemuksia käsitteleville viranomaisille täsmentämään sitä, mitä hakemusta ratkaistaessa tulisi ottaa huomioon uskontoperusteen osalta. Ohje täydentää UNHCR:n vuonna 1979 laatimaa ja 1992 täydennettyä käsikirjaa niistä menettelyistä ja kriteereistä, jotka koskevat pakolaisasemaan liittyvää päätöksentekoa. Lisäksi se antaa juridisia tulkintasuuntaviivoja uskonnollisella perusteella tehtyjen turvapaikkahakemusten ratkaisemiseen.

EU puolestaan on tämän pohjalta halunnut yhdenmukaistaa turvapaikkakäsittelyä ja turvapaikkahakemusten ratkaisemista unionin jäsenvaltioissa ja pitänyt siksi tarpeellisenä laatia aiheesta EU:n parlamentin ja EU:n neuvoston yhteisen direktiivin. Tämä Määritelmädirektiivinä tunnettu säännös ohjaa ratkaisu- ja tulkintakäytäntöä unionin alueella. Se ei kuitenkaan muuta pakolaisia koskevaa yleissopimusta ja sen tavoite on yhdenmukaisuus UNCHR:n ohjeistuksen kanssa.

UNCHR:n ohjeessa todetaan uskonnollisella perusteella tehtyjen hakemusten olevan kaikkein haastavimpien tapausten joukossa, koska yleissopimuksessa tarkoitettu uskonto ei ole käsitteenä yksiselitteinen eikä myöskään ole täysin selvää, mitä uskonnollisella vainolla tarkoitetaan. Uskontoperusteisista hakemuksista vaikeimmin ratkaistavien tapausten joukossa ovat sur place -kääntymiset eli juuri tämän tutkimuksen kohteena olevat tapaukset.¹⁰⁰

Sekä UNHCR:n että EU:n ohjeistukset painottavat tiedon keräämisen tärkeyttä ratkaisua varten. Esimerkiksi European Asylum Support Office (EASO) on laatinut käytännön oppaan EU:n turvapaikkaviranomaisille todistelun

¹⁰⁰ UNCHR 2004, 2.

keräämisestä ja harkinnasta sekä ratkaisun tekemisestä. Se jakaa turvapaikkaprosessin todistelun keräämiseen, luotettavuusarviointiin ja riskiarvion tekemiseen.¹⁰¹ Tämän jälkeen neljäntenä vaihe on päätöksen tekeminen, joka syntyy kerätyn tiedon ja harkinnan tuloksena. Päätöksen tekemiseen ohje ei opasta, vaan sen tekeminen jätetään hakemusta ratkaisevalle viranomaiselle.

Oletamus on, että kun yksityiskohtaista tietoa on paljon, ratkaisun tekeminen on helpompaa.¹⁰² Ja vaikka ratkaiseminen ei olisikaan kovin paljon helpompaa, voidaan tapaus todeta huolellisesti selvitettyksi, mitä luonnollisesti edellytetäänkin. Päätöksen aineellisesti oikeaa lopputulosta tietojen kerääminen ei ratkaise, vaan oikeellisuus riippuu siitä, onko harkinta tehty oikein.

Uskonnollisten käytäntöjen, traditioiden ja uskomusten on todettu olevan hyvin moninaisia ja vaihtelevan paljon, joten UNCHR:n ohjeessa korostetaan oikean ratkaisun tekemisen kannalta riittävän ja tarkan sekä päivän tasalla olevan asiantuntemuksen merkitystä. Tämä koskee niin uskontoja kuin maita, joista turvapaikanhakijat ovat kotoisin. Yleistäviä päätelmiä esimerkiksi uskonnon nimikkeen mukaan ei saisi tehdä ja samoin tulisi välttää yleistävien johtopäätösten tekemistä joko omien aiempien kokemusten perusteella tai tutkittavan hakijan kanssa samaan uskontokuntaan kuuluvien henkilöiden perusteella.¹⁰³ Sellainen ennakko-olettama, että ainoa aito uskonnollisuus kristinuskossa olisi esimerkiksi syntyperäisillä suomalaisilla kristityillä ilmenevä sisäinen vakaumus, ei suoranaisesti saa tukea UNCHR:n ohjeesta. Myöskään Määritelmädirektiivissä ei tällaista vaatimusta ole asetettu.

Ajattelumalli sisäisen vakaumuksen merkityksestä sen sijaan korostuu voimakkaasti uskontoperusteisen turvapaikkahakemuksen luotettavuusarvioinnista International Journal of Refugee Law -teoksessa vuonna 2015 julkaistusta mielipidekirjoituksesta. Kirjoitus on laadittu avuksi siihen, miten uskontoperusteella tehdyn hakemuksen eli käytännössä kristinuskoon kääntymisen luotettavuusarviointi tulisi tehdä. Lopputulos on syntynyt turvapaikkapäätöksiä tekevien kolmentoista EU:n jäsenvaltion tuomioistuintuomarin workshopissa. Kirjoituksesta ei selviä, että workshopin työskentelyssä olisi ollut mukana suomalaisia tuomareita. Siihen on kuitenkin viitattu esimerkiksi Migrin valituksessa KHO:een tapauksessa KHO 2017:63, joten kirjoituksella voidaan katsoa olevan jalansijaa Suomessa UNCHR:n ohjeen lisäksi ja muutenkin se kuvastaa meikäläistä vakaumuskeskeisyyttä aitouden

¹⁰¹ EASO 2015, 1.

¹⁰² EASO 2015, 10.

¹⁰³ UNCHR 2004, 8; EASO 2014, 10.

arvioinnissa. Vakaumukseen painottuva arviointitapa vaikuttaa olevan sisäänrakennettuna suomalaisessa ajattelussa. Se ilmenee hyvin jopa kristillisdemokraattien kansanedustaja Päivi Räsäsen kirjallisessa kysymyksessä sisäministerille ja ministerin vastauksesta.

Aikooko hallitus laatia selvityksen siitä, miten kristityiksi kääntyneiden turvapaikanhakijoiden vakaumuksen aitoutta arvioidaan ja millainen vakaumus katsotaan aidoksi?¹⁰⁴

Turvapaikkatuomarien kirjoitus on käytännön ratkaisutoimintaan osallistuvan päätöksentekijäkunnan laatima esitys siitä, miten Määritelmädirektiivin 4 artiklaa tulisi tulkita. Se pohjautuu kansalliseen oikeuskäytäntöön workshopiin osallistuneiden tuomareiden kotivaltioissa, minkä lisäksi taustamateriaalina on käytetty saatavilla olleita workshopissa edustettuna olleiden valtioiden viranomaisten käyttämiä turvapaikkapuhuttelumalleja.¹⁰⁵

Osa kirjoituksessa mainituista seikoista liittyy uskon sisäisiin merkityksiin hakijalle, kun taas osa on sellaisia uskon ulkoisia merkkejä, jotka ovat myös ulkopuolisten havaittavissa. Lisäksi mainitaan sellaisia prosessiin kuuluvia seikkoja, jotka eivät ole sen paremmin uskon ulkoisiin kuin sisäisiin merkkeihin liittyviä, mutta muutoin auttavat arvioimaan hakemuserusteen luotettavuutta kuten esimerkiksi kääntymisen ajankohta tai motiivi.

Merkittävä ero UNCHR:n 2004 ohjeen ja turvapaikkatuomarien mielipidekirjoituksen välillä on siinä, että UNCHR:n ohje on laadittu yleiseksi ohjeeksi uskontoperusteen arviointia varten, kun taas mielipidekirjoituksessa keskitytään käytännössä turvapaikkaa hakevien kristityksi kääntyneiden muslimien luotettavuusarviointiin.¹⁰⁶ Vaikuttaa siltä, että siinä missä UNCHR:n ohje analysoi uskonnon käsitettä ja lähestyy sitä moniulotteisena ja epäselvänä, mielipidekirjoitus menee suoraan asiaan ja olettaa kristinuskon sisällöltään selväksi siten, että tärkeimmäksi edellytykseksi siinä ilman muuta katsotaan uskovan sisäinen vakaumus.

Esimerkiksi kristinuskon kannalta avainkysymystä kastamisesta ei UNCHR:n ohjeessa erityisesti käsitellä ohjeen yleisluontoisuuden vuoksi. Turvapaikkatuomarien mielipidekirjoituksessa kastamista sen sijaan käsitellään ja

¹⁰⁴ Sisäministeri Kai Mykkäsen vastaus KKV 78/2018 vp.

¹⁰⁵ Berlit & Doerig & Storey 2015, 649. Kirjoituksesta on pääteltävissä, että edustettuna oli tuomareita Saksasta, Ranskasta, Isosta-Britanniasta, Hollannista, Belgiasta, Tsekistä, Ruotsista sekä ETA-maa Norjasta. Muista viidestä kansallisuudesta ei löytynyt tietoa kirjoituksesta.

¹⁰⁶ Berlit & Doerig & Storey 2015, 653.

siihen suhtaudutaan melkoiselta osin teknisenä seremoniana. Kyse on ikään kuin tapahtuma, jonka osalta voidaan esittää kääntyjälle kysymyksiä kastamistilaisuuden ajasta ja paikasta sekä sen suorittajasta ja tilaisuuden läsnäolijoista.¹⁰⁷ Esimerkiksi kastetodistuksesta kirjoituksessa todetaan, että se osoittaa tosiasian, että henkilö on kastettu kristinuskoon, ja siten se ilmentää uskonnolliselle yhteisölle ja maailmalle vain uskonnon vaihtamisen, mutta sen merkitys tätä laajemmalle ei ulotu. Kristityille yhteisöille kasteen merkitys on luonnollisesti paljon suurempi ja kirjoituksessa mainittu kanta vaikuttaa näiden yhteisöjen kannalta suorastaan vähättelevän arkiselta.

Such certificates may only demonstrate the fact that an applicant has undergone a ceremony, for example, in Christianity, a valid baptism, and thus has demonstrated a change of faith to the relevant religious community or wider world; any further effect is (almost) consistently rejected.¹⁰⁸

Ruotsin Konvertitutredningen päätyi toteamaan, että sikäläinen viranomainen ei anna painoarvoa kasteelle ja osallistumiselle sekä siten riistää kääntyjiltä ja näiden kristillisiltä yhteisöiltä oikeuden itse määritellä oma kristillinen identiteettinsä.

Att Migrationsverket recenserar kristen tro, bedömer vad som kan uppfattas som legitima uttryck för denna och i långa stycken underkänner kyrkans bedömning vid till exempel dop, deltagande eller annan tillhörighet. Motiveringarna till beslutet fäster liten eller ingen vikt vid deltagande och tillhörighet och därmed ges begränsad möjlighet för konvertiterna och för deras svenska församlingsmiljöer att själva definiera sin identitet och uttrycken för denna.¹⁰⁹

Muutoinkin uskonnollisten todistusten merkittävyyden ratkaisee turvapaikkatuomarien mukaan viranomainen kussakin tapauksessa erikseen. Niillä ei siis ole ratkaisevaa todistusarvoa, vaan ne ovat samanlaisen luotettavuusarvioinnin kohteena kuin muutkin hakemuserustetta puoltavat todisteet. Kuitenkaan todistuksia ei pidetä sellaisenaan merkityksettöminä, vaan niillä on näyttöarvoa kokonaiskuvaa arvioitaessa erityisesti, jos niistä ilmenee yksityiskohtaista ja erityistä informaatiota henkilön osallistumisesta tietyn

¹⁰⁷ Berlit & Doerig & Storey 2015, 656–657.

¹⁰⁸ Berlit & Doerig & Storey 2015, 659.

¹⁰⁹ Konvertitutredningen 2019, 32.

paikallisseurakunnan toimintaan, kunhan tämä on yhdenmukaista sen kanssa, mitä hakija itse on kertonut asiasta.

Toisin sanoen, jos hakijan kertomus toiminnasta on toisenlaista kuin mitä todistuksesta ilmenee, ei todistuksen katsota tukevan hakijan uskottavuutta. Erityisesti tämä pitäne paikkansa sellaisissa tapauksissa, joissa kysymys on ollut lyhyen ajan kuluessa tapahtuneesta osallistumisesta, joka ei ole sisältänyt mitään opetuksellista elementtiä.¹¹⁰ Todistusten vaikuttavuuden luotettavuusarvioinnissa voi katsoa painottuvan uskon ulkoisten merkkien todistamiseen. Sisäisen vakaumuksen näyttönä niille ei ole asetettu merkitystä.

Mielipidekirjoituksessa todetaan luotettavuusarvioinnin vaikeudesta seuraavaa.

Cases of assumed religious persecution are characterized by the difficulty of assessing the inner conviction of the asylum seeker, which are difficult for examiners to ascertain. Religious identity as an inner fact can be determined only from the statements of the applicant as well as by way of conclusion from external clues to his inner attitude.¹¹¹

Uskontoa ei käsitellä UNCHR:n kolmijaon taikka uskon sisäisten ja ulkoisten merkkien avulla, vaan vahvana olettamana on aidossa kääntymisessä sisäisen vakaumuksen löytäminen. Kirjoituksessa viitataan kansallisiin tuomioistuinratkaisuihin, joiden kirjoituksen johdannossa korostetaan olevan merkittäviä kansallisia ratkaisuja. Tällä toteamuksella tuomiot legitimoidaan UNCHR:n ohjeen ja Geneven pakolaissopimuksen mukaisiksi. Kuitenkaan se, miten nämä perustuvat UNCHR:n 2004 ohjeeseen, ei selviä mistään osasta kirjoitusta. Esimerkiksi alla oleva tapaus on Alankomaiden perustuslakituomioistuimen muotoilu vuoden 2014 päätöksessä uskontoperusteen osalta. Painotus tässä kansallisessa ratkaisussa on selvästi siinä, että kääntymisen aitous ilmenee sisäisestä vakaumuksesta.

The circumstances under which such an inner religious attitude is to be recognised by the court or tribunal cannot be described in general. Taking into account the impression obtained from both administrative and judicial proceedings the court or tribunal has to be satisfied that the applicant's detachment from his previous religion and his turn to the other faith relies on a full inner conviction.¹¹²

¹¹⁰ Berlit & Doerig & Storey 2015, 659–660.

¹¹¹ Berlit & Doerig & Storey 2015, 653.

¹¹² Berlit & Doerig & Storey 2015, 653.

Kirjoituksessa todetaan tiedon hankkimisen kannalta, että uskonnollista vakaumusta selvitettäessä eri valtioissa, muun muassa Alankomaissa, Belgiassa ja ETA-valtio Norjassa, on käytössä jokaisessa tapauksessa käytettävät kysymyslistat, kun taas esimerkiksi Saksassa sellaisia listoja käytetään vain apuna.¹¹³ UNCHR:n ohje ei ole näin yksityiskohtainen eikä siinä kehoiteta sen paremmin kuin kielletäkään käyttämästä kysymyslistoja selvitysapuna. Sellaisten tarkoitus lienee sinänsä hyvä, sillä yleensä ne helpottavat faktojen järjestelmällistä selvittämistä.

Muutoin UNCHR:n ohjeessa painotetaan kunkin tapauksen yksilöllistä selvittämistä. Sama ilmenee Määritelmädirektiivistä ja turvapaikkatuomareiden mielipidekirjoituksesta. Jokainen tapaus on siis erilainen ja jokainen hakija ansaitsee tulla kohdelluksi yksilöllisesti.¹¹⁴

UNCHR painottaa, että kaikkien uskonnollisten hakemusten arvioinnissa tarvitaan riittävää osaamista ja vuorovaikutusta identiteettiin, uskontoon, sukupuoleen, rotuun, etnisyyteen, kulttuuriin ja tapoihin samoin kuin muihinkin sellaisiin seikkoihin liittyen, joilla voi olla vaikutusta asiaa ratkaistaessa. Avointa keskustelua hakijan ja ratkaisijan välillä estäviin kulttuurisiin, uskonnollisiin taikka sukupuoleen liittyviin tekijöihin ja hienovaraisuuteen tulisi kiinnittää huomiota. Erityisesti tulkkaukseen liittyviä ongelmia kuten hakijan mahdollista pelkoa tulkkia kohtaan tai tulkkien osaamisen tai puolueettomuuden tai mahdollisen hakijaa kohtaan tunteman vihamielisyyden osalta on korostettu ohjeistuksessa, jotta viranomaiset osaisivat kiinnittää näihin seikkoihin asiaankuuluvaa huomiota.¹¹⁵ Esimerkiksi muslimitulkki saattaa tuntea vihamielisyyttä islamista luopujaa kohtaan tai puhuteltava turvapaikanhakija voi kokea pelkoa sellaisesta suhtautumisesta.

UNCHR:n ohjeessa korostetaan, ettei uudesta uskonnosta tehtävät tiedolliset testit yleensä ole tarpeellisia, koska niistä saatavat tulokset vaihtelevat suuresti riippuen yksilöllisistä olosuhteista kuten iästä, sukupuolesta, kulttuuritaustasta, koulutuksesta tai sosioekonomisesta asemasta. Ohjeen mukaan uskonnon merkitys yksilön elämässä ja identiteetissä ovat merkittävämpiä asioita kuin varsinainen uskonnon teoreettisen tietämyksen taso, jonka puute voi riippua monesta ymmärrettävästä syystä kuten vaikkapa siitä, että sen hankkiminen on vainon vuoksi ollut vaikeaa tai mahdotonta. Jos kuitenkin hakija on osallistunut

¹¹³ Berlit & Doerig & Storey 2015, 654–655.

¹¹⁴ UNCHR 2004, 5; Määritelmädirektiivi 2011/95/EU, 4 artikla 3 kohta; Berlit & Doerig & Storey 2015, 650–651.

¹¹⁵ UNCHR 2004, 8.

opetukseen tai uskonnon harjoittamiseen vapaammin, on lupa olettaa uskonnollisen tietämyksen olevan tasoltaan parempaa.¹¹⁶

Turvapaikkatuomarien kirjoituksessa myönnetään riskit tiedollisten kysymysten käytössä varsinkin vähemmän koulutettujen hakijoiden osalta, mutta katsotaan, että uuden uskon voidaan kuitenkin olettaa kiinnostavan kääntyjää niin, että tämä normaalisti pyrkisi selvittämään ainakin jonkin verran uskonsa keskeisiä opinkappaleita kuten pyhiä tekstejä, rituaaleja, traditioita tai juhlia. Mitään tieteellistä tai teologisesti syvällistä tietoa ei edellytetä eikä vähäinen tietomäärä yksistään puhu aitoutta vastaan.¹¹⁷

Miten oikea tämä olettamus sitten on tai mikä määrä on riittävä aitouden kannalta, kun kirjoituksessakin todetaan opinkappaleiden osaamistason oletukseksi vain ”jonkin verran”, onkin sitten vaikeampi kysymys eikä siihen anneta vastausta. Se jää harkinnan tekevän viranomaisen ratkaistavaksi. Kuitenkin kirjoituksessa mainitaan suuri joukko tietoa mittaavia kysymyksiä, joiden avulla voi kiinnittää huomiota hakijan tiedolliseen tasoon, esimerkiksi virsi- tai rukoustuntemuksen, uskonnonharjoittamisen keskeisten paikkojen tai kristinuskon erilaisten suuntausten ja niiden toisistaan poikkeamisten osalta taikka erityisten uskonkohtien henkilökohtaisesta merkityksestä hakijalle.¹¹⁸

Niin UNCHR:n ohje kuin turvapaikkatuomarien kirjoitus neuvovat käyttämään puhutteluissa mieluiten avointa kerrontaa, jossa hakija omalla tavallaan pyrkii selittämään uskonnon merkitystä henkilökohtaisessa elämässään ja miten hän sitä yksilöllisesti harjoittaa tai vastaavasti, miten sen harjoittaminen on vainon pelossa estynyt sekä sellaisia olennaisia seikkoja, jotka hänen uskonnollisuudessaan ovat vainon pelon vuoksi jääneet toteutumatta. Tällainen tapa johtaa paremmin aineellisen totuuden selville saamiseen kuin vain yhdellä tai kahdella sanalla vastattavien kysymysten kanssa tapahtuisi.

open-ended questions allowing the claimant to explain the personal significance of the religion to him or her, the practices he or she has engaged in (or has avoided engaging in out of a fear of persecution), or any other factors relevant to the reasons for his or her fear of being persecuted.¹¹⁹

UNCHR lähtee ajatuksesta, että yksittäiset kysymykset, jos niitä käytetään, voivat kosketella esimerkiksi uskon merkitystä hakijalle, tämän omia

¹¹⁶ UNCHR 2004, 10–11.

¹¹⁷ Berlit & Doerig & Storey 2015, 657–658.

¹¹⁸ Berlit & Doerig & Storey 2015, 658.

¹¹⁹ UNCHR 2004, 10; Berlit & Doerig & Storey 2015, 666.

uskonnollisia kokemuksia ja paikkoja tai tapoja, jotka ovat uskonnon harjoittamisessa hakijalle tärkeitä. Ohje on laadittu siten, että sen voi nähdä noudattavan uskonnon kolmijakoa (belief, identity, way of life) asettamatta mitään näistä etusijalle.¹²⁰

UNCHR:n mukaan myös uskonnollista heräämistä voidaan tiedustella, koska tällä saattaa usein olla merkittävä asema kääntymisessä. Myös sillä on vaikutusta, miten ja kenen aloitteesta kääntyminen on tapahtunut. Ohjeessa otetaan kuitenkin varsin negatiivinen asenne turvapaikanhakumaassa tapahtuneiden uskonnollisten järjestöjen harjoittamaan organisoituun käännytystyöhön.¹²¹

Edelleen erityisesti sur place tilanteissa on perusteltua varmistua kääntymisen aitoudesta ja vakaudesta¹²² sekä niistä olosuhteista, minkä vuoksi kääntyminen on tapahtunut. Hakijan uskonnollisuudesta ja uskontoon suhtautumisesta kotimaassa sekä näihin vaikuttaneista syistä turvapaikanhakumaassa halutaan lisätietoja. Asialla voi olla merkitystä esimerkiksi tietyissä suvaitsevaisuuskysymyksissä kuten sukupuolten tasa-arvoon tai seksuaalista suuntautumista koskevissa asioissa samoin kuin siinä, mitkä puhuteltavan kokemukset tällaisiin kysymyksiin uuden uskonnon myötä ovat. Esimerkiksi kääntymiskertomuksissa intellektuaalinen kääntymismotiivi esiintyy usein ja on siten varsin yleinen selittävä motiivi islamista luopumisesta ja kristinuskoon kääntymisessä.¹²³

Turvapaikkatuomarien kirjoituksessa ei suoranaisesti kyseenalaisteta käännytystyön seurauksena tapahtunutta kääntymistä ja tässä mielessä kirjoituksen suhtautuminen käännytystyöhön on ehkä jonkin verran vapaamielisempi. Tosin huomiota neuvotaan kiinnittämään siihen, liittyikö kääntymiseen ulkoapäin tullutta impulssia vai tapahtuiko se hakijan omasta aloitteesta. Tämän voi tulkita liittyvän siihen, ettei uuden uskonnon valintaan liittyisi epäasiallisena pidettävää houkuttelua, vaan se olisi tapahtunut kääntyjän omasta vapaasta tahdosta.¹²⁴

Sen sijaan eräs selkeä asia, mitä turvapaikkatuomarien kirjoituksessa painotetaan, on kääntymisen prosessiluontoisuus. Tämä nähdään

¹²⁰ UNCHR 2004, 10–11.

¹²¹ UNCHR 2004, 12.

¹²² Meisalmi 2017, 75: Ur Migris synvinkel och enligt alla de organ vars riktlinjer och rekommendationer man följer, räcker en sådan experimentell konvertering inte om processen inte ännu kommit så långt att myndigheten kan bli övertygad om trons äkthet och stabilitet.”

¹²³ Ackapar 2007, kohdat 24 ja 29.

¹²⁴ Berlitz & Doerig 2015, 656.

merkityksellisenä, minkä vuoksi sen seikkaperäistä selvittämistä pidetään luotettavuusarvioinnin kannalta tärkeänä.

What is required is a comprehensible, detailed assessment of the conversion process and its further development.¹²⁵

Kääntymisprosessissa on turvapaikkatuomarien mukaan eroteltavissa erilaisia luotettavuusarvioinnin kannalta tärkeitä yksityiskohtia, jotka tulisi selvittää. Ensinnäkin mitkä syyt saivat kääntymisen alkuun, miten hakija suhtautuu aiempaan uskontoonsa, kääntymisprosessin nopeus, kääntymisen valmistelutoimet, kääntymistapahtuman fyysisten olosuhteiden kuvaaminen sekä läheisten informointi tapahtumasta ja mitä reaktiota se aiheutti läheisissä tai ystävissä. Kutakin osa-aluetta kääntymisprosessissa on käsitelty varsin seikkaperäisesti kirjoituksessa.¹²⁶

Esimerkiksi hakijan suhtautuminen uskonnollisuuteen ja uskonnon merkitys hänen aiemman elämänsä aikana voi selvittää jotain uskontoperusteesta vaikkapa siltä osin, onko hakijan asenne uskontoon yleensä ollut vastentahtoinen, yhdentekevä vai myötämielinen, voi auttaa arvioimaan kääntymyksen aitoutta. Kuitenkin täytyy pitää mielessä se, mihin uskontoon – uuteen vai vanhaan - tässä kysymyksessä haetaan vastausta. Jos puhutaan islamista luopumisesta ja kääntymisestä kristinuskoon, niin uutta uskoa kohtaan ei todennäköisesti ole ollut mahdollistakaan osoittaa kovin avointa kiinnostusta, kun taas vanhaa eli islamia kohtaan esitetty myötämielisyys on saattanut johtua enemmänkin olosuhteiden pakosta kuin aidosta islamilaisesta vakaumuksesta.¹²⁷

Kirjoituksessa kehoitetaan tutkimaan kääntymisprosessin nopeutta samoin kuin sitä, millaista edeltävää valmistelua esimerkiksi opetusta uudesta uskonnosta kääntymiseen on liittynyt. Hakijan omaa opiskelua ja pyhään kirjaan tutustumista pyritään selvittämään tiedustelemalla, löytyykö hakijalta Raamattua tämän omalla äidinkielellä, johon hän on tutustunut. Opiskelu nähdään pääsääntöisesti myönteisenä asiana luotettavuuden kannalta.¹²⁸

Toiseen uskontoon kääntymisen ajankohta ja milloin siitä ensimmäistä kertaa on ilmoitettu viranomaiselle, on mielipidekirjoituksen mukaan asia, jolla voi olla vaikutusta luotettavuusarvioinnissa. Lähtökohtana on, että yleensä mitä aiemmin hakuprosessin aikana tähän on vedottu, sitä suurempi luotettavuus

¹²⁵ Berlit & Doerig & Storey 2015, 655.

¹²⁶ Berlit & Doerig & Storey 2015, 656–657.

¹²⁷ Berlit & Doerig & Storey 2015, 655.

¹²⁸ Berlit & Doerig & Storey 2015, 656.

perusteella todennäköisesti on ratkaisijan silmissä.¹²⁹ Kääntymisen mahdollisesta opportunistisesta luonteesta varoitetaan esimerkiksi tilanteissa, joissa kastaminen tapahtuu heti hylkäävän hakemuksen tai siitä valittamisen jälkeen. Tällaisia toimia pidetään taktikointina ja ne heikentävät luottamusta hakijaa kohtaan.¹³⁰

UNCHR:n lähtökohta on, että yksittäisen kysymyksen vastaus ei voi olla ratkaisevassa asemassa, vaan tarkoituksena on saatujen vastausten perusteella muodostaa kokonaiskuva hakijan uskontoperusteesta. Näin ymmärrettynä yksittäiset vastaukset ovat siis vain kokonaisuuden osia, joiden avulla viranomaisen kykenisi helpommin hahmottamaan perusteen ja sen aitouden sekä tekemään ratkaisunsa. Mikäli henkilön antamissa tiedoissa on epäselvyyksiä tai ristiriitaisuuksia aikaisemmin tai muuta kautta saatujen selvitysten kanssa, hänelle pitäisi antaa mahdollisuus tällaisten oikaisemiseen. Lisäselvityksiä ja täydennyksiä tulisi muutoinkin epäselvyystilanteissa suosia. Samankaltainen kokonaisarvioinnin periaate ilmenee myös turvapaikkatuomareilla.¹³¹

Mielipidekirjoituksen mukaan uskonnollisuuden selvittämisessä hakijan oman sosiaalisen ympäristön merkitys on tärkeä, joten kysyä voidaan esimerkiksi hakijan muiden perheenjäsenten tai suvun kääntymisestä tai suhtautumisesta hakijan kääntymiseen. Olivatko nämä tietoisia etukäteen, kerrottiinko heille vasta myöhemmin vai ovatko he lainkaan tulleet tietoiseksi kääntymisestä? Lisäksi on tietenkin kiinnostavaa tietää, millainen suhtautuminen hakijan läheisillä kääntymiseen on ollut ja onko hakija pelännyt sosiaalisen ryhmänsä reaktioita. Jos hakija on asunut perheensä kanssa, on haluttu myös selvittää mahdollisen puolison ja lasten kääntymistä.¹³²

UNCHR:n ohje ottaa varauksellisen kannan tilanteisiin, joissa hakija on sur place tapahtuneen kääntymisen jälkeen pyrkinyt tietoisesti tuomaan tämän julkiseksi suhteessa kotimaansa viranomaisiin, jotta hän mahdollisen sinne paluunsa jälkeen varmemmin joutuisi vainotuksi uskonnollisista syistä. Tällaisia kutsutaan ohjeessa ”self-serving” -hakijoiksi, mutta heidänkin osaltaan todetaan, ettei myöskään tällaisia hakijoita tulisi kategorisesti palauttaa kotimaahansa, sillä heidänkin osaltaan tulee arvioida objektiivisesti mahdollinen paluun jälkeinen vainon kohteeksi joutuminen. On selvää, että uskonnollinen kääntyminen ei tällaisessa tilanteessa näytä arvioitsijan silmissä täysin pyyteettömältä, vaan pikemminkin hakija antaa tilanteessa ymmärtää, että hän käyttää uskontoa

¹²⁹ Berlitz & Doerig & Storey 2015, 655.

¹³⁰ Berlitz & Doerig & Storey 2015, 660.

¹³¹ UNCHR 2004, 5; Berlitz & Doerig & Storey 2015, 654.

¹³² Berlitz & Doerig & Storey 2015, 657.

turvapaikan saamisperusteena.¹³³ Turvapaikkatuomarien kirjoituksessa nähdään tällaiset tilanteet myös uhkaksi hakijan uskottavuudelle, jos esimerkiksi kastamisesta tiedotetaan sosiaalisessa mediassa, jotta se varmasti tulisi kotimaassa olevien läheisten tietoon.

Edelleen neuvotaan tiedustelemaan myös uuden uskon ulkoisia merkkejä. Tällaisia ovat esimerkiksi kysymykset uskonnonharjoituksiin osallistumisista, niiden luonteesta ja tavasta, millä kielellä uskontoa näissä harjoitetaan ja minkälaisia tekstejä tilaisuuksissa käsitellään sekä keitä kokoontumisissa on läsnä. Kysymykset ovat vahvasti kuulusteluluonteisia eli niihin odotetaan varsin seikkaperäisiä vastauksia, jos hakija haluaa pärjätä luotettavuusarvioinnissa.

Uskon sisäisinä merkkeinä tulee kysyä erityisesti uuden uskonnon merkittävyystä hakijan elämässä. Sisäisen vakaumuksen asemaa halutaan painottaa selvitystyössä esimerkiksi kysymällä mitä seurauksia kristityksi kastamisesta on ollut hakijan jokapäiväisessä elämässä ja kuinka hän on ne kokenut.¹³⁴

Seuraavassa käydään läpi tutkimuksen kohteena olevia tapauksia siltä osin, onko uskonto ymmärretty UNCHR:n kolmijaon mukaiseksi tai käytännöllisemmin uskon ulkoisista ja sisäisistä ilmentämismuodoista koostuvaksi vai onko kumpaakaan tällaista jaottelua käytetty päätösharkinnassa apuna. Onko päätöksissä nähtävissä painotuksia sen osalta, mitä piirteitä aidossa kääntymisessä kristinuskoon viranomaisten mielestä pitää olla?

Tapauksessa HHO 18.4.2018 hallinto-oikeus painotti hakijan uskon aitouuskysymystä sisäisenä vakaumuksena ja totesi, että sitä on arvioitava suhteutettuna yli kahden vuoden uskonnon harjoittamiseen. Tuomioistuimien totesi odottavansa tällaiselta kristittyä itseään pitävältä hakijalta enemmän hengellistä pohdintaa ja osoitusta kristinuskon vaikutuksesta elämään ja ajatteluun. Kun hakija ei pystynyt sellaista tarpeeksi ilmentämään, hallinto-oikeus päätyi siihen lopputulokseen, ettei hakijan kristillinen vakaumus ollut aito. Hakija sai kuitenkin turvapaikan, koska hänen katsottiin luopuneen islamista.

UNCHR:n uskonnon kolmijakoa noudattaen hakijalla oli kristinuskoa ilmentäviä tunnusmerkkejä identiteetissään ja elämäntavoissaan. Näiden lisäksi hänellä oli kirjoitettujen perustelujen mukaan myös merkkejä sisäisestä uskostaan, tosin hallinto-oikeuden mukaan *hän ei ollut kyennyt tuomaan esiin* riittävän tasoista omakohtaista hengellistä pohdintaa ja uskon vaikutusta ajatteluun ja

¹³³ UNCHR 2004, 12.

¹³⁴ Berlitz & Doerig & Storey 2015, 658.

elämään, jotta hallinto-oikeus olisi voinut vakuuttua hakijan kristillisestä vakaumuksesta. Riittävänä ei pidetty sitä, että hakijalla oli tietämystä kristinuskosta, sillä sen katsottiin ilmentävän vain kiinnostusta, muttei osoittavan sisäistä vakaumusta.

Esiintuominen -sanonnan käyttäminen liittyy puolestaan voimakkaasti siihen, ettei hakija ollut osannut kertoa sisäisistä tuntemuksistaan hallinto-oikeutta vakuuttavalla tavalla. Onko kyse siis ollut ensi sijassa kerronnallisista puutteista vai siitä, ettei hakijalla ollut lainkaan kristillistä vakaumusta? Tämä ei suoranaisesti selviä, mutta tietämystä kristinuskosta hakijalla kuitenkin myönnettiin olleen.

”Vainoajan silmin” tarkasteltuna hakijan osalta oli nähtävissä selkeitä ulkoisia merkkejä islamista luopumisesta ja kiinnittymisestä kristilliseen yhteisöön kasteen ja seurakunnan jäseneksi liittymisen kautta. Lisäksi hakija oli noin kahden vuoden ajan osallistunut aktiivisesti seurakunnan toimintaan.

Hallinto-oikeuden päätöksen perustelussa seurakunnan toimintaan osallistuminen oli katsottu johtuvaksi *ennemminkin yhteisöllisyyden tavoittelusta kuin vakaumuksellisesta kiinnostuksesta kristinuskoa kohtaan*. Ruotsalaisessa selvityksessä yhdeksi sikäläisen Migrationsverketin hylkäysperusteluksi on myös noussut vastaavanlainen käsitys siitä, että hakijat tavoittelisivat kääntymisellään ensisijaisesti yhteisöllisyyttä ilman aitoa uskonnollisuutta.

Migrationsverket bedömer att dina uppgifter snarare tyder på att det är av bekvämlighet och social gemenskap som du sökt dig till kyrkan än av genuin kristen övertygelse.¹³⁵

Yhteisöllisyydestä esimerkiksi Ackapar on todennut sen varsin normaaliksi osaksi kääntymiskertomuksia. Kristilliset yhteisöt auttavat turvapaikanhakijoita erilaisissa uuteen kotimaahan liittyvissä asioissa, mikä saa aikaan tähän ryhmään samastumista.¹³⁶ Kyse ei siis ole välttämättä mistään erityisestä yhteisöllisyyden tavoittelusta, vaan aivan normaalina käyttäytymisenä pidettävästä uuteen ympäristöön integroitumisesta, jollaista tyypillisesti esiintyy kristinuskoon kääntymisten yhteydessä. Ryhmään hakeutuminen ei tietysti välttämättä johdu kääntymishalukkuudesta, vaan päinvastoin ryhmään liittymisen jälkeen kristittyjen hyvä esimerkki saa aikaan halukkuuden kääntymiseen. Kristinuskoa harjoitetaan tällä tavoin.

¹³⁵ Konvertitutredningen 2019, 28.

¹³⁶ Ackapar 2007, kohta 29.

Usko vahvistuu Raamatun lukemisesta, rukoilemisesta ja yhteydestä toisiin kristittyihin. Kristityn tulee kertoa muille uskostaan Jeesukseen ja tehdä hyvää kaikille ihmisille.¹³⁷

Lisäksi uuden uskonnon osalta lienee myös normaalia sen opiskeleminen seurakunnassa yhdessä muiden kanssa. Yksinopiskelu on monesta syystä haastavaa, jos omankielistä materiaalia ei ole saatavilla tai jos opettajaa, joka osaisi johdattaa kääntyjän uuden uskonnon pariin ei löydy muualta kuin kristillisestä yhteisöstä. Täysin toisenlaisesta kulttuurista tulleelle kristinuskon teoreettinen pohja ei helposti ja lyhyessä ajassa avaudu.

EIT:n oikeustapauksessa F. G. v. Sweden 23.3.2016 lienee varsin tavanomainen kuvaus kääntymiseen johtaneesta tilanteesta.

Having arrived in Sweden, one cold evening, he and some friends had entered a gathering to have some tea and warm up. That was how he came to be in contact with the first Christian congregation. He had gone home, obtained a Bible in Farsi, and on starting to read it felt that “it went directly to his heart”.¹³⁸

Raamatusta löytyy lisäksi merkittävä kristillisen yhteisön muodostumista ja eräällä tavalla kristityksi kääntymistäkin koskeva teksti Matteuksen evankeliumin kohdasta 12:46-50. Siinä Jeesus toteaa kristinuskon olevan avoin kaikille, jotka täyttävät Hänen taivaallisen Isänsä tahdon. He ovat silloin kaikki aiemmasta uskostaan tai uskonottomuudestaan riippumatta Jeesuksen sisaruksia. Äidillä Jeesuksen on tässä kohdassa tulkittu todennäköisesti tarkoittaneen kristillistä yhteisöä kokonaisuudessaan eli kirkkoa.¹³⁹

46. Jeesuksen vielä puhuessa väkijoukolle hänen äitinsä ja veljensä olivat tulleet paikalle. He seisoivat ulkona ja tahtoivat puhua hänen kanssaan. 47. Joku tuli sanomaan Jeesukselle: Äitisi ja veljesi ovat tuolla ulkona ja haluavat puhua kanssasi. 48. Mutta Jeesus vastasi sanantuoijalle: Kuka on äitini? Ketkä ovat veljiäni? 49. Hän osoitti kädellään opetuslapsiaan ja sanoi: Katso, tässä ovat minun äitini ja veljeni. 50. Jokainen, joka tekee minun taivaallisen Isäni tahdon, on minun veljeni ja sisareni ja äitini.¹⁴⁰

Yhteisöllisyys on olennainen osa kristinuskoa ja kristittynä elämistä. Aktiivisen seurakuntaelämään osallistumisen luonnetta ei oikeustapauksessa ollut täsmennetty, mutta mikään ei viittaa siihen, että se olisi ollut jotenkin

¹³⁷ Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 45/ 2016, 9.

¹³⁸ EIT:n tuomio 23.3.2016, 32–33.

¹³⁹ Lehtipuu et al 2016, 401–403; Hagner 1993, 360.

¹⁴⁰ Paralleelitekstit Mark. 3:31–35 ja Luuk. 8:19–21.

vähäisempää kuin normaalia uskonnonharjoittamista uskonnollisen yhteisön jäsenenä ja Jeesuksen sisaruksena.

Voidaan siis todeta, että vainon laukaisevia ulkoisesti havaittavia tekijöitä kristinuskosta oli selvästi hakijan osalta olemassa. On jokseenkin todennäköistä, että amerikkalaisen ajattelumallin mukaisesti kääntymisen aitoutta arvioimalla hakijaa olisi pidetty aitona kristittynä.

Aineiston muissa KHO:n tapauksissa harvassa on suoria ilmauksia uskon sisäisestä merkityksestä. Jos ei oteta huomioon tapauksia HHO 3.4.2018 ja KHO 23.8.2018/ 3854, joissa tuomioistuimet päätyivät pitämään kääntyneen kristillistä vakaumusta aitona, lukuun ottamatta tapauksia KHO 2017:63 ja KHO 2018:118, ei oikeustapausten perusteluista ilmene juuri kuvauksia uskon sisäisistä vaikutuksista hakijoihin. Pääsääntöisesti tämä johtuu siitä, että kääntyminen on tapahtunut vasta muutoksenhakuvaiheessa tai muutoin turvapaikkapuhuttelun jälkeen. Hakijoita ei ole sen jälkeen suullisesti kuultu, joten he eivät ole päässeet tästä kertomaankaan.

Iranilaisen hakijan tapauksessa KHO 2017:63 uskon sisäisiä merkkejä on kirjattu tapausselesteeseen varsin runsaasti. Osa näistä on tosin esitetty kirjallisesti muutoksenhakuvaiheessa. Migri on nähnyt aiheelliseksi kyseenalaistaa nämä kuvaukset ja niiden merkityksen aitouden arvioinnissa.

Hakija on kuvannut varsin paljon negatiivista suhtautumistaan islamiin, verrannut islamia ja kristinuskoa uskontona, kuvaillut islamiin liittyviä pelkojaan sekä muutoksia, joita kääntyminen kristinuskoon oli hänessä ihmisenä aiheuttanut. Kerrotut muutokset ovat olleet merkittäviä luonteeseen ja käyttäytymiseen liittyviä muutoksia hakijassa ihmisenä. Kuvailuissa on myös runsaasti kohtia, joissa hakija on selittänyt kiinnostustaan kristinuskoon ja syitä tämän kiinnostuksen heräämiseen. Nämäkään selvitykset eivät Migrin silmissä ole olleet riittäviä hakijan aidosta sisäisestä tai sitten Migri on ne kiistänyt, kun ne ovat tulleet kirjallisena muutoksenhakuvaiheessa, jolloin ne eivät Migrin kannalta näytä suoraan hakijan omalta, vaan avustajan kertomalta. Todennäköisesti Migrin valitus onkin siten johtunut siitä, että se ei halua käytäntöä, jossa sen turvapaikkapuhuttelussa tehtyä arviota uskottavuudesta lähdetään muuttamaan järjestämättä suullista käsittelyä, koska sille uskottavuuden kannalta lienee tärkeää, että lisäselvitykset tulevat suoraan hakijan itsensä kertomina eivätkä avustajan paperille kirjoittamina. Tämä korostaa hakijan kerronnallisen kyvykkyyden merkitystä.

Kaikissa tutkimuksen tapauksissa on esiintynyt runsaasti uskon ulkoisia merkkejä. Tämä on ymmärrettävää ottaen huomioon myös sen uskonnolliskulttuurisen taustan, mistä tutkimusaineiston hakijat ovat lähtöisin. Kaikki ovat olleet ennen kääntymistään muslimeja ja islamin uskonnon harjoittamistavat ovat yhteisöllisiä. On todennäköistä, että muslimikulttuurista uuteen uskontoon kääntyvä haluaa myös uskon ulkoisilla merkeillä tehdä selväksi kuulumisensa kristilliseen yhteisöön sen jäsenenä tai olettaa, että se on tärkeää kristinuskossa kuten islamissa.

3.4 Kritiikki vakaumuskeskeisyyttä kohtaan

Eurooppalaista mallia, joka painottaa vakaumuksen tärkeyttä, on kritisoitu muun muassa antropologien taholta. Ensinnäkin olettamus, että vakaumus on kaikkein tärkein ominaisuus uskonnossa, ei saa tukea tutkimuksista, vaan myös toisen suuntaisia tuloksia löytyy.¹⁴¹

Tutkijoista esimerkiksi Barrett toteaa, että vakaumuksen merkitys erityisesti kristinuskossa on ylikorostunut, koska sen oletetaan olevan luonteenomaista ja tyypillistä aidolle ja syvästi uskovaiselle ihmiselle. Tämä on tyypillistä Barrettin mukaan erityisesti protestanttisuudessa.¹⁴² Birgit Meyerkin katsoo vakaumuksen korostamisen protestanttisuudelle ominaiseksi ja syyksi tähän sen, että vakaumusta pidetään jollain tavalla osoituksena älyllisesti paremmasta ja moraalisesti korkeammasta uskonnosta kuin sellaista, jossa on kyse ”pelkästä” ulkoisesta uskonnonharjoittamisesta.¹⁴³

Myös Robert Orsi kirjoittaa vakaumuskeskeisestä uskontokäsityksestä ja liittää siihen protestanttisuuden piirteitä eroksi katolilaisuuden mystiikasta ja rituaaleista. Samoin muiden uskontojen asema protestanttisuuteen verrattuna voidaan ajatella tällä tavalla primitiivisemmäksi tai alisteisemmaksi, jos vakaumus ei niissä ole riittävän korkealla tasolla.¹⁴⁴

"Belief" named a way of being religious that was the antithesis of Catholicism, of its hierarchy its onerous proliferation of rules and sins, its saints, miracles, rituals, gestures, and above all the Catholic experience of the presence of the holy in matter, in things—first of all in the consecrated Host, and also in relics, in features of the natural environment (in grottos, rivers, stones, and trees), in statues, images, in the movements and gestures of bodies, in oils and water.¹⁴⁵

¹⁴¹ Wilenius 2017.

¹⁴² Barrett 2017, 2.

¹⁴³ Meyer 2012, 10–11; Orsi 2011, 13.

¹⁴⁴ Wilenius 2017.

¹⁴⁵ Orsi 2011, 12–13.

Yhdysvalloissa Tanya Luhrmann on tutkinut sikäläisiä evankelikaalisia protestantteja ja havainnut, että näiden joukossa uskonnollisuuden tyypillinen ilmenemismuoto oli pikemminkin keskittyminen käytännöllisiin ja kokemuksellisiin uskonnonharjoittamisen muotoihin vakaumuksen korostamisen sijasta.¹⁴⁶ Vakaumuskeskeisyys ei siis välttämättä ole ominaista kaikille protestanteille.

Barrettin mukaan yksi selitys sisäisen vakaumuksen tärkeydelle joidenkin kristittyjen piirissä saattaa olla erottautuminen muista uskonnoista sillä perusteella. Tällä tavoin voidaan erottaa omaan ryhmään kuuluvat muista ja vakaumuksen eroilla selittää sovittamattomat ristiriidat toisella tavalla uskovien kanssa. Vakaumusta arvioimalla voidaan samalla kontrolloida sitäkin, keitä ryhmään hyväksytään.¹⁴⁷ Vastaavanlaiseksi kontrollikeinoksi sen voi katsoa muodostuneen myös turvapaikkaharkinnassa, jos aidot erotetaan epäaidoista ensi sijassa sisäisen vakaumuksen arvioimisella.

Kritiikki kohdistuu myös siihen, ettei ole olemassa mitään yleispätevää mittautapaa tai määrettä sille, mikä määrä vakaumusta aidossa uskossa pitäisi olla.¹⁴⁸ Sekin tekee vakaumuskeskeisyydestä hyvin hankalan periaatteen kääntymisen arvottamisessa. Ja vaikka vakaumus olisikin osa aitoa kristinuskoa, mitään mallia ei ole sille, että aidossa kääntymisessä juuri vakaumus tulisi ensin.¹⁴⁹

But secular Americans often think that the most important thing to understand about religion is why people believe in God, because we think that belief precedes action and explains choice. That's part of our folk model of the mind: that belief comes first. If you can sidestep the problem of belief — and the related politics, which can be so distracting — it is easier to see that the evangelical view of the world is full of joy. God is good. The world is good. Things will be good, even if they don't seem good now. That's what draws people to church. It is understandably hard for secular observers to sidestep the problem of belief. But it is worth appreciating that in belief is the reach for joy, and the reason many people go to church in the first place.¹⁵⁰

3.5 Toisenlainen tapa tehdä luotettavuusarviointi

Amerikkalaisessa turvapaikkakäytännössä uskontoperusteen luotettavuusarviointia on tehty joidenkin tuomarien toimesta erilaisella

¹⁴⁶ Barrett 2017, 1; New York Times 29.5.2013, Tanya Luhrmann.

¹⁴⁷ Barrett 2017, 5.

¹⁴⁸ Barrett 2017, 2.

¹⁴⁹ Barrett 2017, 3.

¹⁵⁰ New York Times 29.5.2013, Tanya Luhrmann.

menetelmällä. He ovat kritisoineet eurooppalaista arviointikäytäntöä ja osin UNCHR:n ohjeistuksen menetelmää näiden heikkouksien ja epäloogisuuden vuoksi. Käytän tästä arviointimenetelmästä jäljempänä nimitystä amerikkalainen malli, vaikkei se sielläkään ole kaikkien käytössä.

Muun muassa Michael Kaganin käsitys lähtee siitä, että tosielämän tapauksissa faktan pystyy todentamaan havainnolla, mutta uskonnollisen vakaumuksen osalta faktakin on uskon asia. Tietyt asiat on mahdollista selvittää todisteilla, mutta esimerkiksi väitettä, jossa kerrotaan Jumalan uhranneen ainoan poikansa, on vaikea todistaa. Luotettavuus- tai uskottavuustestillä (credibility test) mitataan siis sitä, uskotaanko henkilöä, joka kertoo uskovansa aidosti uskomukseen. Uskottavuuden arviointi jostain sellaisesta, mitä ei voi mitenkään todentaa, on kieltämättä vaikeaa ja altis vaikutuksille, jotka johtuvat päätöksentekijän oletamuksista, tulkkauksen epätasällisyyksistä, hakijan kertojantaidoista, sukupuolesta tai kulttuurista.¹⁵¹

Uskottavuustesti toteutetaan yleensä tiedollisilla kysymyksillä tai selvittämällä henkilökohtaisen uskon syvyyttä ja laajuutta tai pyytämällä arvioinnin kohdetta kertomaan uskomisensa syitä ja kokemuksiaan. Uskonnollinen vakaumus on kuitenkin yksilöllinen sekä erittäin subjektiivinen asia. Uskosta voi myös oppia kertomaan vakuuttavasti, vaikkei uskoisikaan. Siksi Kaganin mukaan on olemassa riski, että näillä testeillä tehdään vääriä päätelmiä uskosta (risk of false negatives and risk of false positives). Erityisesti tämän näkemyksen kannattajat korostavat sitä ongelmaa, että opettelemalla oikeita vastauksia, pystyy näyttelemään uskoa vakuuttavasti, vaikka aitoa vakaumusta ei olisikaan.¹⁵² Tämä on mielenkiintoinen havainto, koska eurooppalaisessa mallissa nimenomaan ajatellaan, että juuri tiedollisiin kysymyksiin voi opetella oikeita vastauksia tai uskonnonharjoitustilaisuuksissa voi käydä, vaikkei uskoisikaan. Todellisuudessa sisäisistä tuntemuksista voi valehdella ja näytellä vakaumusta uskottavasti yhtä hyvin kuin niin voi tehdä ulkoisten merkkienkin avulla esimerkiksi osallistumalla kirkollisiin tilaisuuksiin.

Amerikkalaisen mallin mukaan väärät ”positiiviset” eivät kuitenkaan ole niin suuri ongelma kuin väärät ”negatiiviset.” Jos hakija nimittäin onnistuu näyttelemään vakuuttavasti ja saa turvapaikan, siitä tuskin kukaan joutuu kärsimään, minkä lisäksi yhteiskuntakin todennäköisesti kestää tällaisen epäkohdan. Sen sijaan oikeaan hengenvaaraan voi joutua se kääntynyt, joka ei

¹⁵² Kagan, *Credibility and Religion Cases*; Kagan 2010, 1224; Musalo 2004, 49–50; Samahon 2000, 2233.

saakaan turvapaikkaa, kun ei onnistunut vakuuttamaan viranomaista sisäisen vakaumuksensa aitoudesta. Kuitenkin olisi muistettava se, että turvapaikkaratkaisun perimmäinen tarkoitus on humanitaarinen eli suojan tarjoaminen vainotulle ihmiselle kuten UNCHR:kin painottaa.

In this regard, it should be recalled that the objective of refugee and subsidiary protection status determination is humanitarian. With this in mind, the determination does not purport to identify those in need of international protection as a matter of certainty.¹⁵³

Ratkaisuksi uskontoperusteen aitouden arviointiin on esitetty amerikkalaisessa tuomioistuimissa käytettyä tapaa, jossa asiaa tarkastellaankin ”vainoajan silmin.” Tällöin tärkeimpänä seikkana pidetään objektiivisesti tehtyä havaintoa hakijan uskonnollisuudesta eli siitä, miltä henkilön uskonnonharjoittaminen ja uskonnollinen identiteetti näyttävät uskonnollisen poliisin, viranomaisen tai muun mahdollisen vainoa harjoittavan tahon silmissä. Olennaisempaa on silloin keskittyä tarkastelemaan enemmänkin vainoajaa ja sitä, mikä laukaisee vainon, kuin vainon kohteeksi joutuvan henkilön vakaumuksen uskottavuuden arviointia.¹⁵⁴

Tämä on usein perusteltua, sillä on totta, että vaino nimenomaan kohdistuu enemmän sellaisiin tilanteisiin, joissa on havaittavissa ulkoisia merkkejä islamista luopumisesta tai kristinuskosta. Esimerkiksi nainen, joka rikkoo Iranissa islamilaisia pukeutumissääntöjä on potentiaalisen vainon kohteena todennäköisemmin kuin niitä noudattava kanssasisar. Vainoaja ei kuitenkaan tiedä naisten vakaumuksesta mitään, mutta tekee kyllä päätelmänsä siitäkin ulkoisten merkkien perusteella. Myös Migrin selvityksessä vuodelta 2015 on todettu vastaavasti valtion mielenkiinnon kohdistuminen ulkoisiin merkkeihin todennäköisemmäksi kuin sen suuntautuminen vakaumukseen.

Kristittyjen käännynnäisten paluusta Iraniin ei ole saatavilla tutkittua tietoa, mutta yleisen käsityksen mukaan ongelmia syntyy lähinnä, jos henkilö pyrkii tekemään lähetystyötä tai muuten tuomaan uskoa julkisesti esiin. Valtion mielenkiinto kohdistuu enemmän julkiseen uskonharjoitukseen ja lähetystyöhön kuin sisäiseen vakaumukseen.¹⁵⁵

¹⁵³ UNCHR Beyond Proof 2013, 28.

¹⁵⁴ Kagan 2010, 1224–1226.

¹⁵⁵ Migri: Kristityt käännynnäiset Iranissa 2015, 12.

Ulkoisiin merkkeihin keskittyvä näkökulma painottaa siis uskonnon harjoituksen tai henkilön identiteetin ilmentämiä objektiivisia havaintoja eikä subjektiivisena pidettävää vakaumusta. Uskoa kannattaisi tämän arviointiteorian mukaan selvittää sen vuoksi kysymällä uskonnollisista aktiviteeteista ja kontakteista, vainon kokemuksista, uskonnon harjoittamisesta pakolaisuuden aikana sekä näiden asioiden todistajista. Sen sijaan ei pitäisi niinkään selvittää hakijan kuvausta omasta sisäisestä vakaumuksestaan, subjektiivisia kuvauksia tai kokemuksia uskostaan taikka tehdä ylipäättään uskonnollista tietoa mittaavia kysymyksiä, joissa on siis mahdollista antaa vääränlainen kuva oikeasta uskonnollisuudesta.¹⁵⁶ Ulkoisiin merkkeihin painottuva arviointitapa olisi myöskin neutraalimpi esimerkiksi hakijoiden eroille kulttuurierojen, kertojalahjojen tai sukupuolten osalta.¹⁵⁷

Uskontoperusteen arvioinnin osalta on lisäksi esitetty, että arvioitsija ei saisi päätellä uskonnollisuuden aitoudesta mitään sen perusteella, millainen hakijan aiempi elämä ja käyttäytyminen on ollut. Sen mukaan esimerkiksi mahdolliset rikokset, väärin tietojen antaminen viranomaisille tai uuden uskonnon vastainen käyttäytyminen aiemmassa elämänvaiheessa ei saisi saada liiaksi painoarvoa aitoutta arvioitaessa.¹⁵⁸ Eihän näin tehty Paavalillekaan, josta kääntymisensä myötä tuli aiemman kristillisvihamielisen asenteensa jälkeen yksi sen tärkeimmistä apostoleista.

Kanta myös korostaa, että kääntyminen on pitemmän ajan kuluessa tapahtuva prosessi. Kun arviointia tehdään, tämä prosessi on lähestulkoon aina kesken ja meneillään jossain vaiheessa, mutta se ei ole vielä valmis. Tähän saattaa kääntyjän osalta liittyä epätietoisuutta siitä, mitkä kaikki aiemmassa uskossa opitut asiat tehdään uuden uskonnon mukaan toisin eli mitä kaikkia käyttäytymisen muutoksia häneltä oikeasti edellytetään. Virheet ja synnit kuuluvat asiaan yhtä hyvin kauan uskoneilla kuin vasta kääntymässä olevilla ja se pitäisi hyväksyä tosiasiassa eikä vaatia kääntyjältä erehtymättömyyttä tai odottaa enempää kuin muilta.¹⁵⁹

Myös uskoon liittyvä sisäinen vakaumus on todennäköisesti ominaisuus, joka kasvaa ajan myötä. Se on useinkin vaatimaton kääntymisen alussa, mutta kehittyy aikanaan. Näinhän kävi muun muassa tutkimusaineistossa olevassa

¹⁵⁶ Kagan, *Credibility and Religion Cases*; Samahon 2000, 2233–2235.

¹⁵⁷ Kagan 2003, 379–380.

¹⁵⁸ Samahon 2000, 2221–2222.

¹⁵⁹ Kotimaa 24, 26.11.2018. Helluntaikirkon Esko Matikainen: ”Viranomaisilla on kristityksi kääntymiselle erilaiset kriteerit kuin kirkkoilla. Huomaan, että alamme odottaa turvapaikanhakijoilta enemmän kuin muilta.”

tapauksessa HHO 3.4.2018, jossa hakijan kertomuksen katsottiin merkittävästi täydentyneen Migrin turvapaikkapuhuttelun ja hallinto-oikeuden järjestämän suullisen kuulemisen välillä.¹⁶⁰

Myöskään mahdolliseen hakijan kertomuksesta ilmenneeseen uuden uskon epäortodoksisuuteen ei pitäisi suhtautua negatiivisesti vaan ymmärtävästi, sillä se ei ole välttämättä osoitus epäaitoudesta, vaan usko voi hyvinkin olla vilpitöntä. Tiedämme, että esimerkiksi aitona katolisena itseään pitävä voi aivan perustellusti suhtautua aborttiin myönteisemmin kuin katolisen kirkon virallinen kanta opettaa. Tästä on erilaisia näkemyksiä myös suomalaisten luterilaisten keskuudessa.¹⁶¹ Samoin oman luterilaisen kirkkomme piirissä on eri tavoin esimerkiksi naispappeuteen tai samaa sukupuolta olevien kirkolliseen vihkimiseen suuntautuvia. Uskon aitoutta ei siis voida kyseenalaistaa pelkästään tällaisen johonkin opilliseen uskonkohtaan kohdistuvan erilaisen tai epäortodoksisen suhtautumisen vuoksi.¹⁶²

4 Vakuuttavuus

Seuraavassa käydään tarkemmin läpi sitä, miten turvapaikanhakijat ovat ilmentäneet uskonnollisuuttaan sisäisesti ja ulkoisesti sekä miten viranomaiset ovat arvioineet hakijan kertomuksen vakuuttavuutta. Luotettavuusarviointiin kuuluu arviointi siitä, onko hakijan kertomus kääntymisestään uskottava. Muutoin arvioinnissa on kyse laajemmin kaikesta hakijaa koskevan informaation keräämisestä, sen tutkimisesta ja vertaamisesta koko todisteluaineistoon sekä lopuksi sen päättämisestä, voidaanko hakijan kertomus ja sitä tukeva muu todistelu asiassa hyväksyä tosiseikaksi.¹⁶³

Luotettavuusarvioinnissa voidaan eritellä kolme eri tasoa, nimittäin kertomuksen sisäinen johdonmukaisuus (internal consistency), ulkoinen johdonmukaisuus (external consistency) ja uskottavuus. Kuitenkin ratkaisevaa luotettavuuden kannalta on se, miten johdonmukaista ja uskottavaa kaiken tämän pitää olla, jotta hakijan kertomusta voidaan pitää luotettavana.¹⁶⁴ Luotettavuudella ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, että kaiken pitäisi olla totta.

A ‘credible’ but otherwise unsupported statement is one that is not certainly true, not yet proven but, because it is plausible, consistent, and reflects generally known facts,

¹⁶⁰ Migrin selvitys 2018, 67.

¹⁶¹ Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 45/ 2016, 31.

¹⁶² Samahon 2000, 2222–2223, 2238.

¹⁶³ UNCHR Beyond Proof 2013, 27–28.

¹⁶⁴ Sweeney 2009, 700–701.

must not be dismissed from the consideration of whether the applicant has a well-founded fear of persecution.¹⁶⁵

4.1 Pintapuolinen ja yleisluontoinen

Islamista luopumisen syitä ja kääntymishalukkuutta uuteen uskontoon on kerrottu tapauksessa KHO 2017:63 varsin paljon. Uskonto hakemusperusteena oli kerrottu heti ensimmäisessä turvapaikkapuhuttelussa samoin kuin halu kääntyä kristityksi. Ainakaan tällä perusteella ei ole havaittavissa tarkoitushakuisuutta siten, että turvapaikkaperuste olisi muuttunut hylkäävän päätöksen jälkeen. Ajankohdalla tämän hakijan osalta on katsottava olevan myönteinen merkitys luotettavuusarvioinnissa.¹⁶⁶

Hakija oli käynyt uskontoa käsittelevillä oppitunneilla ja hänet oli kastettu Suomessa. Nämä kuvaavat uskon ulkoisia piirteitä hakijassa. Hän oli osallistunut omankielisiin jumalanpalveluksiin sunnuntaisin ja seurakunnan antamissa todistuksissa uskonnon aktiivinen harjoittaminen oli vahvistettu. Uskonnon harjoittaminen on ollut viikoittaista, julkista ja selkeästi ulkopuolisten havaittavissa.¹⁶⁷

Hakijan tiedollinen taso kristinuskon osalta on ollut varsin hyvää. Hän oli kertonut Jeesuksesta ja tämän tehtävästä ihmisten syntien sovittajana sekä Raamatusta Jumalan sanan sisältävänä kristittyjen pyhänä kirjana. Opiskelua oli tapahtunut sekä muiden ohjauksessa että omatoimisesti omalla kielellä. Hakijalla oli ollut saatavilla kristillistä kirjallisuutta ymmärtämällään kielellä ja siten mahdollisuus kielen kannalta uuden uskonnon omatoimiseen opiskeluun. Mainitut seikat sisäisestäkin vakaumuksesta puhuvat osaltaan hakijan uskottavuuden puolesta.¹⁶⁸

Edelleen hakija oli tuonut ilmi kristinuskon aikaan saamaa inhimillistä muutosta itsessään toisia kunnioittavaksi, hellemmäksi ja sekä rauhallisemmaksi. Rakkautta hän ei ollut sanana maininnut, mutta on mahdollisesti tarkoittanut tätä noiden kolmen sanan - kunnioitus, hellyys ja rauhallisuus – avulla. Hän oli moittinut Iranin sananvapautta ja islamin väkivaltaisuutta sekä pitänyt kristinuskoa rauhaa ja ihmisoikeuksia kunnioittavana uskontona. Islamista hakija oli kertonut luopuneensa jo kotimaassaan, vaikka ei ollut tästä siellä kenellekään kertonut.

¹⁶⁵ Sweeney 2009, 708.

¹⁶⁶ Berlit & Doerig & Storey 2015, 655.

¹⁶⁷ Berlit & Doerig & Storey 2015, 658.

¹⁶⁸ Berlit & Doerig & Storey 2015, 656.

Suhtautuminen kristinuskoon on edellisessä kappaleessa mainitulla tavalla ollut myönteinen ja hakija on kertonut positiivisella tavalla kristinuskon itsessään aikaansaamista muutoksista. Muuttumista toisia kunnioittavaksi, hellemmäksi ja rauhallisemmaksi ei ole pidettävä vähäisenä muutoksena ihmisessä. Jos henkilö on kokenut nämä kääntymisensä aikaansaamiksi muutoksiksi, niitä voidaan pitää merkittävinä muutoksina käytöksessä ja suhtautumisessa lähimmäisiin.

Vastaavasti suhtautumisestaan islamiin hakija on kertonut siten kielteisesti, että sitä voi pitää islamin kriittisenä arviointina. Tällaisia syitä on kertoneet monet muutkin islamista luopuneet ja kristinuskon valinneet eri yhteyksissä antamissaan kääntymiskertomuksissa. Syitä voi pitää sinänsä uskottavina ja yleisellä tasolla johdonmukaisina.

Tästä kriittisestä suhtautumisesta tosin esimerkiksi Ruotsin Migrationsverket on muodostanut käsityksen, ettei se selitä aitoa kääntymistä, vaan osoittaa vain suhtautumista aiempaan uskontoon.

Du har genomgående knutit din religiositet till levnadsregler... detta är i verkets mening snarare ett tecken på aversion mot Islam men förklarar inte din konversion.¹⁶⁹

Kuitenkin kääntymisessä on kyse kahdesta asiasta, nimittäin suuntautumisesta pois vanhasta ja kääntymisestä kohti uutta. Vanhaa uskoa kohtaan on mahdollista kokea vastenmielisyyttä, jos se ei vastaa kääntyjän kokemusta hänelle oikeanlaisesta uskonnosta. Jos näin on, niin eikö se jos mikä juuri selitä kääntymistä?

Edelleen hakija on kuvaillut kummankin uskonnon piirteitä ja vertaillut uskontoja toisiinsa analyttisesti. Uskonnot eivät ole näyttäytyneet hakijalle samanlaisina, vaan merkittävästi erilaisina. Lainkäyttötuomarien kirjoituksessa mainitaan nämä seikat yleisestä suhtautumisesta uskonnollisuuteen yhtenä huomioonotettavana kriteerinä kääntymisen luotettavuusarvioinnissa.¹⁷⁰ Tämänkin seikan on katsottava puhuvan hakijan aidon kääntymisen puolesta.

Migrin johtopäätös kuitenkin oli, että hakijan uskonnollinen vakaumus ei ollut aito. Sen mukaan kertomus uskon henkilökohtaisesta merkityksestä oli *yleisluontoinen ja pintapuolinen*. Migri katsoi kääntymisen uskottavuutta vastaan puhuvan sen, että kääntyminen oli tapahtunut vasta Suomessa, missä kirkossakäynnit olivat alkaneet ja kastaminen tapahtunut. Kenellekään Iranissa hän ei ollut kääntymisestään kertonut. Omatoimista Raamattuun tutustumista ja

¹⁶⁹ Konvertitutredningen 2019, 28.

¹⁷⁰ Berlitz & Doerig & Storey 2015, 655.

uuden uskonnon opiskelua ei ollut Migrin mielestä riittävästi tapahtunut, vaikka siihenkin oli syynä ollut hakijan mukaan se, että hänelle oli sanottu, ettei se kannattaisi, koska hän ei omatoimisen opiskelun kautta ymmärtäisi kristinuskoon liittyviä opillisia seikkoja.

Hallinto-oikeus oli hakijan valituksen jälkeen hyväksynyt vakaumuksen aidoksi saatuaan lisäselvityksenä helluntaiseurakunnan pastorin todistuksen lausunnon hakijan vakaumuksesta ja aktiivisesta toiminnasta seurakunnassa. Migri valitti tästä KHO:een, joka palautti jutun hallinto-oikeuteen suullisen käsittelyn järjestämiseksi.

Migrin puolesta tässä on todettava se, että turvapaikkapuhuttelun jälkeen asiassa ilmeni vielä runsaasti lisäselvityksiä hakemuserusteen ja sen luotettavuuden arvioinnin kannalta. Nämä kaikki eivät suinkaan olleet käytössä Migrillä sen tehdessä ensimmäistä päätöstä.

Hakijan kertomaa kristinuskon merkityksestä itselleen taikka hänen tiedollista tasoaan siitä ei olisi mielestäni ollut perusteltua pitää pintapuolisena tai yleisluontoisena. Hänellä on ollut tietoa kristinuskosta ja hän on osallistunut opetukseen, käynyt kirkossa ja hänet oli kastettu. Kun UNCHR:n 2004 ohjeistus ja niiden kommentit lähtevät ajatuksesta, että uskonnollisen yhteisön antamat todistukset eivät yksin riitä osoittamaan hakijan uskonnollisen vakaumuksen aitoutta, niin tässä tapauksessa ne ovat kuitenkin tukeneet hakijan omaa kertomusta tästä sekä osallistumisesta aktiivisella tavalla seurakunnan toimintaan. UNCHR:n ohjeistuksen mukaan tällainen hakijan vakaumusta puoltava lisäselvitys tulee ottaa positiivisella tavalla huomioon hakemusta ratkaistaessa.

Kuten aiemmin tuli jo todettua, on todennäköistä, että Migri on tapauksessa halunnut valittaa asiasta KHO:een vain siksi, ettei muodostuisi sellaista käytäntöä, jossa Migri tekee luotettavuusarvion suullisen turvapaikkapuhuttelun perusteella ja hallinto-oikeus pelkän asiakirja-aineiston perusteella päätyisi vastakkaiseen lopputulokseen.

Tapauksessa KHO 2018:118 Migri oli pitänyt irakilaisen mieshakijan kertomusta kristinuskoon kääntymisestä epäuskottavana ja valituksen jälkeen hallinto-oikeus puolestaan oli pitänyt tämän kristinuskon harjoittamista ja sen merkitystä hänen elämässään *pintapuolisena ja yleispiirteisenä*.

Hakija oli kertonut rukoilevansa ”Jumalalle” sekä osallistumisestaan seurakunnan toimintaan. Hän oli jo aiemmin ennen Suomeen tuloaan ollut vuonna 2011 Syyriassa, jossa hän oli kertomansa mukaan kääntynyt kristityksi, mutta salannut tämän palattuaan kotimaahansa Irakiin. Hakija oli siten teeskennellyt

Irakissa perheensä parissa olevansa vielä muslimi ja rukoillut tällöin islamin mukaisesti. Kristityksi kääntymisen osalta kertomusta rasitti ristiriitaisuus, sillä hakija oli kertonut vuoden 2011 tapahtumista vasta toisessa turvapaikkapuhuttelussa.

Neljä vuotta peruskoulua ja kokkiopinnot käyneelle hakijalle oli lisäksi tehty tiedollisia kysymyksiä kristinuskosta, ja niihin hän ei ollut osannut vastata Migrin mielestä tyydyttävällä tavalla. Pyhää kolminaisuusoppia ja raamatuntuntemusta tai islamin ja kristinuskon yhtäläisyyksiä koskevissa tiedoissa oli ollut puutteita.

Hakija oli kertonut lisäksi, että hänen henkilökohtaisessa elämässään oli aiheutunut vaikeuksia kääntymisen johdosta kuten avioero vaimosta, lasten tapaamisoikeuden menetys ja tappouhkaus sekä muunlaisia uhkausviestejä. Tapauksessa oli esitetty hakijan vakaumusta tukevia lausuntoja helluntai- ja evankelisluterilaiselta seurakunnalta. Hakija oli käynyt rippikoulun arabiankielisenä ja lisäksi hänet oli konfirmoitu.

Hakija oli siis kertomansa mukaan kääntynyt kristinuskoon jo ennen Suomeen tuloaan. Tästä hän ei kuitenkaan heti ollut kertonut. Lisäksi hän oli Irakissa vielä teeskennellyt sukulaisilleen olevansa muslimi. Hakijan tiedollinen taso kristinuskosta ei ollut kovin hyvä, mikä kuitenkin suhteutettuna hänen alhaiseen koulutustasoonsa on ollut ymmärrettävää. Kristinuskon harjoittamisesta Suomessa ja rukoilusta oli kuitenkin näyttöä, minkä lisäksi hakijalle oli aiheutunut kertomansa mukaan varsin rankkoja perhe-elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyviä seuraamuksia islamista luopumisesta ja kääntymisestä.

Migri ja hallinto-oikeus kuitenkin katsoivat hakijan kääntymisen opportunistiseksi ja painottivat tiedollisia puutteita kristinuskosta, ristiriitaisuuksia kertomuksessa sekä sitä, että islamin teeskentely aiemmin ei ollut ollut hakijalle mitenkään ongelmallista. Hallinto-oikeus käytti perusteluissaan sanontaa *pintapuolinen ja yleispiirteinen*.

Ristiriitaisuuksien osalta on todettava, että hakijalle, jonka kertomuksessa on ilmennyt ristiriitaisuuksia, tulisi varata tilaisuus selvittää ristiriitaisten tietojen syitä.¹⁷¹ Tapauksen perusteluista ei ilmene, onko tällaista tilaisuutta varattu ja mitä hakija on ristiriitaisten tietojen syyksi selvittänyt. Sinänsä kiistatonta on, että ristiriitaisuus heikentää kertomuksen luotettavuutta. Tässä tapauksessa se oli koskenut sitä, että hakijan kertomus oli muuttunut kääntymisajankohdan osalta.

¹⁷¹ UNHCR 2004, 11; Berlitz & Doerig & Storey 2015, 652; Shaw & Kaye 2013, 6; Sweeney 2009, 705.

Hän oli nimittäin ensin salannut sen, että olisi kääntynyt kristinuskoon jo Syyriassa ja palannut tämän jälkeen vielä Irakiin. Kääntyminen oli uuden kertomuksen mukaan tapahtunut siis ennen hänen Suomeen tuloaan.

Eräs erikoisuus tapauksen tiedoissa oli rukoilua koskeva hakijan kuvaus rukoilemisesta ”Jumalalle”. Suomessa kristityt rukoilevat Jumalaa eivätkä Jumalalle. Oikeustapauksen tekstissä on kuitenkin käytetty tällaista taivutusmuotoa rukouksen kohteesta ilmeisesti kuvaamaan suoraa lainausta hakijan käyttämästä sanasta. Käännös on kuitenkin saattanut olla tulkin valitsema taivutusmuoto¹⁷² eikä sen käyttämiselle muutenkaan pitäisi antaa ratkaisevaa merkitystä, jos ymmärretään kääntymisen olevan pitemmän ajan kuluessa tapahtuva prosessi, jolloin kaikkia aiemman uskonnon mukaisia tapoja tai sanontoja ei voikaan edellyttää muuttuneeksi heti, kun henkilö kääntyy uuteen uskoon.¹⁷³ Rukoileminen ”Jumalalle” ei siis sinänsä tee muslimin kääntymisestä kristityksi epäuskottavaa.

Kaiken kaikkiaan tapauksen osalta ilmeni varsin paljon faktoja siitä, että hakija oli kääntynyt aiemmin kristinuskoon, mutta ilmeisesti pelon vuoksi kotimaahansa paluun jälkeen salannut tämän ja näytellyt sukulaisilleen harjoittavansa vielä islamia. Alhaisen koulutustasonsa vuoksi hän ei ollut pärjännyt turvapaikkapuhutteluissa kristinuskon tietoa mittaavissa kysymyksissä. Syy huonolle menestykselle tiedollisissa kysymyksissä oli siis hyvin ymmärrettävä.¹⁷⁴

Kääntyminen oli tullut sukulaisten tietoon Suomeen tulon jälkeen ja siitä oli aiheutunut hänelle erittäin negatiivisia seuraamuksia. Hallinto-oikeus tosin ei pitänyt näitä kertomuksia kaikilta osin uskottavina, sillä kääntymisen ilmitulo sukulaisille oli ajoittunut samaan ajankohtaan Migrin hylkäävän turvapaikkapäätöksen kanssa, joten sen osalta lienee epäilty hakijan itse olleen aktiivinen kääntymisensä tiedottamisessa sukulaisilleen. Lisäksi avioeropäätöksen ja uhkailupuhelujen aitoudesta ei saatu varmistusta.

Hakija oli ilmoittanut rukoilevansa ja osallistuvansa seurakunnan toimintaan. Hakija oli kastettu, rippikoulun käynyt ja konfirmoitu. Hänen osaltaan sisäistä vakaumusta tukevaa todistusaineistoa oli myös esitetty eri seurakuntien taholta. Sen sijaan negatiivisena seikkana oli pidetty itsessä tapahtuneen muutoksen kuvailu, jollaisesta ei tapauksessa ilmennyt lainkaan.

¹⁷² UNCHR 2004, 8.

¹⁷³ Samahon 2000, 2222, joka ottaa esimerkiksi sen, ettei kristityksi kääntyneen entisen muslimin uskosta voi tehdä johtopäätöstä vaikkapa sen perusteella, ettei tämä edelleenkaan syö sianlihaa.

¹⁷⁴ UNCHR 2004, 8.

4.2 Omakohtaisuus ja hengellinen pohdinta

Helsingin hallinto-oikeus on ratkaisussaan 18.4.2018 katsonut irakilaisen hakijan kyllä pärjänneen kristinuskon tiedollisia kykyjä mittaavissa kysymyksissä, mutta ei ollut *kyennyt riittävästi tuomaan esiin sellaista kristinuskoon kääntymiseen liittyvää omakohtaista hengellistä pohdintaa*, millaista hallinto-oikeuden mielestä aikuiskääntyjältä olisi lupa odottaa. Lisäksi hallinto-oikeus piti hakijan kertomusta useilta muiltakin tarkemmin kertomatta jääneiltä osin suppeana. Tätä hallinto-oikeus vertasi hakijan yli kahden vuoden mittaiseen osallistumiseen seurakunnan toimintaan ja katsoi, että näin pitkän ajan kuluessa kristinuskolla olisi pitänyt olla enemmän vaikutusta hakijalle ja hänen ajatteluunsa kuin mitä todellisuudessa ilmeni.

Vaikka hakija oli kastettu, osallistui seurakunnan toimintaan ja hänen vakaumuksestaan oli uskonnollisen yhteisön antamia todistuksia, hallinto-oikeus ei pitänyt hakijan vakaumusta riittävänä. Se katsoi kuitenkin, että islamista luopuminen oli tullut siten näytetyksi, että se saattaisi herättää mahdollisuuden vainon kohteeksi joutumiselle, jos hakija palautettaisiin kotimaahansa. Tällä perusteella hakijalle myönnettiin turvapaikka.

Tapauksessa on mielenkiintoista, että hallinto-oikeus on lähtenyt arvioimaan vakaumusta siten, että yli kaksi vuotta uskontoa harjoittaneelta pitäisi jo odottaa enemmän hengellistä pohdintaa ja osoitusta sen vaikutuksesta elämään sekä ajatteluun kuin mitä hakija pystyi ilmentämään. Epäselväksi jäi, millaista tällaisen hengellisen pohdinnan ja ajattelun olisi pitänyt olla, kun tapauksen tiedoista ei selvinnyt, millä tavalla kertomus oli ollut suppea. Hakijalla oli tietoa kristinuskosta, mikä hallinto-oikeuden perustelujen mukaan sinänsä osoitti hänen kiinnostustaan kristinuskoa kohtaan.

UNCHR:n ohjeistuksessa todetaan, että uskonnollisen tietämyksen tason on lupa odottaa olevan parempi pitemmän ajan uutta uskontoa harjoittaneelta ja tässä niin oli nimenomaan todettu. Kahta vuotta on tapauksessa pidetty tällaisena pitempänä ajanjaksona.¹⁷⁵ Sen sijaan perusteluissa ei ole avattu tarkemmin millaista tietoa hakijalla oli. Hänellä oli ollut sellaista tietoa, joka riitti osoittamaan, että hän oli kiinnostunut kristinuskosta, mutta koska perusteluissa ei ollut sanottu, mitä tietoa puuttui, tapausta on vaikea arvioida tarkemmin tietotason osalta. Mitä ilmeisimmin hän ei kuitenkaan ollut vastannut väärin mihinkään tietoa mittaaviin kysymyksiin, koska sellainen olisi epäilemättä päätenyt perusteluihin hänen kannaltaan negatiivisella tavalla.

¹⁷⁵ UNCHR 2004, 10–11.

Hallinto-oikeuden käyttämä *vakaumuksellinen kiinnostus* ja *omakohtainen hengellinen pohdinta* ovat termeinä erikoisia eikä ole tiedossa mitään kriteerejä, mitä niiden saavuttamiseksi edellytettäisiin. Myöskään kirjallisuudessa esitetyistä lähteistä ei löydy tukea tällaisille vaatimuksille. Kysymys on kuitenkin uskon sisäisestä merkityksestä hakijalle tai kuten tapauksessa KHO 2018:118 on todennut, että *uskonnollisen kääntymisen osalta on riittävällä tavalla selvitettävä kääntymisen aitoutta niin omantunnonkysymyksenä kuin elämäntapana*. Tässäkin tapauksessa puutteellisuus on selvästi kytketty hakijan vakaumukseen eli uskon sisäiseen merkitykseen.

Tapaus ilmentää vaikeuksia ilmaista sanallisin perusteluin sitä, miltä vakaumuksen pitäisi sen mielestä näyttää, jotta sitä voitaisiin pitää aitona. Pelkkä kiinnostus ei vielä ole riittävää, vaan sen pitäisi olla vahvempaa uskomuksellista kiinnostusta kristinuskoa kohtaan. Enemmän perustelusta tulee mieleen Helluntaikirkon Esko Matikaisen toteamus, että turvapaikanhakijoiden uskonnollisuudelta odotetaan viranomaisten taholta jotain enemmän kuin muilta kristityiltä.¹⁷⁶

Helsingin hallinto-oikeus on päätöksessään 3.4.2018 todennut, että hakijan kääntymiskertomus, suhtautuminen kristinuskoon ja sen arvopohjaan sekä kääntymisen henkinen prosessikuvaus olivat täydentyneet turvapaikkapuhuttelun suppeasta kertomuksesta ja tämä oli ilmentänyt kääntymisen vaiheittaisuutta. Kertomus hallinto-oikeuden suullisessa käsittelyssä oli ollut omakohtainen, yksityiskohtainen ja johdonmukainen, minkä lisäksi hakija oli kastettu ja hän oli osallistunut kielen hankaluuksista huolimatta seurakunnalliseen toimintaan.

Päätöksen kuvauksesta ilmenee, että suullisella käsittelyllä on ollut tärkeä merkitys hallinto-oikeuden vakuuttamisessa, mutta sen tarkemmin ei selviä, miten seikkaperäisesti hakija oli kertonut vakaumuksestaan. Kristinuskon arvoista ja hakijan suhtautumisesta niihin sekä kääntymisen yksilöllisistä syistä on ainakin pystytty kertomaan hallinto-oikeutta vakuuttavalla tavalla. Hakijan suhtautuminen uuteen uskontoon on perusteluissa vielä erikseen mainittu omakohtaiseksi.

Lisäksi on pääteltävissä se, että hakija oli uskonnollisessa elämässään kehittynyt näiden kahden kuulemisen välillä. On siis todennäköistä, että kun todellinen kääntyminen uuteen uskoon on vielä ollut alkuvaiheessa turvapaikkapuhuttelun aikaan ja hakija on ollut asian suhteen tosissaan, niin hänen uskonnollisen vakaumuksensa jalostuminen on tullut selväksi myös hallinto-oikeuden silmissä sen järjestämässä suullisessa käsittelyssä. Mitään tietoa ei

¹⁷⁶ Kotimaa 24, 26.11.2018.

tapauksessa ollut siitä, kuinka pitkän ajan kuluessa tämä kehittyminen oli tapahtunut. Oliko se kenties ollut yli vai alle kaksi vuotta?

Tapaus 23.8.2018/ 3854 on poikkeuksellinen muihin tutkittuihin verrattuna, sillä siinä sekä Migri että muutoksenhakutuomioistuimet katsoivat, että iranilaisen hakijan kääntyminen ja uusi kristillinen vakaumus olivat aitoja. Hakija oli kuvannut tapausselostuksen mukaan uskontoa omantunnonkysymyksenä ja elämäntapana sekä kertonut uskoontulostaan ja kristinuskon merkityksestä itselleen sekä uskonnonharjoittamisestaan. Kuitenkin viranomaisten mielestä hakijan kertoma omasta vakaumuksestaan ja sen harjoittamisesta ilmensivät sellaista uskonnollisuutta, jonka kanssa hän ei Iraniin palatessaan kuitenkaan todennäköisesti joutuisi vainon kohteeksi.

Lopputulos on mielenkiintoinen siksi, että vakaumusta painotetaan uskottavuusarvioinnissa, jotta kääntymistä pidettäisiin aitona. Kuitenkaan vakaumus ei itsessään synnytä vainoa, kun se ei näy ulospäin. Uskonnon harjoittaminen tai muu ulospäin havaittava toiminta puolestaan voi synnyttää vainoa. Migrikin oli tässä todennut, *ettei hakijan maailmankatsomuksen mukainen elämä ollut sisältänyt sellaista tunnustuksellisuutta ja julkista toimintaa, jonka perusteella hän voisi joutua viranomaisten taholta vaaraan kotimaassaan*. On siis oletettavaa, että tämä aitona pidetty kristitty ei joko harjoittanut uskontoa lainkaan tai teki sen sitten täysin salassa.¹⁷⁷ Kun islamista luopuneena hän joka tapauksessa olisi kuolemanrangaistuksen tai pitkän vankeusrangaistuksen uhan alla, olisi ollut kiinnostava saada tarkempi kuvaus hakijan uskonnollisuudesta ja sen harjoittamisesta.

4.3 Kokonaisarvio

Viranomaiset käyttävät luotettavuusarviointia koskevien päätösten perusteluissa niin sanottua kokonaisarviota. Sekä UNHCR että turvapaikkatuomarit mielipidekirjoituksessaan toteavat vakaumuksen arvioinnista, etteivät hakijan vastaukset yksittäisten kysymysten osalta ole ratkaisevia, vaan tarkoituksena on muodostaa kokonaiskuva hakijan uskonnollisuudesta. Yksittäiset vastaukset ovat siten vain kokonaisuuden osia.¹⁷⁸ Tällaisia ovat usein käytetyt perustelujen sanonnat kuten *myös hakijan kertoma kokonaisuutena on otettava huomioon vakaumuksen aitoutta arvioitaessa* (KHO 2017:63) taikka *ettei valittajan voida katsoa kääntyneen kristinuskoon pelkästään kyseisen selvityksen perusteella vaan*

¹⁷⁷ Migri: Kristityt käännynnäiset Iranissa 2015, 12.

¹⁷⁸ Berlitz & Doerig & Storey 2015, 654 ja 660; UNCHR Beyond Proof 2013, 43.

asiassa on vielä arvioitava valittajan oma kertomus kristinuskoon kääntymisestä sekä asiassa saatu muu selvitys kokonaisuudessaan (KHO 2018:118).

Tällaisen kokonaisarvion käyttäminen muistuttaa läheisesti tietyissä laeissa säädettyä kokonaisharkinnan käsitettä. Sellainen on mainittu esimerkiksi ulkomaalaislain 146§:ssä, joka koskee ulkomaalaisen maahan pääsyn epäämistä, käännättämistä ja maasta karkottamista sekä maahantulokiellon määräämistä tai sen pituuden harkitsemista. Tällaista ratkaistaessa on säännöksen mukaan *otettava huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan*.¹⁷⁹

Kokonaisharkinnassa ja kokonaisarviossa on kuitenkin kysymys eri asiasta. Kokonaisharkinta antaa nimittäin mahdollisuuden ottaa asiaa ratkaistaessa huomioon joitakin laajemmin asiaan liittyviä syitä kuin mitä asiassa suoranaisesti ratkaistaan. Esimerkiksi Suomessa törkeään rikokseen syylistynyt ulkomaalainen karkotetaan yleensä maasta, mutta karkottaminen voidaan kuitenkin kokonaisharkinnan vuoksi jättää tekemättä, jos vaikkapa hänen maassa oleskelunsa pituus tai hänen siteensä Suomeen ovat sellaiset, että ottamalla ne kokonaisharkinnassa huomioon karkottaminen olisikin kohtuuton seuraamus.

Kokonaisarviolla taas tarkoitetaan yksiselitteisemmin asian ratkaisemista vain sen selvittämisen yhteydessä esiin tulleilla seikoilla. Siten tehtäessä luotettavuusarviota kristinuskoon kääntymisestä, asian ratkaisuun vaikuttavat vain selvityksessä esiin tulleet seikat. Kokonaisarviolla ymmärretään kaikkien kääntymisen puolesta osoittavien ja sitä vastaan puhuvien syiden ja yhteisvaikutusta. Luonnollisesti siihen vaikuttavat hakijan kertomuksen sisäinen ja ulkoinen johdonmukaisuus, hakijan uskottavuus, muu todistelu sekä esimerkiksi voimassa oleva maatieto. Pienet ristiriitaisuudet tai uskottavuutta vastaan puhuvat seikat eivät siis tee hakijaa epäuskottavaksi, jos kokonaisarviossa merkittävämmät seikat puhuvat hakijan uskottavuuden puolesta.

Tutkituissa tapauksissa kokonaisarvio siis tarkoitti sitä, että hakijoiden kääntymisen aitouden puolesta oli osoitettu joitakin syitä, mutta niitä oli olemassa myös kääntymisen aitoutta vastaan. Näitä yhdessä punnittaessa ja kokonaisarviointia tehtäessä aitoutta vastaan olevat syyt katsottiin merkittävämmiksi, koska lopputuloksena oli se, ettei kääntymisiä pidetty aitoina.

Tapauksessa KHO 2018:118 hakijan uskottavuuden puolesta puhuivat osallistuminen Suomessa kristillisten seurakuntien tapahtumiin ja rippikouluun sekä kastaminen. Lisäksi sellaisia olivat myös ristin käyttäminen ja muun kuin

¹⁷⁹ Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301, 146§, Migrin selvitys 2018, 36.

aiemman Muhammed -nimen käyttäminen. Hakijan alhainen koulutustaso oli myös seikka, joka olisi tullut ottaa kokonaisarviossa huomioon.

Uskottavuutta vastaan taas olivat hakijan kertomuksen muuttuminen islaminuskosta luopumisesta ja kristinuskoon kääntymisestä sekä häneen kohdistetuista uhkauksista. Lisäksi uskottavuutta heikensi se, ettei hakija ollut turvapaikkapuhuttelussa kertonut aiemmasta kääntymisestään jo Syyriassa, vaikka häntä oli nimenomaisesti pyydetty kertomaan oleskelustaan Syyriassa sekä heikko tietämys kristinuskon perusteista, vaikka hän oli kertonut harjoittaneensa sitä ja lukeneensa siitä vuodesta 2011 lähtien. Vielä kokonaisarviossa uskottavuutta heikensi se, ettei hakija ollut havainnut yhtäläisyyksiä islaminuskon ja kristinuskon välillä eikä kerrottu kääntyminen ollut siten perustunut syvälliseen pohdintaan uskontojen välillä. Näillä perusteilla hallinto-oikeus kokonaisarviossaan katsoi, ettei kääntyminen ollut aito.

Tapauksessa KHO 2017:63 Migri puolestaan käytti kokonaisarvion käsitettä hieman eri tavalla. Se totesi asiasta niin, että *myös hakijan kertoma kokonaisuutena on otettava huomioon vakaumuksen aitoutta arvioitaessa*. Migri kytki kokonaisarvion hakijan oman kertomukseen vakaumuksen uskottavuudesta. Sen sijaan tapauksessa mainittu toinen kokonaisarvio oli varsinaisesti ulkomaalaislain 146 §:n mukaista kokonaisharkintaa ja se taas liittyi käännättämiseen. Siitä Migri lausui, että *Maahanmuuttovirasto on käännättämisestä päättäessään ottanut huomioon päätöksen perusteena olevat seikat sekä asiaan muutoin vaikuttavat seikat ja olot kokonaisuudessaan*.

Tapauksessa KHO 2018:130 kokonaisarviossa kääntymisen aitoudesta lähinnä ainoa todellisesta kääntymisestä todistanut seikka oli kristillisen kasteen ottaminen. Uskottavuutta puolestaan heikensi hakijan myöhäinen kiinnostuksenilmaus kristinuskoa kohtaan. Hän oli vasta valitusvaiheessa KHO:een ilmaissut kiinnostuksen kääntymiseen, mutta jutun tultua palautetuksi Migriin uutta turvapaikkapuhuttelua varten, hakija oli taas kiistänyt haluavansa vaihtaa uskontoaan ja kääntyä kristityksi. Kertomus kristittyjen tilaisuuksiin osallistumisesta oli ollut tietokoneiden kanssa avustamista eikä siinä ollut havaittavissa uskontoa kohtaan esiintynyttä kiinnostusta. Lisäksi uhkauksista kerrotut seikat olivat siinä määrin epäjohdonmukaisia, etteivät ne lisänneet uskottavuutta samoin kuin se suorasukainen ilmaus, miten hän oli pyytänyt tutulta papilta paperin, että olisi voinut jäädä Suomeen. Myöskään ei ollut esitetty tarkempaa selvitystä tai todistelua siitä, miten usein ja minkälaisissa seurakunnan tilaisuuksissa hakija oli käynyt tai oliko hän saanut mitään kristillistä opetusta.

Hallinto-oikeus käytti myös mielenkiintoista sanamuotoa *valittajan hakemushistoria kokonaisuudessaan*, millä se todennäköisimmin tarkoitti turvapaikkaperusteiden ja annettujen kertomusten muuttumista, ilmaistun vakaan kääntymishalukkuuden muuttumista taas päinvastaiseksi sekä muitakin epäjohtonmukaisuuksia. Tapausta lukiessa ne kieltämättä antoivat hakijasta epäuskottavan vaikutelman ja sellaisen kuvan, että hän pyrki kyllä tekemään kaikkensa sen eteen, että olisi saanut jäädä maahan, mutta hakijan aitoa kääntymistä kristityksi ne eivät tukeneet miltään osin.

Tapauksessa KHO 2011:114 hallinto-oikeuden lausuma koski kokonaisharkintaa käännättämisen osalta. Se totesi, että *kun otetaan huomioon edellä mainitut ja muut asiassa esitetyt seikat kokonaisuudessaan, hallinto-oikeus katsoo, ettei oleskeluluvan epäämistä voida pitää ilmeisen kohtuuttomana ja että valittajat on voitu määrätä käännytettäviksi kotimaahansa*. Tältä osin käytetyt lainkohdatkin viittasivat ulkomaalaislain 146 – 148§:iin (palauttaminen, palautuskielto ja käännättämisen perusteet).

4.4 Valitusvaiheessa kääntyneiden arviointi

Kolmessa tutkitussa tapauksessa on ollut kysymys tilanteesta, jossa turvapaikkapuhuttelussa kristinuskoon kääntymisestä ei ole ollut vielä mitään puhetta. Kääntyminen on tapahtunut vasta valitusvaiheessa, minkä vuoksi tapaus on silloin tullut uuteen tilanteeseen.

Tapauksessa KHO 2009:87 on ollut kysymyksessä Iranista tulleen henkilön hakemus. Hakijan turvapaikka poliittisen vainon vuoksi oli tullut hylätyksi ja valitusvaiheessa hän ilmoitti kääntyneensä kristinuskoon oltuaan Suomessa 2,5 vuotta ja tulleen kastetuksi. Koska kääntyminen oli tapahtunut vasta valitusvaiheessa KHO:een, ei siitä turvapaikkapuhuttelussa löytynyt mainintoja. Myöskään uskonnon sisäisestä merkityksestä hakijan elämässä ei löydy valituksesta kovin tarkkoja tietoja. Hänen suhtautumisensa islamiin oli ollut negatiivinen ja hän kertoi asettaneensa kristinuskon tämän edelle. Lisäksi hän oli jonkin verran opiskellut kristinuskoa persiankielisestä Raamatusta. Sen sijaan muunlaista kiinnostusta kristinuskoa kohtaan taikka kuvailua uskon aiheuttamasta sisäistä muutoksesta ei tapauksen tiedoista löytynyt.

Valituksessa oli kerrottu hakijan ulkoisesti ilmentäneen uutta uskoa osallistumalla seurakuntatyöhön kahdesti viikossa. Hakijan suomen kielen taito oli ollut niukkaa, joten siitä oli pääteltävissä, ettei hänellä ollut juurikaan kontakteja suomenkielisiin uskoviin. Merkittävin osa näytöstä oli valitusvaiheessa

toimitetut tiedot uskon ulkoisten merkkien osalta. KHO palautti jutun hallinto-oikeuteen suullisen käsittelyn järjestämiseksi.

Tapauksesta ei saatavissa olevien tietojen perusteella ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä hakijan kääntymisen aitoudesta. Nämä seikat mitä ilmeisimmin ovat täydentyneet hallinto-oikeuden suullisessa käsittelyssä. Valituksessa kerrotut tiedot sisäisestä vakaumuksesta ovat hyvin niukat verrattuna esimerkiksi tapauksen KHO 2017:63 yhteydessä ilmeneviin.

KHO:n vähemmistöön jääneen hallintoneuvoksen perustelut ovat mielenkiintoiset. Jutun esittelijä ja vähemmistöön jäänyt hallintoneuvos ovat todenneet, että UNHCR 2004 *ohjeistuksessa korostetaan, että uskovaisuus voidaan määritellä uskonvakaumuksena, identiteettinä sekä tapakulttuurina, joiden uskottavuus pakolaisoikeudessa tulee ilmetä muun muassa elämäntapana.* Edelleen vähemmistön perusteluissa todettiin, *että maahantulon jälkeen Suomessa tapahtuneen islamin uskosta luopumisen ja kristityksi kääntymisen on synnyttäväkseen kansainvälisen suojelun tarpeen tapahtuttava perusteellisen harkinnan jälkeen ja sen on heijastettava aitoa ja vakaata uskonnollista identiteettiä ja näin muuttunutta elämäntapaa.* Sanamuoto poikkeaa selvästi siitä vakaumuskeskeisyyttä painottavasta perustelusta, jota näissä tapauksissa on yleisesti meillä käytetty. Vähemmistökin oli toki pääasiasta eli jutun palauttamisesta samaa mieltä enemmistön kanssa kuten oikein oli, mutta perusteluissa keskityttiin analyttisemmin siihen, että UNCHR uskontomäärittelyssään toteaa vakaumuksen lisäksi identiteetin ja tapakulttuurin merkityksen sekä korostaa myös niiden tärkeyttä muuttuneen elämäntavan arvioinnissa.

Oikeustapauksessa KHO 2011:114 oli käsittelyssä kolmihenkinen turvapaikkapuhuttelun jälkeen Jehovan todistajiin liittyneen iranilaisperheen hakemus. Jonkinlainen islamista luopumisprosessi perheen osalta oli ollut aluillaan varsin pian Suomeen tulon jälkeen, sillä toinen perheen aikuisista oli sellaisesta kertonut turvapaikkapuhuttelussa. Toinen aikuishakija puolestaan oli kertonut, ettei ollut halukas luopumaan islamista.

KHO:een tapahtuneen valituksen lisäselvitykseksi oli sittemmin esitetty Jehovan todistajien seurakunnan lausunto, jossa selvitettiin perheen aktiivista seurakuntatoimintaa, kastetta, opetukseen osallistumista ja lisäksi toisen aikuishakijan tekemää käännytystyötä. Tässäkään tapauksessa ei uskonnon sisäisestä merkityksestä hakijoille löytynyt enempiä tietoja. Kääntyminen oli tapahtunut vasta valitusvaiheessa eikä siitä ollut suullisesti heitä tarkemmin

kuultu. Sen osalta on siis mahdotonta sanoa, olisiko se viranomaisen toimesta arvioitu pintapuoliseksi tai epäaidoksi. Merkkejä uskonnon ulkoisesta harjoittamisesta ja seurakunnan toimintaa osallistumisesta sen sijaan oli varsin paljon. Tämäkin tapaus palautettiin asia suullisen käsittelyn pitämiseksi hallinto-oikeudessa, jotta uskonnollisen vakaumuksen sisäisistä merkityksistä ja ulkoisista merkeistä saatiin seikkaperäisempiä tietoja.

Tapauksen KHO 2016:81 hakijan uskonnollinen asema oli epäselvä, sillä hän oli kertonut olevansa muslimi, joka saattaisi vaihtaa uskontoa, muttei tiennyt mihin. Mitään islaminvastaisuutta ei ilmennyt. Hallinto-oikeusvalituksessaan hän kertoi käyneensä kirkoissa ja uskovansa Jumalaan, muttei ollut vielä kääntynyt.

Vasta KHO:een tekemässään valituksessa hakija kertoi luopuneensa islamista ja kääntyneensä sekä ottaneensa kasteen ja liittyneensä Saalem-seurakuntaan. Mitään selvityksiä hakija ei ollut esittänyt uskon sisäisestä merkityksestä hänelle. KHO palautti jutun Migriin uuteen käsittelyyn toteamuksin, että Iranista saadun maatiedon perusteella apostasiatapauksissa hakija voisi joutua vainon kohteeksi tullessaan palautetuksi.

Kaikkien näiden tapausten osalta, joissa lopputuloksena oli asian palauttaminen hallinto-oikeuteen suullisen kuulemisen järjestämiseksi, voi menettelyä pitää asianmukaisena. Sillä tällä tavoin varmistutaan hakijan riittävästä kuulemisesta vakaumuksestaan, josta hän ei kääntymisen tapahduttua niin myöhään ole aiemmin voinut lainkaan kertoa.

5 Todistukset

Uskonnollisten yhteisöjen antamat kaste- ja muut todistukset esiintyvät usein turvapaikkahakemusten ja niitä koskevien valitusten yhteydessä. UNCHR:n ohjeistus on ottanut näihin kannan, jonka mukaan todistuksilla ei yksin ole ratkaisevaa merkitystä uskontoperustetta arvioitaessa, mutta niillä on hakijan kannalta positiivinen vaikutus silloin, kun ne tukevat hakijan itsensä antamaa selvitystä uskonnollisuudestaan.

Hakijoista kirjoitetut todistukset ovat todennäköisesti olleet varsin kirjavia. Nyt tutkituissa tapauksissa kristillisten yhteisöjen antamat todistukset ovat peräisin ajalta, jolloin niille ei ollut mitään yhteistä suositusta. Vuoden 2015 turvapaikkakriisin jälkeen kristinuskoon kääntyneiden turvapaikanhakijoiden määrä on merkittävästi kasvanut, joten viranomaisille toimitetut todistuksetkin ovat lisääntyneet.

5.1 Suomen Ekumeenisen Neuvoston kannanotto

Suomen kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen yhteistyöelin Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN) on ottanut kantaa turvapaikka- ja ihmisoikeuskysymyksiin erityisesti Eurooppaa koetelleen vuoden 2015 pakolaiskriisin alkuhetkistä lukien. SEN laati ja julkaisi verkkosivuillaan kriisin aikana heti tuoreeltaan kannanottoja inhimillisemmän turvapaikkapolitiikan ja hädänalaisten ihmisten auttamisen puolesta kuten julkaisut *Ihmisarvolla ei ole hintalappua* 26.10.2015 sekä *Kohti inhimillistä ja kunnioittavaa arvopohjaa turvapaikkapolitiikassa* 16.12.2015.

SEN:in toiminta pohjautuu Kirkkojen Maailmanneuvoston ekumeeniselle perustalle ja mukaan hyväksytyiltä jäsen- ja tarkkailijayhteisöiltä edellytetään, että nämä tunnustavat *Herran Jeesuksen Jumalaksi ja Vapahtajaksi Raamatun mukaan ja jotka sen vuoksi pyrkivät yhdessä täyttämään yhteistä kutsumustaan yhden Jumalan, Isän, Pojan ja Pyhän Hengen kunniaksi*. Lisäksi SEN:iin kuuluu kumppanuusyhteisöjä, jotka ovat sitoutuneet Suomessa kristittyjen yhteyden edistämiseen. Jäsenkunta koostuu kaikkiaan 11 jäsenkirkosta, 5 tarkkailijakirkosta ja 26 kumppanuusjärjestöstä.¹⁸⁰

Yhtenä merkittävänä tehtävänä turvapaikkakysymyksissä SEN on pyrkinyt toimimaan neuvotteluissa asiantuntija-avun tarjoajana kristillisten yhteisöjen ja maahanmuuttoviranomaisten välillä, kun kysymys on ollut kristityksi kääntyneen luotettavuusarvioinnista turvapaikkaratkaisuihin. SEN käynnisti neuvottelut Migrin kanssa syksyllä 2016, kun viranomaistoiminnassa alkoi esiintyä lausuntoja, jotka asettivat epäilyksenalaiseksi turvapaikkapäätöksissä kristillisten yhteisöjen antamia kasteopetus- tai kastetodistuksia taikka annettuja todistuksia kristillisen yhteisön jäsenen uskonnollisesta vakaumuksesta.¹⁸¹

SEN:in 25.1.2017 antamassa asiakirjassa *Suositus kirkkoille lausunnosta kristityiksi kääntyneistä turvapaikanhakijoista* ilmaistiin huoli siitä, että kristityksi kääntyneitä ja uskonnollisen yhteisön jäseninä olevia turvapaikanhakijoita asetetaan kyseenalaiseen valoon turvapaikkapuhuttelussa uskonsa aitouden osalta, ja että oli ilmennyt sellaisia kastettuja, jotka eivät olleet ymmärtäneet kasteen merkitystä. Migrin huoli jaettiin siitä, että turvapaikanhakijoiden joukossa ilmeisesti oli ollut sellaisia kääntyneitä, jotka olivat kääntyneet pelkästään turvapaikan saamisen vuoksi.¹⁸²

¹⁸⁰ SEN esittäytyy

¹⁸¹ Esimerkiksi tapauksen KHO 2017:63 yhteydessä.

¹⁸² SEN:n suositus kirkkoille lausunnosta kristityiksi kääntyneistä turvapaikanhakijoista.

SEN:in suosituksessa korostetaan kasteen merkitystä kristinuskon yhtenä keskeisimpänä elementtinä, joka *liittää ihmisen yhteiseen uskoon ja kristillisen yhteisön jäseneksi*. Vaikka kastekäsitykset eri yhteisöissä vaihtelevatkin, suosituksessa todetaan, että kasteen perusteet ja käytännöt ovat kuitenkin hyvin lähellä toisiaan. Kaste ei liity millään tavalla turvapaikan saamiskysymykseen, vaan on osa kristityksi tulemisen prosessia, minkä lisäksi kastetta edeltää riittävä ja monipuolinen opetus tätä varten. Opetuksen tai seurakunnan pastorin kanssa käytävien keskustelujen tarkoituksena on vahvistaa käsitystä siitä, milloin kaste on kenellekin mahdollista antaa. Suosituksessa kerrotut seikat kasteesta ja kasteopetuksesta on otettu mukaan, jotta sekä uskonnolliselle yhteisölle että viranomaiselle korostettaisiin sitä, että kaste on todellakin kristillisen uskon ja sen aitouden kannalta merkityksellinen toimenpide ja se on pidettävä täysin erillään turvapaikan saamisesta.

Suositus laadittiin SEN:in ja Migrin yhteisestä toiveesta ja sen on tarkoitus antaa viranomaiselle paremmat lähtökohdat arvioida yhdenmukaisella tavalla kristityksi kääntyneiden hakijoiden kääntymisen aitoutta samoin kuin lausunnon antaneen uskonnollisen yhteisön luotettavuutta. Lausunnon sisällön tärkein osuus aitouden arvioinnin osalta koskee kastetta, sen ajankohtaa ja paikkaa, kasteopetuksen kestoa ja sisältöä, henkilön jäsenyyttä yhteisössä sekä lausunnon kirjoittajan käsitystä kastetun uskonnollisesta vakaumuksesta ja osallistumisesta kristillisen yhteisön toimintaan. Suosituksessa painotetaan sitä, että lausunnonantajan tulisi tuntea kristityksi kääntynyt turvapaikanhakija ja varautua siihen, että häntä tarpeen tullen voidaan kuulla lisää hakijaan liittyvissä kysymyksissä.

Suositus koskee siis sekä hakijan vakaumuksesta että osallistumisesta yhteisöön ja sen toimintaan annettavaa sisältöä. Koska viranomaiset Suomessa pitävät joka tapauksessa sisäistä vakaumusta aidon kääntymisen merkinä, SEN on ottanut lähtökohdaksi, että todistukseenkin voi kirjoittaa käsityksen hakijan vakaumuksesta. Osallistuminen toimintaan ja yhteisöön on tietysti helpompi osa todistusta, sillä se perustuu ulkoisesti todettuihin uskon ilmenemismuotoihin. Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää, miten SEN:n lausuntosuosituksen mukaisiin todistuksiin on viranomaisten taholta suhtauduttu.

5.2 Todistusten merkitys tapauksissa

Seuraavassa käydään läpi sitä, mitä todistuksia tapauksissa on esitetty hakijoiden puolesta ja miten viranomaiset ovat näihin suhtautuneet. Yleisenä huomiona on todettava viranomaisten puolelta tiettyä kriittistä suhtautumista todistusten ja

niiden antajien luotettavuuteen. Joissain tapauksissa tämä on tuotu esiin varsin selvästi. Kaikki todistukset ovat kuitenkin ajalta, jolloin SEN:n lausunto-suositusta ei vielä ollut annettu.

Tapauksen KHO 2017:63 Migri kyseenalaisti valituksessaan helluntaiseurakunnan todistuksen kaikin tavoin. Vielä turvapaikkapuhuttelun yhteydessä ei hakijan toimesta ollut esitetty minkäänlaisia todistuksia hakemuksen tueksi. Valitusvaiheessa hakija oli toimittanut kastetodistuksen ja helluntaiseurakunnan pastorin lausunnon kääntymisestään. Migri totesi valituksessaan KHO:een, että kastetodistuksessa tai pastorin lausunnossa ei ollut tarkemmin selvitetty sitä, miten kristillinen vakaumus tai seurakuntatoiminta ilmeni.

Migrin vetosi valituksessaan turvapaikkatuomarien mielipidekirjoitukseen ja totesi, että senkin mukaan pelkät muodolliset seikat kuten kastetodistus tai seurakunnan edustajan lausunto eivät sellaisenaan osoita sisäisen vakaumuksen aitoutta. Todistuksilla voi olla Migrin mukaan merkitystä, *mutta niiden painoarvo riippuu siitä, kuinka yksityiskohtaista tietoa ne antavat hakijan uskonnollisesta vakaumuksesta ja toiminnasta. Olennaisinta on hakijan sisäisen vakaumuksen arviointi.*

Migrin väite on hieman epätarkka, sillä turvapaikkatuomareiden kirjoituksessa lähtökohtana on se, että todistuksella voi olla näyttöarvoa jostain ulkoisesta seikasta eli vaikkapa osallistumisesta tilaisuuksiin. Sisäisen vakaumuksen todistamisesta siinä ei lausuta mitään, vaikka Migri valituksessaan näin toteaa. Suurta merkitystä epätasällisyydellä ei kuitenkaan ole, sillä Migrin väittämä kyllä vastaa kirjoitusta siltä osin, että siinäkin peruste uskottavalle kääntymiselle on sisäinen vakaumus.

Their weight depends on the extent to which they provide detailed and differentiated information about the participation of the applicant in activities of the local religious community, whether they reveal a personal/extended knowledge of these activities by the relevant presiding priest and which religious community/place of worship they have been attending, and whether they are in accordance with the declarations of the asylum seeker.¹⁸³

Migrin mukaan kastetodistuksesta tai helluntaiseurakunnan pastorin lausunnosta ei käynyt tarkemmin ilmi, millä tavoin hakija oli osallistunut

¹⁸³ Berlitz & Doerig & Storey 2015, 659.

seurakunnan toimintaan tai miten hänen kristillinen vakaumuksensa ilmeni. Jos näin oli, kritiikki kohdistui lausunnon sisällön puutteellisuuteen aiheelliselta osin.

Lisäksi Migri kritisoi sitä, ettei helluntaiseurakunnilla ole yhtenäistä ohjeistusta kasteen antamisen kriteereistä ja opetuksesta, vaan käytännöt voivat vaihdella seurakunnittain. Migrin lausumasta ilmeni, että se piti tässä suhteessa evankelisluterilaisen kirkon kasteopetusta ja kastekriteerejä luotettavampina toteamalla, että *joka tapauksessa helluntaiseurakuntien kasteopetus poikkeaa luterilaisesta, joten helluntaiseurakunnan antama kastetodistus ei välttämättä osoita vakaumuksen aitoutta samalla tasolla kuin luterilaisen kasteopetuksen saaminen.*

Edelleen Migri kyseenalaisti helluntaiseurakuntien pastoreiden koulutuksen ja pätevyyden toteamalla, että *näin ollen helluntaiseurakunnan pastorin antamaa lausuntoa henkilön kristillisestä vakaumuksesta voidaan pitää lähinnä yksityishenkilön näkemyksenä asiasta, eikä sille voida antaa suurta painoarvoa vakaumuksen uskottavuutta arvioitaessa.* Lopulta Migri lausui kokemuksenaan, että kyseinen helluntaiseurakunta, jonka toimintaan hakija oli aluksi osallistunut, oli ainakin aiemmin hankkinut aktiivisesti uusia jäseniä seurakuntaan maahanmuuttajista, joten Migrin mielestä tällaisissa oloissa *seurakuntaan liittyminen saattaa kertoa pikemminkin yhteisöllisyyden tarpeesta kuin todellisesta kristillisestä vakaumuksesta.*

Tapauksesta ilmenee, että Migri ei pitänyt luotettavana kääntymistoimintaa aktiivisesti harjoittaneen helluntaiseurakunnan antamaa kasteopetusta, kastetta ja todistusta hakijan osallistumisesta seurakunnan toimintaan. Migrin käsitykseen tältä osin löytyy tukea UNCHR:n ohjeistuksesta, missä on suhtauduttu negatiivisesti ainakin uskonnollisten yhteisöjen organisoitua käännytystyötä kohtaan.¹⁸⁴

Oliko tässä käsiteltävässä jutussa kysymyksessä yhteisö, joka teki organisoitua käännytystyötä vai ei? Ainakin Migri on pyrkinyt väittämään asian olevan näin, koska totesi seurakunnasta, että *se oli ainakin aiemmin hankkinut aktiivisesti uusia jäseniä seurakuntaan maahanmuuttajista.* Hyvä kysymys sen sijaan on, että pyrkikö kyseinen seurakunta edelleen hankkimaan aktiivisesti jäseniä maahanmuuttajista vai oliko Migrin käsitys vanhentunut, ja oliko tämä ollut UNCHR:n mainitsemaa organisoitua käännytystoimintaa. Kysehän oli saattanut olla pelkästään siitä, että useampia turvapaikanhakijoita oli vain osallistunut seurakunnan toimintaan ja tämän myötä liittynyt sen jäseniksi ilman

¹⁸⁴ UNCHR 2004, 12.

minkäänlaista organisoitua käännystystarkoitusta. Joka tapauksessa Migrin lausumaan oli sisällytetty vahva epäluottamus kyseistä helluntaiseurakuntaa kohtaan tämän aiemman aktiivisen maahanmuuttajiin kohdistuneen jäsenhankinnan vuoksi.

Helluntaiseurakunnan pastorin näkemystä hakijan uskonnollisesta vakaumuksesta pidettiin Migrin valituksessa yksityishenkilön näkemyksenä muun muassa sen vuoksi, että helluntaiseurakunnan pastoreilla ei ole vastaavaa koulutusta ja siten Migrin mielestä ilmeisesti myöskään riittävää pätevyyttä uskonnollisen vakaumuksen arviointiin kuin evangelisluterilaisen kirkon pastoreilla. Migri vertaili vapaan suunnan kristillisen yhteisön ja evangelisluterilaisen kirkon välillä ja päätyi pitämään helluntaiseurakunnan antamaa todistusta epäluotettavampana kuin evangelisluterilaisen kirkon todistus olisi ollut. Tällaisella perusteella tehty johtopäätös, joka mahdollisesti kyseenalaistaa jopa helluntaiseurakunnassa harjoitettavan uskonharjoituksen, ei tunnu oikealta.

Erikoiselta vaikutti myös se Migrin väittämä, että teologisen koulutuksen saaneilla evangelisluterilaisen kirkon pastoreilla olisi koulutuksensa perusteella parempi pätevyys uskontoperusteen luotettavuusarviointiin kuin ilman tällaista muodollista koulutusta olevilla uskonnollisen yhteisöjen pastoreilla. Jos nimittäin näin olisi, niin eikö samalla kaikkien kääntymistä aitoutta arvioivien ja turvapaikkahakemuksia ratkaisevien virkamiesten ja tuomarien pitäisi silloin olla teologisen korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä? Tämähän olisi taas ristiriidassa sen UNCHR:n ohjeistuksessa mainitun periaatteen kanssa, että todistuksilla itsellään – vaikka ne olisivat teologian maistereiden kirjoittamia - ei ole ratkaisevaa merkitystä, vaan ne voivat tarvittaessa vain tukea arviota hakijan kääntymisen aitoudesta.

Esimerkiksi kristillisdemokraattien eduskuntaryhmä on vedonnut sen puolesta, että turvapaikkapäätöksissä otettaisiin paremmin huomioon esimerkiksi seurakuntien lausunnot paremmin huomioon. Samalla se on kiinnittänyt huomionsa uskonnonvapauden toteutumisen turvapaikanhakijoiden lähtömaissa sekä kääntyneiden uhkailuun vastaanottokeskuksissa.¹⁸⁵

Tapauksessa KHO 2016:81 esitettiin hakijan puolesta valitusvaiheessa KHO:een Saalem-seurakunnan todistus siitä, että hakija oli luopunut islamista ja kääntynyt kristityksi sekä kastettu kristillisellä kasteella. Migri ei pitänyt pelkkää kastetta riittävänä osoituksena vakaumuksen aitoudesta ja totesi lisäksi, ettei

¹⁸⁵ KD eduskuntaryhmän vetoamus 2018.

hakija ollut esittänyt mitään muita selvityksiä vakaumuksestaan muutoksenhaussa kuin kastetodistuksen ja kuvia kastetilaisuudesta.

Hakijan sisäisestä vakaumuksesta kertovia seikkoja ilmeni siltä osin, että hakija kertoi uskovansa Jumalaan. UNCHR:n ohjeistuksen mukaan yksin kaste ja uskonnollisen yhteisön todistus eivät ole riittäviä. Todistukset sinänsä olivat hakijaa puoltavia, mutta oma kertomus vakaumuksesta oli vasta valitusvaiheessa kirjallisesti esitettynä niukka kertomus uskomisesta Jumalaan eikä suullisessa turvapaikkapuhuttelussa siitä vielä ollut lausuttu mitään.

KHO palautti jutun hallinto-oikeuteen, koska noin kahta kuukautta aiemmin EIT oli ratkaisussaan¹⁸⁶ todennut, että turvapaikkahakemusta ratkaisevan valtion piti oma-aloitteisesti tutkia hakijan uskonnollista kääntymistä ja uskon vakavuutta riittävällä tavalla. Kun tässä tapauksessa niin ei ollut tehty, niin juttu palautettiin alempaan tuomioistuimeen suullisen käsittelyn toimittamiseksi.

Vuonna 2018 tapauksessa KHO 2018:118 hakijan puolesta esitettiin useita kristillisten seurakuntien työntekijöiden lausuntoja, joiden mukaan tämä oli osallistunut säännöllisesti sekä helluntaiseurakunnan sekä evankelisluterilaisen seurakunnan uskonnollisiin tapahtumiin ja jumalanpalveluksiin. Lisäksi hänet oli konfirmoitu ja kastettu rippikoulun päätteeksi. Rippikoulu oli käännetty arabiaksi. Migri oli nämä hyväksynyt, muttei ollut pitänyt niitä osoituksena hakijan aidosta kristinuskoon kääntymisestä.

Tapauksen perusteluissa hakijan uskonnollista vakaumusta ei pidetty aitona, vaikka kahden eri kristillisten yhteisön antamat todistukset tukivat hakijan omaa kertomusta. Vaikka siis omassa kertomuksessa kääntymisestä oli aitoutta ilmentäviä piirteitä, hallinto-oikeus on ottanut hakijan kannalta negatiivisena asiana huomioon sen, että tämä ei ollut jo ensimmäisessä turvapaikkapuhuttelussa kertonut aiemmin tapahtunutta kääntymistään vuonna 2011 Syyriassa. Lisäksi katsottiin hallinto-oikeudessa hakijalle epäedulliseksi seikaksi se, että hän oli palattuaan Syyriasta kääntymisensä jälkeen takaisin Irakiin teeskennellyt islamin harjoittamista, eikä hän ollut sanonut tämän olleen hänelle ongelmallista.

Nämä seikat huomioon ottaen uskonnollisten yhteisöjen todistukset eivät siis hallinto-oikeuden mielestä riittäneet, koska hakijan kertomuksessa oli ilmennyt ristiriitaisuuksia. Hallinto-oikeus ei kuitenkaan ollut järjestänyt suullista käsittelyä eikä tapauksen tiedoista ilmene, että hakijalle olisi tarjottu mahdollisuutta selventää ristiriitaisuuksien syitä.

¹⁸⁶ EIT:n tuomio 23.3.2016.

Ymmärrettävänä syynä islamin näyttelemiselle ja kristinuskon salassa pitämiseksi kotimaahan palattuaan on todennäköisesti ollut pelko. Tosin silloinkin hakijalle edullisinta olisi ollut tuoda tämä syy ilmi turvapaikkapuhuttelussa, jolloin pelkoon ei enää olisi pitänyt olla aihetta. Lopputuloksena juttu kuitenkin palautettiin KHO:sta takaisin hallinto-oikeuteen, mitä voidaan pitää hakijan oikeusturvan kannalta perusteltuna ratkaisuna. Siellä hänellä on mahdollisuus suullisesti esittää tarkempaa selvitystä esimerkiksi siitä, mitä hän tarkoitti sillä, ettei islamin näytteleminen ollut hänelle ongelmallista.

Iranilaisen hakijan tapauksessa KHO 2009:87 hakemus turvapaikasta oli alun perin tehty poliittisen vainon perusteella. Kristinuskoon kääntyminen tuli uutena perusteena vasta valituksessa KHO:een. Siinä yhteydessä toimitettiin valituksen liitteenä myös todistuksia helluntaiseurakunnalta.

Juttu palautettiin hallinto-oikeuteen eikä todistusten merkittävyyttä arvioitu enemmälti ylimmässä tuomioistuimessa. Ratkaisu tältä osin oli oikea, sillä parempi menettely on tehdä tämä arvio vasta siinä vaiheessa, kun ensimmäisenä asteena käsittelevä instanssi on suullisesti kuullut hakijaa tämän kääntymisestä. Nyt sellaista kuulemista ei ollut tämän hakijan osalta tehty lainkaan kääntymisperusteesta.

KHO 2011:114 tapaus koski Jehovan todistajiksi kääntyneen kolmihenkisen perheen turvapaikkahakemusta. Muutoksenhaussa oli jo hallinto-oikeusvaiheessa vedottu Jehovan todistajien seurakunnan antamaan todistukseen, jossa kerrottiin perheen aktiivisesta osallistumisesta seurakunnan toimintaan ja kokouksiin sekä käännytystyöhön. Todistukset koskivat myös perheen lapsen osallistumista ja hänen saamaansa uskonnollisen opetuksen laajuutta.

Todistuksilla oli hakijoiden omaa muutoksenhakuvaiheessa antamaansa kertomusta kääntymisestä tukeva vaikutus ainakin KHO:ssa. Kääntyminen oli kuitenkin tapahtunut vasta turvapaikkapuhuttelujen jälkeen, joten suullisesti he eivät olleet siitä aiemmin kertoneet. Näin ollen oli tarpeen palauttaa juttu suullista käsittelyä varten, jotta saataisiin lisätietoa hakijoiden turvapaikkaperusteesta heidän kertomanaan, minkä jälkeen voitaisiin arvioida yhteisön antamien todistusten merkitystä hakijoiden perustetta tukevina todisteina.

Helsingin hallinto-oikeuden tapauksissa 3.4.2018 ja 18.4.2018 on molemmissa esitetty hakijoiden puolelta todistelua muutoksenhakuvaiheen käsittelyssä. Kummassakin oli kuultu todistajia, jotka olivat kertoneet hakijoiden uskonnollisuudesta. Todistajankertomusten sisältöä ei ole päätöksissä tarkemmin selitetty.

Tapauksen 3.4.2018 päätöksessä todistajankertomus ei ole ollut päätöksen perustelujen mukaan kovinkaan ratkaisevassa asemassa, sillä hakijan oman kertomuksen katsottiin vahvasti osoittavan kääntymisen aitouden. Perusteluissa todettiin lyhyesti vain todistajan kertomuksen tukeneen tätä. Myöhemmässä eli 18.4.2018 ratkaistussa tapauksessa hakija ei onnistunut vakuuttamaan tuomioistuinta omalla kertomuksellaan, joten todistajien kertomuksia ei otettu hakijaa tukevana huomioon.

Selkeästi kaikista edellisistä tapauksista erottuu tapauksen KHO 2018:130 yhteydessä annettu kaste ja kirjoitettu todistus. Tässähän hakija oli kysynyt ”tuntemaltaan papilta paperia, jolla voisi jäädä Suomeen”, minkä pastori oli myös kirjoittanut. Lisäksi hakija oli kastettu. Hakemus turvapaikasta oli tehty ensi sijassa kunniaväkivallan pelon ja Bagdadin yleisesti heikon turvallisuustilanteen vuoksi. Kristinuskoon kääntymistä oli käytetty muutoksenhakuvaiheessa vielä lisäperusteena. Todistukset eivät kuitenkaan viranomaisia vakuuttaneet ja hakemus uskonnollisen kääntymisen perusteella tuli hylätyksi kaikissa asteissa.

6 Johtopäätökset

Tutkitut tapaukset osoittavat uskontoperusteen arvioinnin vaikeutta sur place -kääntymisissä. Jonkinlainen luotettavuusarviointi on syytä tehdä tarkoitushakuisten tapausten tai taloudellisten syiden vuoksi paenneiden löytämiseksi ja sitä edellyttää UNCHR:n ohjekin. On selvää, että niin kauan kuin ”papilta voi pyytää paperin, jolla voisi jäädä maahan” ja pappi sellaisen on valmis kirjoittamaan, arviointi ei voi perustua pelkästään uskonnollisen yhteisön todistukseen. Järjestelmän mahdollisten väärinkäyttäjien vuoksi lähtökohdaksi ei kuitenkaan saisi muodostua epäilevä suhtautuminen kaikkiin kristinuskoon kääntyneisiin hakijoihin. Hakemusten ratkaisemisessa tulisi muistaa turvapaikkaharkinnan humanitaarinen luonne.

Kun tehdään päätösharkintaa uskontoperusteisen turvapaikkahakemuksen osalta, olisi syytä mieltää se, mitä uskonnolla tarkoitetaan. UNCHR:n jaottelun mukaisesti uskonto voidaan ajatella kolmiportaisena, jolloin se voi pitää sisällään uskonnon vakaumuksena, identiteettinä ja tapakulttuurina (belief, identity, way of life). Näistä ensimmäinen on uskovan ihmisen sisällä oleva asia, joka ei näy ulospäin. Kaksi jälkimmäistä puolestaan ovat yleensä ulkopuolisten objektiivisesti havaittavissa.

Suomalaisessa ja muualla EU:ssa sur place tapahtuneen kristinuskoon kääntymisen luotettavuusarviointi turvapaikasta päätettäessä tehdään antamalla pääasiallinen merkitys hakijan uskonnolliselle vakaumukselle. Tämä on ilmaistu

suorasanaisesti Migrin ratkaisuihin ja tuomioistuinten perusteluissa valituskäsittelyn yhteydessä. Vakaumuskeskeisyys ilmenee eurooppalaisten turvapaikkatuomareiden mielipidekirjoituksessa, jonka osoittamalla tavalla meilläkin kääntymisen aitoutta arvioidaan. Kysymyksessä on siis keskittyminen uskon sisäisiin merkkeihin, joita selvitetään ensisijaisesti hakijan omalla kuulemisella turvapaikkapuhuttelussa tai myöhemmin suullisessa käsittelyssä hallintotuomioistuimessa. Pelkkiä tai pääasiassa uskon ulkoisia merkkejä ei pidetä osoituksena aidosta kääntymisestä kristinuskoon. Niitä kyllä yleensä edellytetään sisäisen vakaumuksen lisäksi.

Tutkituissa tapauksissa ilmennyt keskittyminen vakaumukseen eli uskon sisäisiin merkkeihin ei sinänsä perustu kristillisten yhteisöjen käsitykseen tai UNCHR:n ohjeistukseen, vaan kysymyksessä on vakiintuneeksi muodostunut olettaus sisäisen vakaumuksen avainroolista aidon kääntymisen edellytyksenä. Tällainen olettaus on syntynyt eurooppalaisessa turvapaikkapolitiikassa ja siihen liittyvässä viranomaiskäytännössä. Se perustuu ajatukseen, että usko tai vakaumus tulee ensin ja vasta se saa aikaan uskonnollisen identiteetin syntymisen ja uskonnon mukaisen käyttäytymisen uskonnonharjoituksineen. Käytännössä kääntymiset kuitenkin usein tapahtuvat niin, että henkilö alkaa käydä uskonnollisissa tilaisuuksissa ja tapahtumissa, minkä myötä uskonnollinen vakaumus syntyy ja kehittyy. Tästä näkyy osaltaan merkkejä myös siinä, että tapausten turvapaikkapuhuttelua mahdollisesti seuraavassa suullisessa käsittelyssä hallinto-oikeudessa hakijoiden kertomukset ovat usein täydentyneet vakaumuksenkin osalta.

Vakaumuskeskeisyys on kuitenkin altis kritiikille ja jättää ottamatta huomioon sen, että uskon kehittämisessä on huomattavia yksilökohtaisia eroja. Vakaumus, identiteetti ja tapakulttuuri kehittyvät ja ilmenevät uskovilla ihmisillä eri tavalla. Mitään näistä subjektiivisista uskomisen tavoista ei saisi tuomita epäaidoksi eikä mikään niistä ole toista tapaa vähäarvoisempi.

Kääntymisen aitouden arviointi voidaan tehdä toisellakin tavalla kuin meillä on tehty. Arvioitaessa kääntymisen aitoutta niin sanotulla amerikkalaisella mallilla hakijan kertomien sisäisten tuntemusten sijasta keskitytään objektiivisiin ulospäin näkyviin havaintoihin uskonnosta. Nämä ovat todistettavissa toisin kuin sisäinen vakaumus, joka perustuu vain henkilön omaan kertomukseen siitä. Tässä mallissa vältetään myös vakaumuksen mittaamisongelmilta eli siltä, mikä määrä henkilön omassa kertomuksessa on riittävä määrä ”vakaumusta”, jotta kääntymistä voitaisiin pitää aitona.

Samoin verbaaliset erot hakijoiden taidoissa tai sukupuolten mahdolliset erot tunteiden kuvaamisessa eliminoituvat, kun uskon sisäisten merkkien kertominen ei ole kääntymisen aitouden arvioinnissa ratkaisevassa osassa. Luonnollisesti vakaumukseenkin voidaan kiinnittää jokin huomio, mutta riittävänä voisi pitää sitä, että se osoittaa saman suuntaan kuin mihin uskon ulkoiset merkit näyttävät.

Mallista on lisäksi etuna myös se, että uskonnollinen vaino johtuu yleensä jostain ulkoisesta sen laukaisevasta syystä. Siksi on perusteltua tarkastella kääntymistä vainoajan silmin eli keskittyä luotettavuusarvioinnissa niihin näkyviin uskonnollisiin merkkeihin, joista vaino voi aiheutua. Sisäinen vakaumus harvoin näkyy potentiaaliselle vainoajalle, eikä se siksi myöskään vainoa yleensä aiheuta.

Jos tutkittujen tapausten osalta turvapaikkaharkinta olisi tehty amerikkalaisella mallilla, lopputulos olisi todennäköisesti ollut kääntymisen pitäminen aitona. Selvä poikkeus edellisestä olisi ollut tapaus KHO 2018:130, jossa hakija oli pyytänyt tuntemaltaan papilta paperin, jolla olisi voinut jäädä maahan. Tätä kääntymistä tuskin olisi pidetty aitona myöskään amerikkalaisen mallin mukaan.

Kristinuskoon kääntymiselle on runsaasti ymmärrettäviä syitä, mitkä viranomaisten olisi hyvä tuntea. Uskonto on ollut monen turvapaikanhakijan aiemmassa kulttuuriympäristössä keskeisellä sijalla. Hakijat ovat sellaisesta ympäristöstä tulleet uuteen ja modernimmaksi mieltämänsä kulttuuriin, jolloin vapaampaan länsimaiseen ympäristöön saattaa olla helpompi integroitua uudenaikaisempuna ja tasa-arvoisempuna pidettävän uskonnon avulla. Uudessa maassa aloitetaan elämä uudella tavalla ja katkaistaan siteet vanhaan rajoittavaksi koettuun kulttuuriin omaksumalla liberaalimpi usko. Kristillisten järjestöjen auttamistyö ja lähimmäisenrakkaus toimivat tulijoille hyvänä mallina tasa-arvoisemmasta ja yksilönvapautta kunnioittavammasta suhtautumisesta muihin ihmisiin. Ja useimmiten juuri näiden järjestöjen kautta tavatut ihmiset ovat viranomaisten lisäksi niitä ensimmäisiä kontakteja uudessa maassa paikalliseen väestöön.

Yhteisöllisyyden tavoittelu, joita joissain tuomioistuinratkaisuuissa on kritisoitu, on normaalia seurakuntaelämää ja siten osa uskonnonharjoittamista kristinuskossa. Tämä näkökulma ei ollut havaittavissa tutkituissa tapauksissa. Migrin perustelu esimerkiksi tapauksen KHO 2017:63 valituksessa oli sen

suuntainen, että yhteisöllisyyden tavoittelu oli nähty jopa ensisijaisena syynä kristinuskoon kääntymiselle.

Viranomaisten ei tulisi sekoittaa kristillistä auttamistyötä organisoituun käännytystyöhön, mikä on UNCHR:n ohjeessa mainittu mahdollisesti uskonnollisen kääntymisen aitoutta vastaan puhuvaksi seikaksi. Auttamisessa ja käännytystyössä ei ole kyse samasta asiasta, eikä aktiivisesti auttamistyötä tekevän järjestön toimintaa saisi yksiselitteisesti leimata organisoiduksi käännytystyöksi, vaikka se johtaisikin lopulta autettavan kääntymiseen. Olennaista olisi pikemminkin keskittyminen siihen, tapahtuuko painostusta tai taivuttelua. Lisäksi pelkkä epäily tällaisesta ei riitä, vaan sellaisesta pitäisi olla myös näyttöä ennen toiminnan leimaamista tällaiseksi. Tällaista leimaamista epäluotettavaksi oli havaittavissa myös tutkittujen tapausten joukossa.

Yksi silmiinpistävä havainto oli helluntaiseurakunnan pastorin koulutukseen ja helluntaiherätyksen kastekäytäntöön puuttuminen. Migrin valituksessa tapauksen KHO 2017:63 nämä kaikki kyseenalaistettiin melko rajulla tavalla. Vaikka maallinen viranomainen päättäisikin turvapaikan myöntämisestä, koska sillä on sen mukainen toimivalta, ei se oikeuta kuitenkaan päättämään kristillisen yhteisön pastorin koulutuksesta tai kasteesta taikka aliarvioimaan näiden uskonnollisessa toiminnassa saavuttamaa ammattitaitoa.

Kääntyminen on joka tapauksessa yleensä prosessi, joka muista kulttuureista tulleiden osalta alkaa uskonnollisten yhteisöjen kokoontumisissa käymisillä, opiskelulla ja muunlaisilla uskonnon harjoittamistavoilla. Vakaumus kasvaa ja kehittyy tämän myötä. Turvapaikkapuhuttelun aikaan, varsinkin, jos kääntyminen on tapahtunut Suomessa, prosessi on usein alkuvaiheessa. KHO:n käyttämä periaate jutun palauttamisesta hallinto-oikeuden suulliseen käsittelyyn on perusteltu, koska suullinen kuuleminen hallinto-oikeudessa luo valitusviranomaiselle paremman pohjan selvittää ja havainnoida myös hakijan mahdollista uskonnollista kehittymistä. Silloin voidaan verrata kahta eri aikana annettua kertomusta toisiinsa.

Turvapaikkapuhutteluihin liittyvät myös tulkkauksen ongelmat, jotka Migrikin on tiedostanut. Tulkkeina käytetään asiointitulkkeja, joiden ammattitaito ja suomen kielen taito voi olla puutteellinen. Kaikki käytettävissä olevat asiointitulkit eivät ole suorittaneet heiltä yleisesti vaadittua ammattitutkintoa ja monet tulkkeina toimivat ovat olleet Suomessa lyhyehkön ajan. Positiivista on, että Migri on pyrkinyt parantamaan tulkkien osaamista laatimalla tulkeille avuksi uskonnollista termistöä koskevaa sanastoa.

Vaikka yhdessäkään tutkituista tapauksista ei tulkkauksen epätasällisyys tullut suoranaisesti esiin, niin ratkaisun KHO 2018:118 yhteydessä hakijan sanonta ”rukoilla Jumalalle” herätti kysymyksiä. Turvapaikkaa ei myönnetty, koska kristinuskon harjoittamista ja sen merkitystä hakija elämässä pidettiin pintapuolisena ja yleispiirteisenä. Tähän yhdistettiin kielteisen päätöksen perusteluihin otettu suora lainaus hakijan käyttämästä sanonnasta ”rukoilla Jumalalle”, mikä sai rukoilunkin näyttämään jonkin muun kuin kristittyjen Jumalan rukoilemiselta.

Tulkkien mahdollinen puutteellinen kielitaito ei kuitenkaan ole ainoa asia, vaan kysymys on myös siitä, mitä tulkataan ja mitä kirjataan. Onko varmuutta siitä, että kaikki olennainen hakijan kertoma tulee tulkattua ja kaikki olennainen ratkaisuun vaikuttava kirjatuksi? Migrin oma laaduntarkastus on paljastanut parannettavaa tältä osin.

Migri on itse kiinnittänyt huomiota siihen, että tulkin suomen taito voi vaikuttaa myös yleiskuvaan hakijasta siten, että tulkin hyvä suomen kielen taito tekee hakijan kertomuksesta sujuvamman ja siten luottamusta herättävämmän, kun taas tulkin huonompi kielitaito vaikuttaa epäedullisesti yleiseen kuvaan hakijasta. Tällainen seikka asettaa hakijat varsin epätasa-arvoiseen asemaan ja suoraan riippuvaiseksi tulkin kielitaidosta.

Vakuuttavuuteen liittyvä hakijan kyky ilmaista itseään kerronnallisesti on haastavaa ja voi asettaa hakijat eriarvoiseen asemaan keskenään. Konvertituredningen -selvityksen mukaan tämä on nähtävissä myös ruotsalaisissa turvapaikkapäätöksissä. Hakijat tulevat monenlaisista kulttuuritaustoista, ovat koulutustasoltaan erilaisia ja myös sukupuolten väliset erot voivat vaikuttaa. Turvapaikkaa hakiessaan ja erityisesti turvapaikkapuhuttelussa he ovat yhdessä loppuelämänsä olennaisimmin vaikuttavassa tilanteessa. Millaisin kyvyin henkilö on varustettu siihen, että hän pystyy tässä tapahtumassa sanallisesti esittämään ja vakuuttamaan viranomaisen uskonnollisesta vakaumuksestaan, joka on hänelle itselleenkin vielä uusi? Puhuttelussa esitetyt kysymykset koskettelevat hyvin henkilökohtaista elämänaluetta eivätkä verbaalisesti kaikkein lahjakkaimmattakaan eri kulttuuritaustoista tulevat turvapaikanhakijat välttämättä hallitse kaikkia niitä tunne-elämää syvällisesti kuvaavia termejä, joita viranomaiset uskon aitoutta mitatessaan olettavat heidän osaavan.

Yksi suhteellisen vähälle huomiolle jäänyt seikka on se, että islamista luopumisen ja kristinuskoon kääntymisen seuraamukset entiselle muslimille ovat Suomessakin hyvin negatiiviset. Kertomusten perusteella he joutuvat apostasiansa

vuoksi kokemaan muslimien taholta varsin kovaa kohtelua täälläkin. Kääntymisen salaaminen tai kääntyminen vasta, kun kaikki muut keinot turvapaikan saamiseksi on käytetty, on tämän vuoksi varsin ymmärrettävää. On kuitenkin pienempi paha kohdata entisten uskonveljien vihamieliset asenteet Suomessa, kuin joutua palaamaan kotimaahan ja joutua sen myötä vainotuksi ja jopa suoranaiseen hengenvaaraan.

Kaikki tapaukset olivat ajalta, jolloin SEN ei ollut vielä antanut kristillisille yhteisöille suositusta siitä, miten lausunto turvapaikanhakijoiden kääntymisestä tulisi kirjoittaa. Tämän vuoksi tuloksia ei ole esittää siitä, miten viranomainen on suhtautunut suosituksen mukaisiin lausuntoihin. Tutkimusaineiston tapausten perusteluista on pääteltävissä, että viranomaiset eivät ole nähneet todistuksia kovin myönteisinä. Uskon ulkoisten merkkien todistamiseen niillä on ollut vaikutusta, mutta sisäisen vakaumuksen arvioinnit ovat perustuneet yksin turvapaikanhakijan omaan kertomukseen. SEN:n lausuntosuosituksen ja yhteistyön lisääntymisen myötä voidaan arvioida, että viranomaisten luottamus lausuntoihin saattaisi lisääntyä. Tämä olisi myös toivottavaa, sillä uskontoperusteen arvioinnissa on kysymys sellaisesta tehtävästä, jonka kanssa maallisen viranomaisen kannattaa hyödyntää kaikki tarjolla oleva uskonnollinen asiantuntemus, mitä suinkin on saatavissa.

Kaikkien edellä mainittujen kääntymisen aitouden arviointiin liittyvien epäkohtien vuoksi olisi perusteltua siirtää painopistettä luotettavuusarvioinnissa vakaumuskeskeisyydestä uskon ulkoisten merkkien suuntaan. Niin sanotulla amerikkalaisella mallilla vältyttäisiin paremmin sellaisilta aineellisesti vääriltä ratkaisuilta, joiden seuraukset tällaisen päätöksen saaneille ovat erittäin dramaattiset.

Lähde-, oikeustapaus- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet

Aamulehti 3.10.2017

<https://www.aamulehti.fi/uutiset/moni-turvapaikanhakija-kaantyy-kristinuskoon-kielteisen-paatoksen-jalkeen-on-vaikea-arvioida-mika-on-aitoa-200431060/>.

Luettu 5.9.2018.

ABC Internacional 18.7.2016

¿Qué ocurre si un musulmán se convierte al cristianismo en Europa?

https://www.abc.es/internacional/abci-ocurre-si-musulman-convierte-cristianismo-europa-201607140116_noticia.html. Luettu 11.10.2018.

BBC News 14.1.2004

Atheist Afghan granted religious asylum in UK

<https://www.bbc.co.uk/news/uk-25715736>. Luettu 13.9.2018.

Direktiivi 2011/95/EU, Määritelmädirektiivi, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU, (uudelleenlaadittu)

[https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=FI)

[content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=FI](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=FI). Luettu 16.12.2018.

Direktiivi 2013/32/EU, Menettelydirektiivi,

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/32/EU (uudelleenlaadittu)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/?uri=celex:32013L0032>. Luettu 16.12.2018.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 604/2013

[https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=FI)

[content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=FI](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=FI). Luettu 16.12.2018.

EASO 2015

European Asylum Support Office (EASO), Practical Guide. Evidence Assessment. March 2015.

[https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Practical-Guide_-](https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Practical-Guide_-_Evidence-Assessment.pdf)
[Evidence-Assessment.pdf](https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Practical-Guide_-_Evidence-Assessment.pdf). Luettu 9.3.2019.

EASO 2014

European Asylum Support Office (EASO), Practical Guide. Personal Interview. December 2014.

[https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Practical-Guide-](https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Practical-Guide-Personal-Interview-EN.pdf)
[Personal-Interview-EN.pdf](https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO-Practical-Guide-Personal-Interview-EN.pdf). Luettu 26.2.2019.

Eurostat Asylum Statistics

[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics)

[explained/index.php?title=Asylum_statistics](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics). Luettu 15.12.2018.

Hallituksen esitys HE 273/2018 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi

ulkomaalaislain muuttamisesta

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_273+2018.aspx.

Luettu 24.3.2019.

Hallituksen turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma 8.12.2015

[https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Hallituksen+turvapaikkapoliit-](https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Hallituksen+turvapaikkapoliittinen+toimenpideohjelma+8.12.2015/98990892-c08e-4891-8c23-0d229f1d6099)
[tinen+toimenpideohjelma+8.12.2015/98990892-c08e-4891-8c23-0d229f1d6099](https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1058456/Hallituksen+turvapaikkapoliittinen+toimenpideohjelma+8.12.2015/98990892-c08e-4891-8c23-0d229f1d6099).

Luettu 11.10.2018.

Helsingin Sanomat (HS), Mielipide 5.2.2019:

Uusi hakemus sisältää yleensä uusia perusteita.

Migrin turvapaikkayksikön johtajan Esko Revon mielipidekirjoitus.

Helsingin Sanomat, Vieraskynä 2.3.2019

Populistinen nationalismi on tullut jäädäkseen.

Kirjoittajana tulevaisuudentutkimuksen professori Markku Wilenius, Turun yliopisto.

Helsingin Sanomat 7.3.2019

”Emme olisi kestäneet enää kauaa”

Päivi Nerg kertoo juuri julkaistussa kirjassaan tulijoiden määrän yllättäneen tahot, joiden työtä kriisi kosketi.

Ilta-Sanomat 14.12.2018

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005931738.html>. Luettu 14.12.2018.

Kagan, Credibility and Religion Cases

Kagan, Michael: Credibility and Religion Cases, UNLV Boyd School of Law,

[http://www.refworld.org.ru/cgi-](http://www.refworld.org.ru/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=56af18a24)

[bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=56af18a24](http://www.refworld.org.ru/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=56af18a24). Luettu

3.10.2018.

KD eduskuntaryhmän vetoomus 2018

Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmä vetoaa: Uskonnollinen vaino ja

seurakuntien lausunnot paremmin huomioon turvapaikkapäätöksissä 27.4.2018

[http://www.kd.fi/2018/04/27/kd-eduskuntaryhma-vetoaa-uskonnollinen-vaino-ja-](http://www.kd.fi/2018/04/27/kd-eduskuntaryhma-vetoaa-uskonnollinen-vaino-ja-seurakuntien-lausunnot-paremmi-huomioon-turvapaikkapaatoksissa/)

[seurakuntien-lausunnot-paremmi-huomioon-turvapaikkapaatoksissa/](http://www.kd.fi/2018/04/27/kd-eduskuntaryhma-vetoaa-uskonnollinen-vaino-ja-seurakuntien-lausunnot-paremmi-huomioon-turvapaikkapaatoksissa/). Luettu

5.9.2018.

Konvertituredingen. Rapport om Migrationsverkets hantering av konvertiters

asylprocess 18.3.2019.

<https://www.pingst.se/content/uploads/2019/03/konvertituredningen.pdf>. Luettu

23.3.2019.

Kotimaa24, Kristityksi kääntyminen on viranomaisille eri asia kuin kirkaille –

Migri ja seurakunnat kohtasivat, 26.11.2018.

[https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/kristityksi-kaantyminen-on-viranomaisille-eri-](https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/kristityksi-kaantyminen-on-viranomaisille-eri-asia-kuin-kirkaille-migri-ja-seurakunnat-kohtasivat/)

[asia-kuin-kirkaille-migri-ja-seurakunnat-kohtasivat/](https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/kristityksi-kaantyminen-on-viranomaisille-eri-asia-kuin-kirkaille-migri-ja-seurakunnat-kohtasivat/). Luettu 27.11.2018.

Maloukh vs. INS, U.S. Court of Appeals for the Tenth Circuit - 124 F.3d 217

(10th Cir. 1997)

<https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F3/124/217/620757/>. Luettu

15.12.2018.

Migri: Kristityt käännynäiset Iranissa 2015

[https://migri.fi/documents/10197/5798793/61878_Suuntaus-](https://migri.fi/documents/10197/5798793/61878_Suuntaus-raportti_Kristityt_kaannynnaiset_Iranissa.pdf)

[raportti_Kristityt_kaannynnaiset_Iranissa.pdf](https://migri.fi/documents/10197/5798793/61878_Suuntaus-raportti_Kristityt_kaannynnaiset_Iranissa.pdf). Luettu 10.3.2019.

Migri: Turvapaikkahakemuksista puolet uusintahakemuksia

[https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-vuoden-2018-tilastot-](https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-vuoden-2018-tilastot-yha-useampi-haki-viime-vuonna-oleskelulupaa-tyon-perusteella)

[yha-useampi-haki-viime-vuonna-oleskelulupaa-tyon-perusteella](https://migri.fi/artikkeli/-/asset_publisher/maahanmuuton-vuoden-2018-tilastot-yha-useampi-haki-viime-vuonna-oleskelulupaa-tyon-perusteella). Luettu 3.3.2019.

Migrin ohje turvapaikkapuhutteluun valmistautumisesta

[https://migri.fi/documents/5202425/6165225/Tietoa+turvapaikanhakijalle+%28fi](https://migri.fi/documents/5202425/6165225/Tietoa+turvapaikanhakijalle+%28fi%29)

[%29](https://migri.fi/documents/5202425/6165225/Tietoa+turvapaikanhakijalle+%28fi%29). Luettu 16.12.2018.

Migrin selvitys 2018

Migrin selvitys sisäasianministeriölle turvapaikkapäätöksentekoon ja -

menettelyyn liittyen 13.6.2018

[https://migri.fi/documents/5202425/8701378/Maahanmuuttoviraston+selvitys+sis-](https://migri.fi/documents/5202425/8701378/Maahanmuuttoviraston+selvitys+sis-aministerille+turvapaikkapaatoksentekoon_valmis.pdf/0bb0572e-0309-4250-b1f1-)

[aministerille+turvapaikkapäätöksentekoon_valmis.pdf/0bb0572e-0309-4250-](https://migri.fi/documents/5202425/8701378/Maahanmuuttoviraston+selvitys+sis-aministerille+turvapaikkapaatoksentekoon_valmis.pdf/0bb0572e-0309-4250-b1f1-)

[b1f1-](https://migri.fi/documents/5202425/8701378/Maahanmuuttoviraston+selvitys+sis-aministerille+turvapaikkapaatoksentekoon_valmis.pdf/0bb0572e-0309-4250-b1f1-)

45cc9d5f00da/Maahanmuuttoviraston+selvitys+sisäministerille+turvapaikkapäätö
ksentekoon_valmis.pdf.pdf. Luettu 8.10.2018.

Migrin tilasto turvapaikkahakemuksista
<http://tilastot.migri.fi/#applications>. Luettu 15.12.2018.

New York Times, 29.5.2013, Tanya Luhrmann
<https://www.nytimes.com/2013/05/30/opinion/luhrmann-belief-is-the-least-part-of-faith.html>. Luettu 15.3.2019.

Sisäministeri Kai Mykkäsen vastaus KKV 650/2017 vp
Sisäministeri Kai Mykkäsen vastaus edustaja Leena Meren kysymykseen
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_650+2017.pdf.
Luettu 8.10.2018.

Sisäministeri Kai Mykkäsen vastaus KKV 78/2018 vp
Sisäministeri Kai Mykkäsen vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 78/2018
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kysymys/Documents/KKV_78+2018.pdf.
Luettu 5.9.2018.

Sisäministeriön tiedote nro 113/ 2018 turvapaikanhakijoiden uusintahakemusten
käsittelyä koskevasta lakialoitteesta
https://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lakiesitys-turvapaikanhakijoiden-uusintahakemusten-kasittelysta-lausuntokierrokselle. Luettu 11.10.2018.

Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN), Suositus kirkkoille lausunnosta kristityiksi
kääntyneistä turvapaikanhakijoista
http://www.ekumenia.fi/sen_esittaytyy/kannanottoja_ja_lausuntoja/suositus_kirkkoille_lausunnosta_kristityiksi_kaantyneista_turvapaikanhakijoistanbsp/. Luettu 5.9.2018.

Suomen Ekumeeninen Neuvosto (SEN) esittäytyy
http://www.ekumenia.fi/sen_esittaytyy/. Luettu 26.9.2018.

Traer, Robert: "Religion" and International law.
Religion and Human Rights.
<https://religionhumanrights.com/Research/religion.intlaw.htm>. Luettu 3.3.2019.

UNHCR 2004
Guidelines on International Protection: Religion-Based Refugee Claims under
Article 1A (2) of the 1951 Convention and/or the 1967 Protocol relating to the
Status of Refugees, 28.4.2004
<http://www.unhcr.org/40d8427a4.pdf#zoom=95>. Luettu 6.9.2018.

UNCHR Beyond Proof 2013
Credibility Assessment in EU Asylum Systems. Brussels 2013.
<https://www.unhcr.org/protection/operations/51a8a08a9/full-report-beyond-proof-credibility-assessment-eu-asylum-systems.html>. Luettu 1.2.2019.

UNCHR Convention and Protocol Relating to the Status of Refugees (1951;
1967) eli Geneven pakolaissopimus
<http://www.unhcr.org/3b66c2aa10>. Luettu 11.10.2018.

UNHCR Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Afghanistan
<http://www.refworld.org/topic,50ffbce40,50ffbce469,5b8900109,0,,,html>. Luettu 5.9.2018.

UNCHR Handbook HCR/IP/4
Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees
HCR/IP/4/Eng/REV.1 Reedited, Geneva, January 1992, UNHCR 1979
<https://www.unhcr.org/4d93528a9.pdf>. Luettu 16.12.2018.

UN Human Rights Committee (HRC), CCPR General Comment No. 22:
Article 18 (Freedom of Thought, Conscience or Religion), 30 July 1993
<http://www.refworld.org/docid/453883fb22.html>. Luettu 11.10.2018.

UTU 2018
Turun yliopisto, Åbo Akademi ja Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto:
”Kansainvälistä suojelua koskevat päätökset Maahanmuuttovirastossa 2015–2017. Pilottitutkimus 18–34-vuotiaita Irakin kansalaisia koskevista myönteisistä ja kielteisistä päätöksistä”. Oikeustieteellisen tiedekunnan tutkimusraportteja ja katsauksia 1/2018.
https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A//media/file/RPR_1_2018.pdf.
Luettu 26.12.2018.

Wilenius 2017
Wilenius, Heikki: Minä Jumala ja hallinto-oikeus
<https://antroblogi.fi/2017/10/mina-jumala-ja-hallintooikeus/?fbclid=IwAR3v3aQab07QpBammkvvW06ofL4p2bg1HYiyXztHTl1uqF34Up2Q3YCEqJg>. Luettu 5.3.2019.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös, dno 96/2016, 29.5.2017
https://www.yvtltk.fi/material/attachments/ytaltk/liitteet_ytaltk/tapausselosteet2017/3FzAwjCYZ/YVTltk-tapausseloste-_29.5.2017-uskonnollinen_vakaumus_-_kasky_tai_ohje_syrjia.pdf. Luettu 6.9.2018.

YLE 29.1.2018
Kirkkoherra pöyristyi – maahanmuuttovirasto tyrmäsi todistuksen turvapaikanhakijoiden uskon aitoudesta
<https://yle.fi/uutiset/3-10047915>. Luettu 11.10.2018.

Oikeustapausluettelo

Euroopan Ihmisoikeustuomioistuin (EIT) tuomio 23.3.2016.
<https://www.refworld.org/cases,ECHR,56fd485a4.html>. Luettu 21.3.2019.

KHO 2018:118
<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2018/201803848?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Turvapaikanhakija>. Luettu 6.9.2018.

KHO 2017:63
<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2017/201701815?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Turvapaikanhakija>. Luettu 6.9.2018.

KHO 23.8.2018/ 3854

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/lyhyet/2018/201803854?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Turvapaikanhakija>. Luettu 6.9.2018.

KHO 2009:87

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2009/200902506?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Turvapaikanhakija>. Luettu 6.9.2018.

KHO 2011:114

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2011/201103738?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Turvapaikanhakija>. Luettu 6.9.2018.

KHO 2018:130

<https://www.finlex.fi/fi/oikeus/kho/vuosikirjat/2018/201804262>. Luettu 9.10.2018.

Helsingin hallinto-oikeus päätös 3.4.2018; Migri dnro 9576/210/2015.

Helsingin hallinto-oikeus päätös 18.4.2018; Migri dnro 4157/210/2015.

Kirjallisuus

Ahonen, Talvikki

2018 Kirkkoturvainstituution muotoutuminen Suomessa. Uskonnotutkija 1/ 2018.

Akcapar, Sebnem Koser

2007 What's God got to do with it? The role of religion in the internal dynamics of migrants' networks in Turkey. *Revue des mondes musulmans et de la Méditerranée*, (119-120), 81-100.

Barrett, Nathaniel F.

2017 Belief-centred religious constructs, modern religious self-understanding, and interreligious relations: challenges for empirical inquiry. *Journal of Beliefs & Values*, 02 September 2017, Vol.38(3).

Berlit, Uwe & Doerig, Harald & Storey, Hugo

2015 Credibility Assessment in Claims based on Persecution for Reasons of Religious Conversion and Homosexuality: A Practitioners Approach. *International Journal of Refugee Law*, Volume 27, Issue 4, 1 December 2015, Pages 649–666.

Björlin, Terese

2011 Religion som skäl till asyl. Sekulariseringen i Sverige och dess inverkan på asylprocessen. Kandidatuppsats, Humaniora och Teologi Lunds Universitet.

Buckser, Andrew & Glazier, Stephen D.

2003 The Anthropology of Religious Conversion. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers 2003.

Gooren, Henri

2010 Religious Conversion and Disaffiliation. Tracing Patterns of Change in Faith Practices. Palgrave and MacMillan: New York.

- Hagner, Donald A.
1993 Word Biblical Commentary. Volume 33 A. Word Books Publisher: Dallas Texas.
- Hiebert, Paul G.
1984 Critical Contextualisation. *Missiology: An International Review* July 1984, Vol.12(3), pp.287-296.
- Kagan, Michael
2003 Is Truth in the Eye of the Beholder? Objective Credibility Assessment in Refugee Status Determination. University of Nevada, Las Vegas - William S. Boyd School of Law.
- Kagan, Michael
2010 Refugee Credibility Assessment and the “Religious Imposter” Problem. *Vanderbilt Journal of Transnational Law*. Volume 43, number 5, November 2010.
- Khalil, M. H. & Bilici, M.
2007 Conversion out of Islam. *The Muslim World*, vol. 97, pp. 111–124. January 2007.
- Kraft, Kathryn
2007 Community and Identity Among Arabs of a Muslim Background Who Choose to Follow a Christian Faith. PhD Dissertation, University of Bristol, Bristol.
- Lehtipuu, Outi & Aspinen, Mika & Hakola, Raimo & Heimola, Minna & Huttunen, Niko
2016 Hyvä osa. Kirkkokäsikirjan evankeliumitekstien kommentaari, 2. vuosikerta. Kirjapaja: Helsinki.
- Maiani, Francesco
2008 The Concept of “Persecution” in Refugee Law: Indeterminacy, Context-sensitivity, and the Quest for a Principled Approach. *Les Dossiers du Grihl*.
- Meisalmi, Vaula
2017 "Finns det människor som byter religion för nöjes skull och försätter sig i livsfara?": trovärdighetsbedömning av religiös konvertering i finländska asylbeslut.” Pro gradu avhandling. Åbo Akademi.
- Meyer, Birgit
2012 Mediation and the Genesis of Presence. Towards a Material Approach to Religion. Universiteit Utrecht, Faculteit Geesteswetenschappen.
- Mousin, Graig B.
2003 Standing with the Persecuted: Adjudicating Religious Asylum Claims After the Enactment of the International Religious Freedom Act of 1998, 2003 *BYU L. Rev.* 541 (2003).
- Musalo, Karen

- 2004 Claims for Protection Based on Religion or Belief: Analysis and Proposed Conclusions. *International Journal of Refugee Law*, Vol. 16, No 2. Oxford University Press.
- Orsi, Robert A.
2011 Belief. *The Journal of Objects, Art and Belief* Volume 7, 2011 - Issue 1.
- Pyzniak, Beata
2016 An ethnographic investigation of the role of religious faith among asylum seekers in an Evangelical Church in Berlin Steglitz (Germany): The power of Christ will change their life. University of Tilburg. Germany.
- Pyhä Raamattu
1992 Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama Uuden ja Vanhan testamentin suomennos sekä 2007 hyväksytyt Vanhan testamentin apokryfikirjat. Kirkon keskusrahasto.
- Radford, David
2015 Religious Identity and Social Change. Explaining Christian Conversion in a Muslim World. Routledge: New York.
- Rambo, Lewis R.
1993 Understanding Religious Conversion. Yale University Press: New Haven.
- Rambo, Lewis R.
1999 Theories of religious conversion: understanding and interpreting religious change. *Social Compass*, vol. 46, no. 3, pp. 259–271.
- Saastamoinen, Jutta
2017 EMN Ad-Hoc Query on Asylum claims based on conversion from Islam to another religion. Requested by Jutta Saastamoinen on 7th March 2017.
- Samahon, Tuan N.
2000 The Religion Clauses and Political Asylum: Religious Persecution Claims and the Religious Membership - Conversion Imposter Problem. *The Georgetown Law Journal*. Vol. 88:2211.
- Shaw, Jan & Kaye, Mike (ed.)
2013 A question of credibility: Why so many initial asylum decisions are overturned on appeal in the UK. Amnesty International and Still Human Still Here.
- Sonntag, Holger
2018 Testing Religion: Adjudicating Claims of Religious Persecution Brought by Iranians in the U.S. and Germany. *Case Western Reserve Law Review*. Volume 68. Issue 3/2018.
- Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 45
2016 Hyvä tietää kristinuskosta. Muslimin kysymyksiä kristityille. Kirkkohallitus, Ulkoasiain osasto: Helsinki.

- Sweeney, James A.
2009 Credibility, Proof and Refugee Law. International Journal of Refugee Law, Volume 21, Issue 4, 1 December 2009.
- Syrjänen, Seppo
1984 In Search of Meaning and Identity. Conversion to Christianity in Pakistani Muslim Culture. Missiologian ja ekumeniikan seura ry: Vammala.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli
2018 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi: Helsinki.
- Turunen, Mari
2017 Kääntyneet: ex-muslimien painostus Suomessa. Kustannus Oy Uusi Tie: Ryttylä.
- Valtioneuvoston periaatepäätös (VNP)
2017 Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Turvallisuuskomitea 2.11.2017.
- Wahlstedt, Kaisa
2012 Uskonnollisen yhteisön ja sekularisoituvan yhteiskunnan välissä – islamista luopuminen nykymaailmassa. Helsingin yliopisto. Humanistinen tiedekunta, pro gradu -tutkielma.
- Ylönen, Hanna
2011 Amerikkalaiset ja Saksan pakolaiskysymys Weekly Information Bulletin -tiedotuslehdessä vuosina 1945–1953. Jyväskylän yliopisto. Historian ja etnologian laitos. Yleisen historian pro gradu -tutkielma.

Lyhenteet ja liitteet

Lyhenteet

EASO	= European Asylum Support Office
EIT	= Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
ETA	= Euroopan talousalue
EU	= Euroopan unioni
HAO	= hallinto-oikeus
HHO	= Helsingin hallinto-oikeus
KHO	= Korkein hallinto-oikeus
Migri	= Maahanmuuttovirasto
SEN	= Suomen Ekumeeninen Neuvosto
UNCHR	= United Nations Commission on Human Rights eli Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomissio
UNHCR	= United Nations High Commissioner for Refugees eli Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö
UVI	= Ulkomaalaisvirasto
WTC	= World Trade Center
YK	= Yhdistyneet kansakunnat

Liitteet

Sisältöanalyysi yhdeksästä tutkitusta oikeustapauksesta. Liitteet 1 – 9.

LIITE 1

KHO 2016:63

Alkuperäisilmaukset

-Hänellä on ollut uskontonsa kanssa ongelmia kotimaassaan Iranissa

-Iranissa sananvapaus on rajoitettua
-Islaminusko on väkivaltainen uskonto
-Verrannut islamia kristinuskoon ja todennut kristinuskon tunnustavien maiden olevan rauhallisia ja kunnioittavan ihmisoikeuksia.
-Näistä syistä inhoavansa islaminuskontoa
-Kertonut kuunnelleensa autossa musiikkia ja jättäneensä menemättä joihinkin uskonnollisiin juhliin

-Ei ole kuitenkaan näkyvästi uskaltanut käyttäytyä edellä mainituin tavoin
-Olisi halunnut mennä kirkkoon, mutta oli kuullut, että kirkossa on asennettuna videokameroita ihmisiä vartioimassa, eikä hän siksi ole käynyt kirkossa.

-Kertonut oman kiinnostuksensa kristinuskoa kohtaan heränneen 3-4 vuotta sitten, kun tavannut kaverinsa kaverin B:n

-On huomannut B:n olevan hyvin rauhallinen ihminen ja käyttäytyvän muutenkin hienosti.
-Pyytänyt B:tä kertomaan lisää uskonnostaan, jolloin B on sanonut hakijalle, että jos rukoilee ja pyytää jumalalta rauhaa ja hyvää itselleen, niin silloin itsekin antaa tätä rauhaa ja hyvää muille ihmisille. Tästä tapahtumasta lähtien hakija on alkanut kiinnostua kristinuskosta

-Ja hän haluaisi sen vuoksi kääntyä Suomessa kristityksi

-Iranissa harjoittanut kristinuskoon kuuluvien kirjojen välitystä

-Kertonut kristinuskon muuttaneen häntä ihmisenä

-Sanonut saavansa kristinuskosta kunnioitusta, hellyyttä ja rauhaa, eikä hän kertomansa mukaan enää vihastu

-F on kertonut kristityistä ja siitä, mikä on Jumalan tehtävä. Kristittyjen pyhä kirja on Jumalan sana. Jumala on lähettänyt Raamatun ihmisille.

-Hakija on kertonut yleisesti Jeesuksesta ja siitä, että tämä on tullut maailmaan sovittamaan ihmisten synnit

Pelkistetyt ilmaukset

Negatiivinen suhde islamiin

Pelko

Kiinnostus kristinuskoon, kristittyjen esimerkki

Muutos

Tietämys kristinuskosta

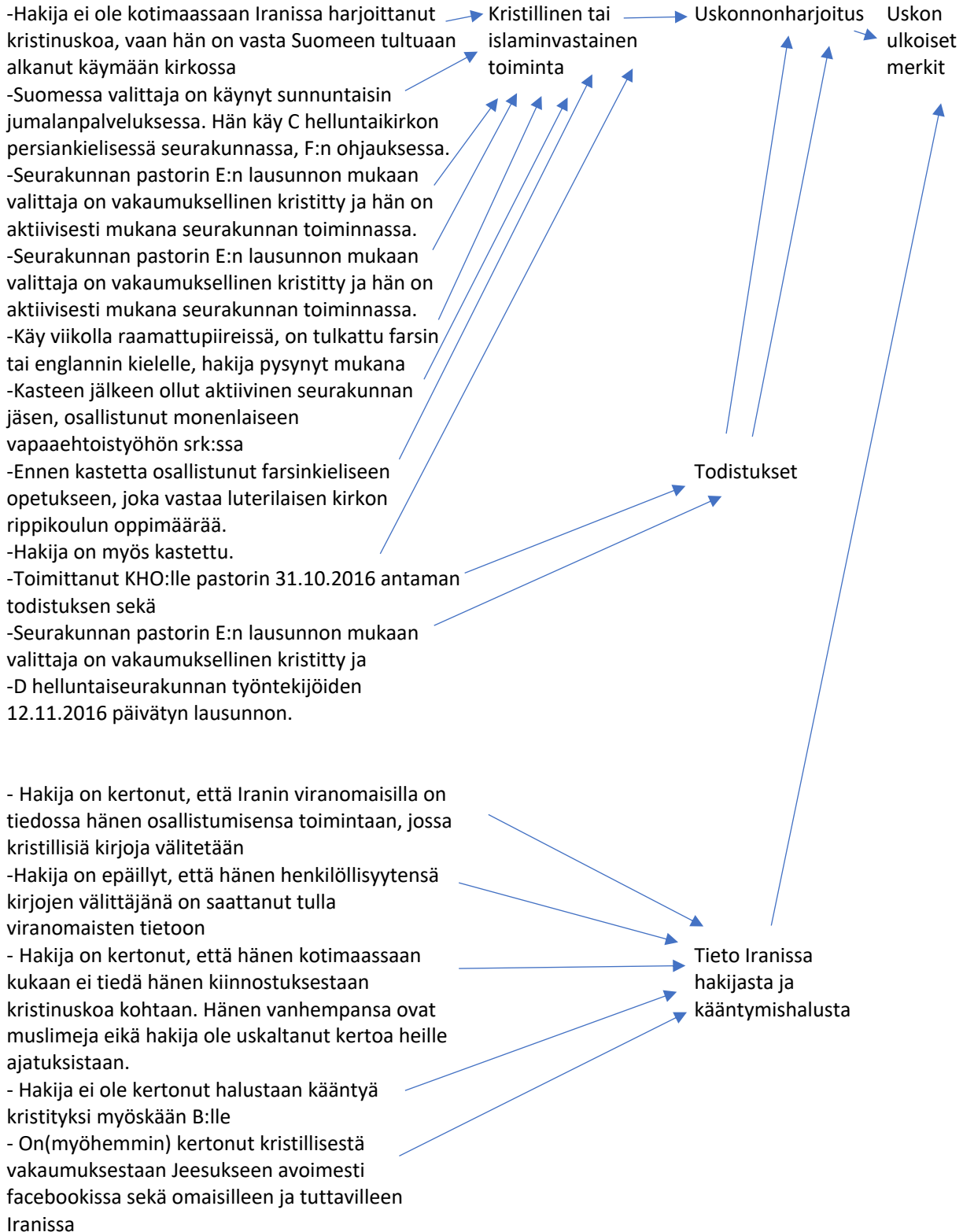
alaluokat

Tuntemus

Yhdistävät yläluokat

Uskon sisäiset merkit

LIITE 2

KHO 2009:87

Alkuperäisilmaukset

-Hän on voinut todeta jo ennen Suomeen tuloaan omaksuneensa kristinuskon niin, että hän asettaa sen islamin edelle.

Pelkistetyt ilmaukset

Negatiivinen suhde islamiin

alaluokat

Tuntemus

Yhdistävät yläluokat

Uskon sisäiset merkit

Apuna persiankielinen raamattu ja eräät suomea jo oppineet pakolaiset

Opiskelu

Tietämys kristinuskosta

Pelko

Kiinnostus kristinuskoon, kristittyjen esimerkki

Ei tietoa

Muutos

-A oltuaan Suomessa yli 2,5 vuotta ja käytyään Suomessa keskusteluja kristittyjen kanssa on kääntynyt kristinuskoon
-Käytyään rippikouluun rinnastettavan koulutusjakson
-Ottanut 16.9.2008 vastaan helluntaiseurakunnan uskovien kasteen
-A on kertonut osallistuvansa seurakuntatyöhön tiistaisin ja sunnuntaisin.
-Seurakunnassa vierailee Ruotsista 2-4 kuukauden välien pastori, joka toimittaa jumalanpalveluksen persiankielellä.
-Lisäksi A on puhelimitse yhteydessä pastoriin.

Kristillinen tai islaminvastainen toiminta

Uskonnonharjoitus

Uskon ulkoiset merkit

-Helluntaiseurakunnan maahanmuuttotyöntekijän sekä pastorin lausuntoon seurakunnan jäsenyydestä ja käynneistä kokouksissa

Todistukset

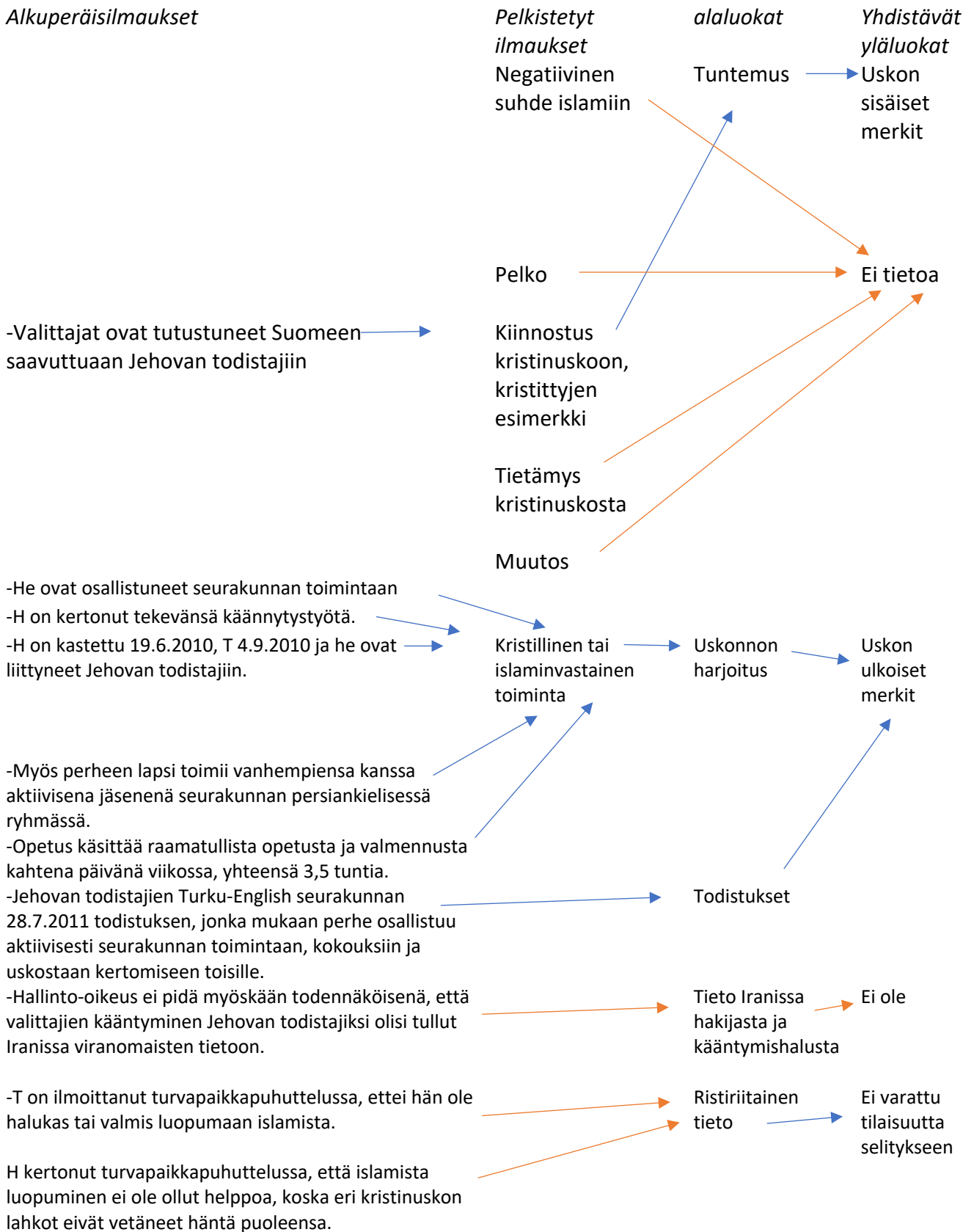
Tieto Iranissa hakijasta ja kääntymishalusta

Ei ole

LIITE 3

KHO 2011:114

Alkuperäisilmaukset

LIITE 4

KHO 2016:81

Alkuperäisilmaukset

-A oli poliisikuulustelussa kertonut olevansa ateisti, mutta turvapaikkapuhuttelussa hän oli kysynyt tulkilta, mitä ateisti tarkoittaa
-A oli edelleen kertonut, ettei hän ole ateisti, vaan muslimi eikä hän vastusta islaminuskoa vaan valtiota

Hän on kertonut, että saattaisi vaihtaa uskontoa, jos joku hyvä uskonto löytyy

Pelkistetyt ilmaukset

Negatiivinen suhde (islamiin)/ valtio

Pelko

Kiinnostus kristinuskoon, kristittyjen esimerkki

Muutos

alaluokat

Tuntemus

Yhdistävät yläluokat

Uskon sisäiset merkit

Ei tietoa

Hän on Saalem-seurakunnan jäsen

-Omasta mielestä puhuttelussa kertonut uskovansa Jumalaan ja tuonut esiin hylänneensä islamin.
-on kertonut käyneensä kirkoissa Suomessa
-kääntynyt kristityksi 5.5.2015
-on saanut kristillisen kasteen 5.7.2015

Kastetodistus ja valokuvia kastetilaisuudesta

Hallinto-oikeus katsoo, ettei asiassa ole todennäköistä, että islamista luopuminen olisi tullut Iranin viranomaisten tietoon

ei ainakaan vielä ole ottanut esimerkiksi kristillistä kastetta

vakaumusta ei ole selvitetty puhuttelussa

Kristillinen tai islaminvastainen toiminta

Uskonnonharjoitus

Tietämys kristinuskosta

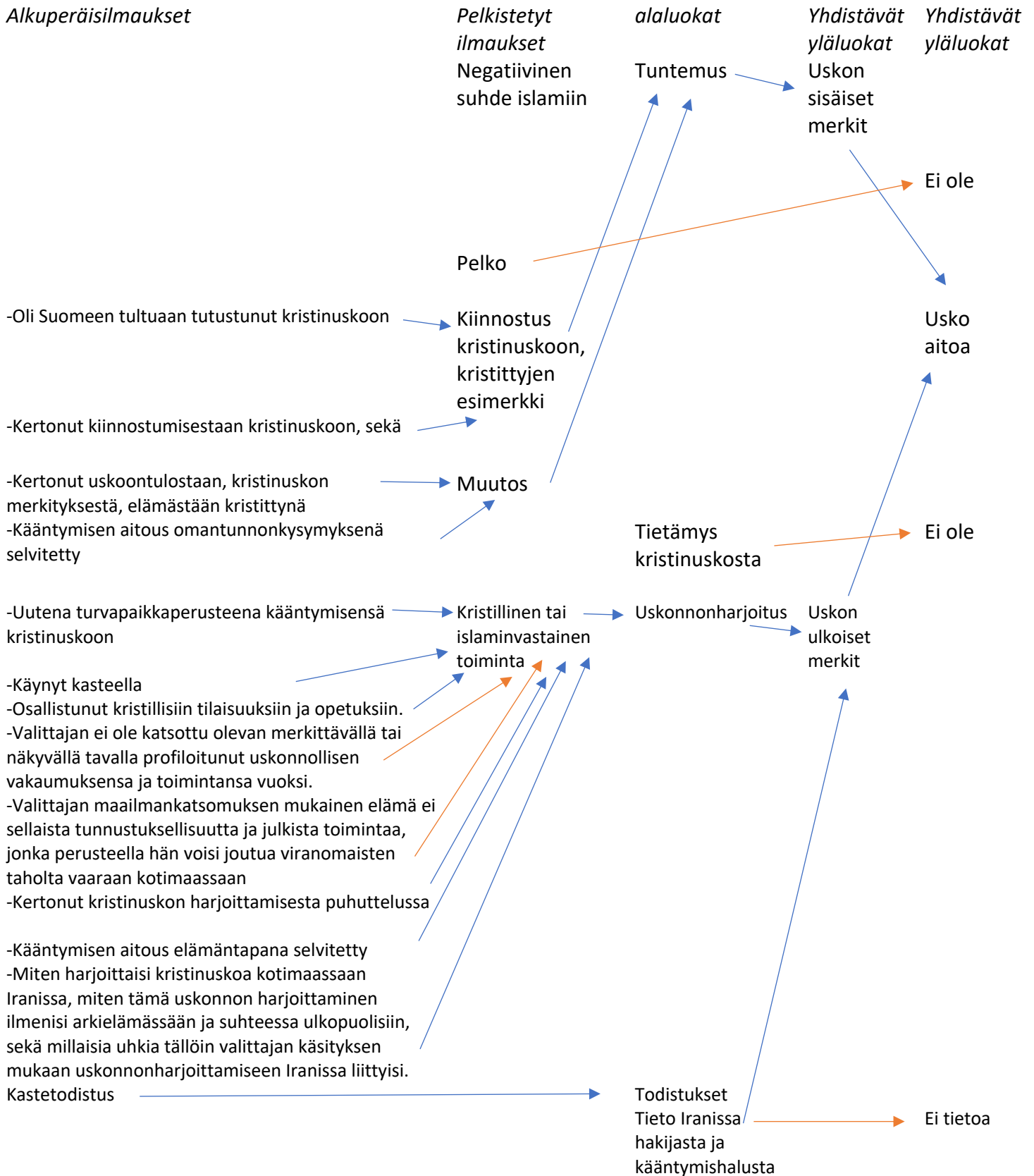
Todistukset

Tieto Iranissa hakijasta ja kääntymishalusta

Ristiriita kristinuskon kanssa

Uskon ulkoiset merkit

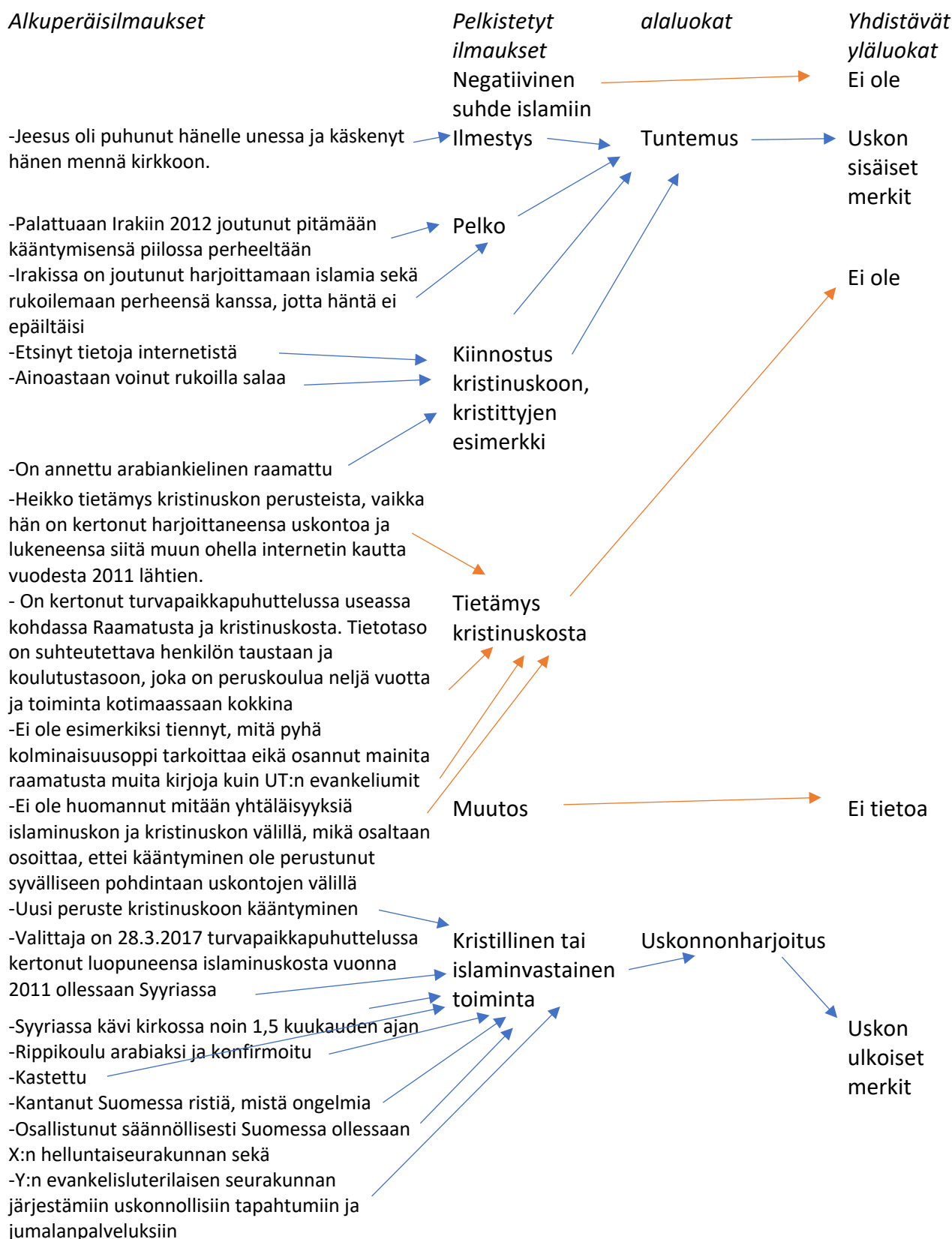
Ei tietoa

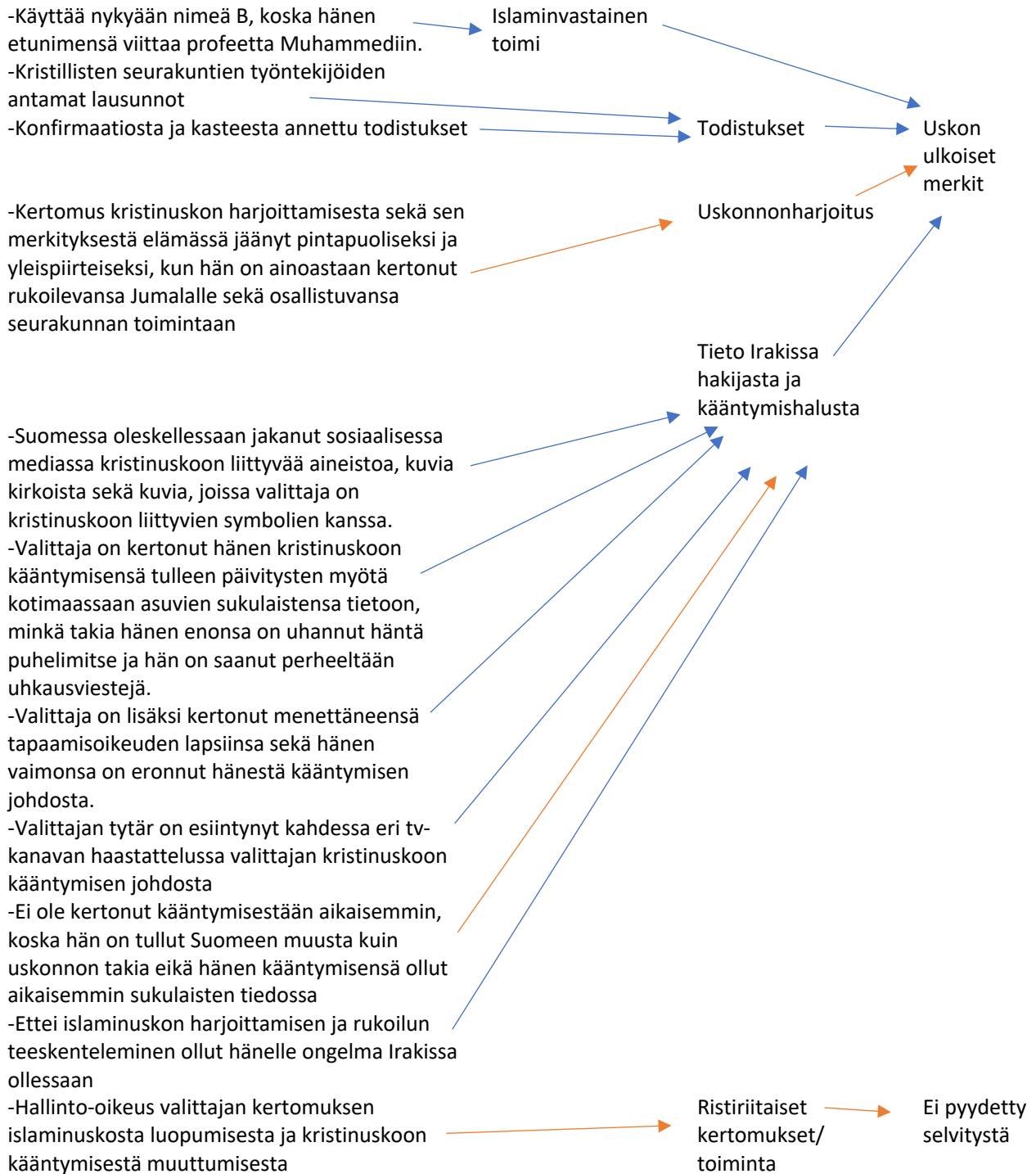
LIITE 6

KHO 2018:118

Alkuperäisilmaukset

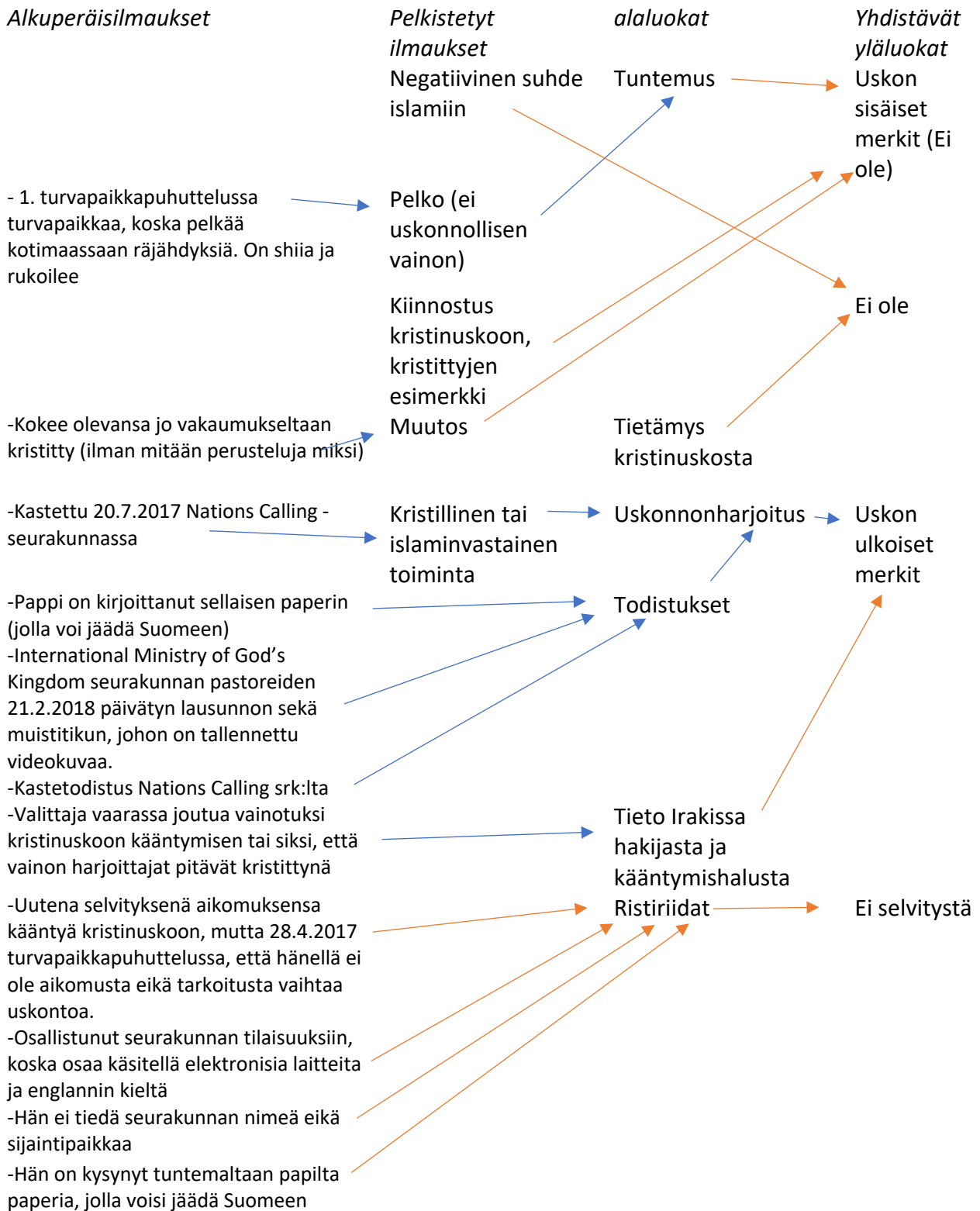
VIII

LIITE 7

KHO 2018:130

Alkuperäisilmaukset

LIITE 8

Helsingin hallinto-oikeus 18.4.2018;

Migri dnro 4157/210/2015

Alkuperäisilmaukset

